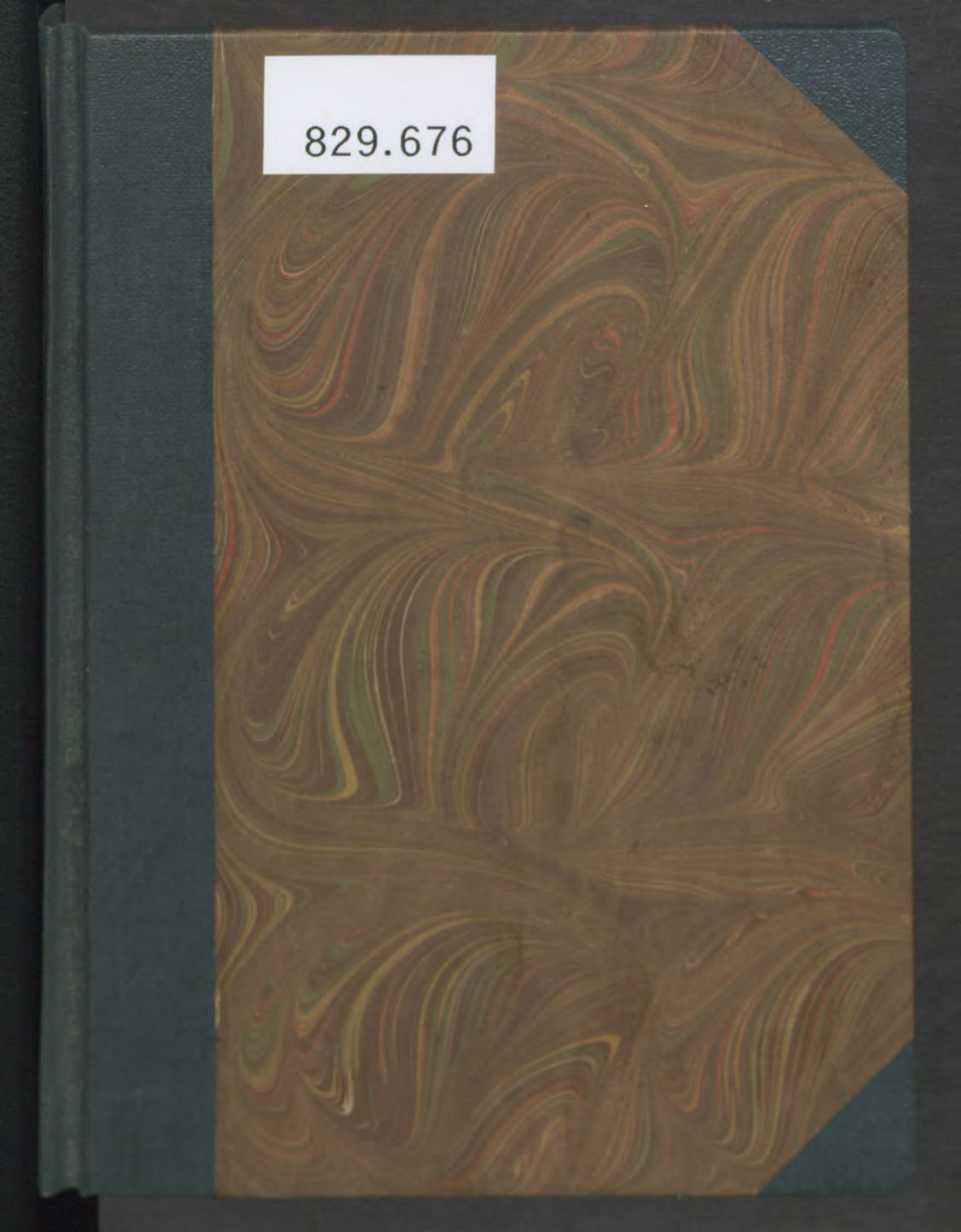
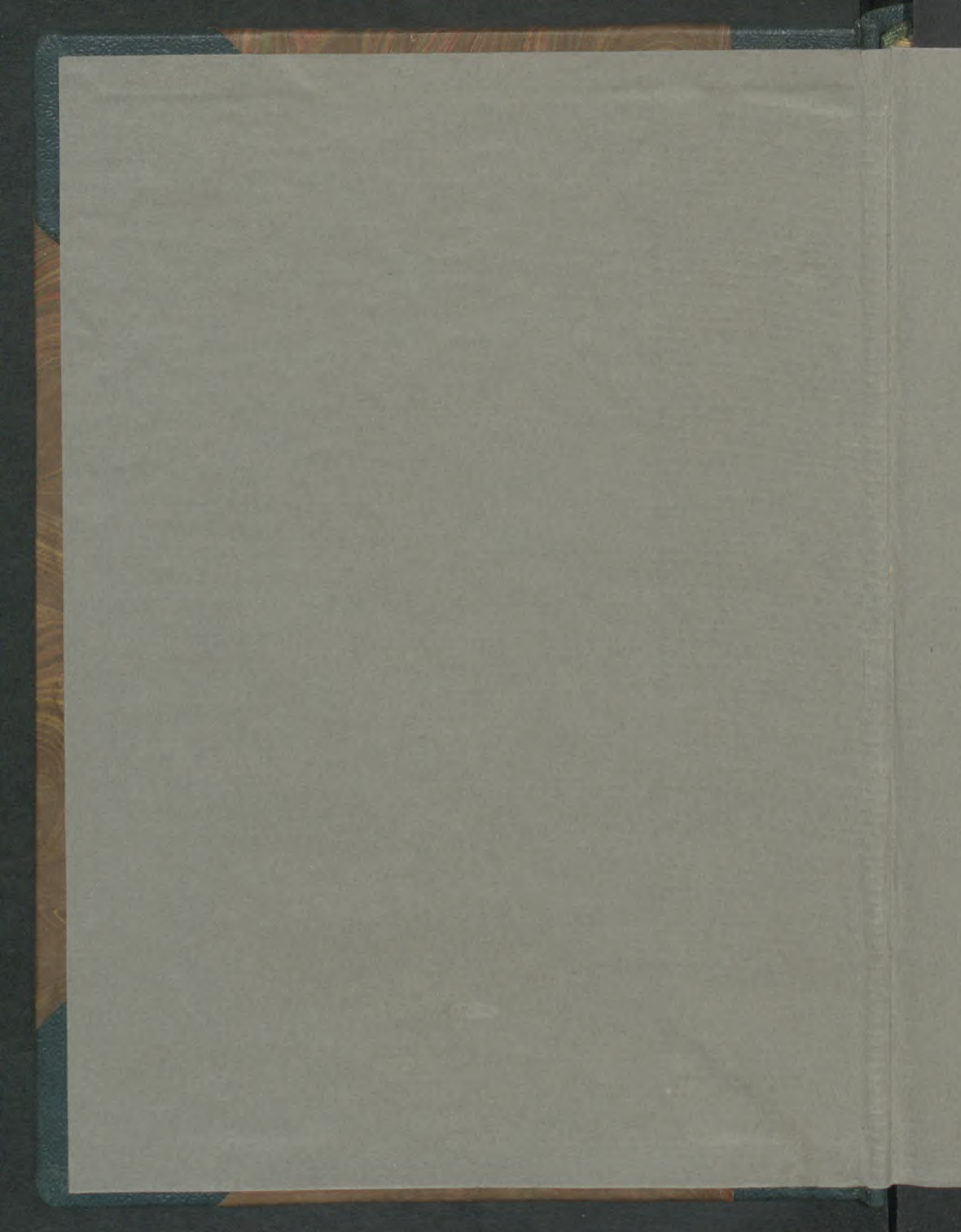
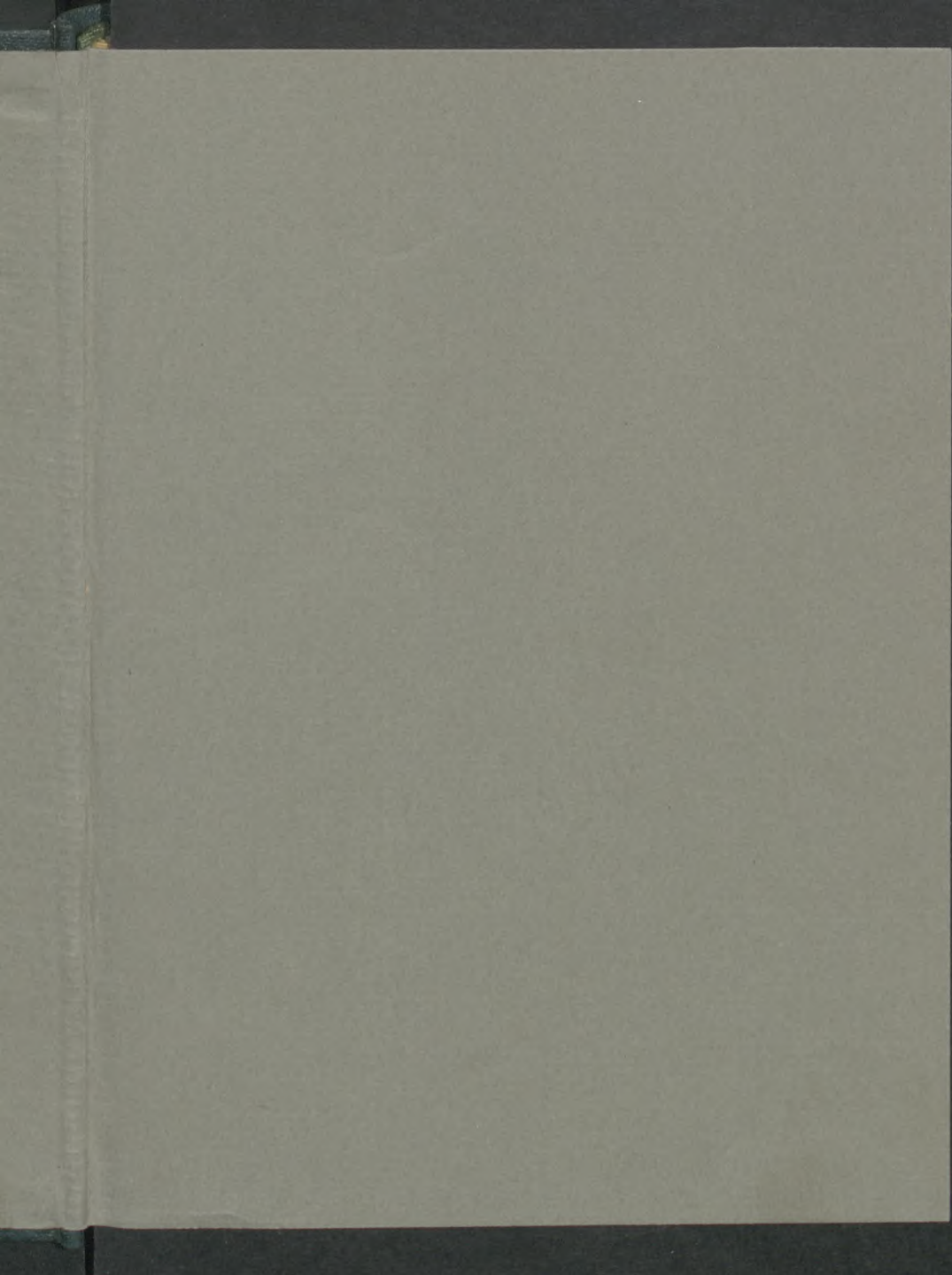
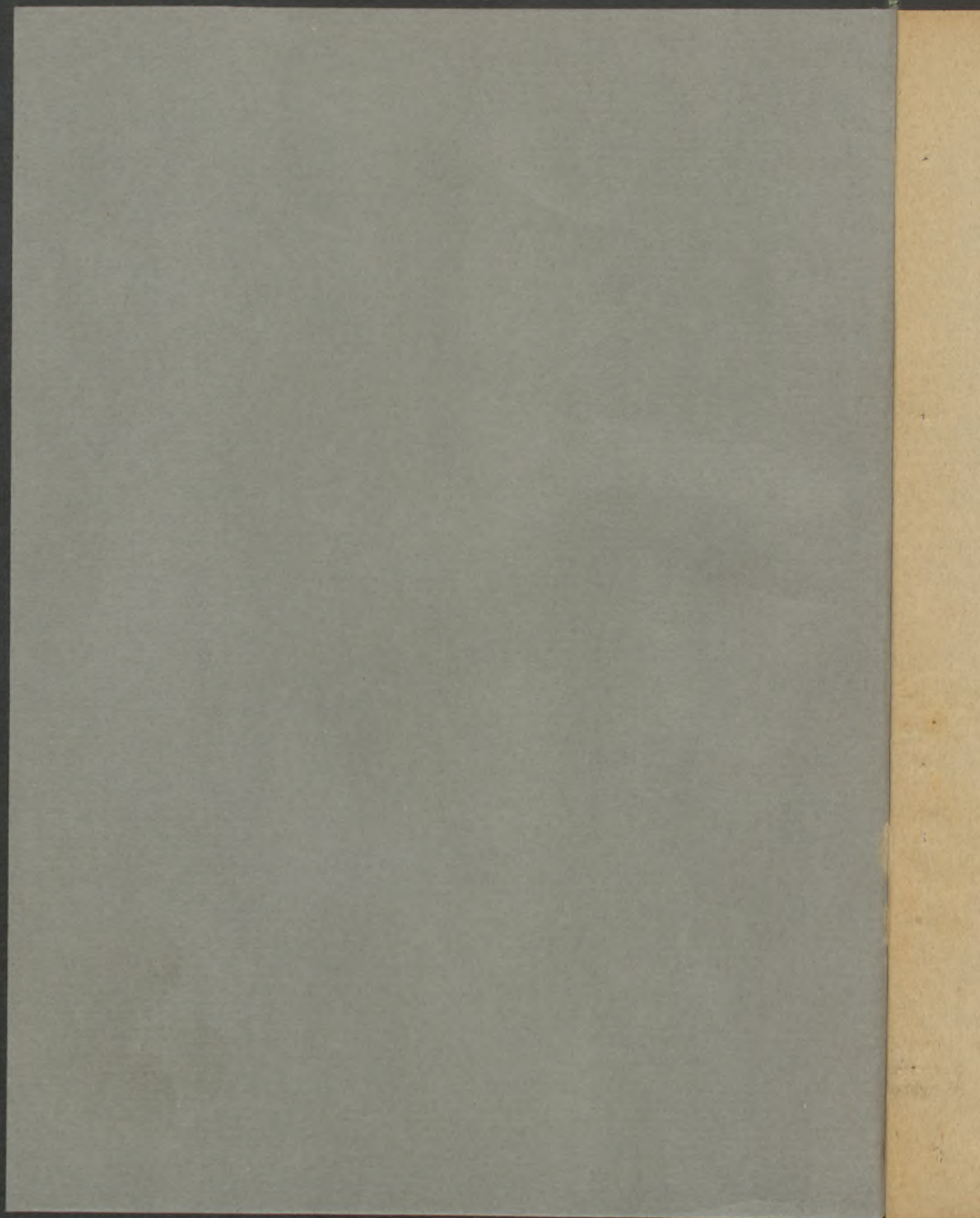

829.676

The image shows the front cover of a book. The spine and the corners are bound in a dark, textured material, likely black or dark blue cloth. The main part of the cover is decorated with a traditional marbled paper pattern. This pattern consists of fluid, swirling, and wavy lines in various shades of brown, tan, and olive green, creating a complex, organic texture. A small, white rectangular label is affixed to the upper left portion of the marbled area, containing the number '829.676' in a black, sans-serif font.

A NAGY LEGENDA.

REGENY.

WEKERLE TELEPI

TÁRGASKÖR

KÖNYVTÁRA

IRTA:

LAGERLOF SELMA.

Fordította: JÓB DÁNIEL.

BUDAPEST

A MAGYAR HIRLAP KIADASA.

1904.

829.676

6006

(Utánnyomás tilos.)

A szent éjszaka.

Mikor öt esztendő voltam, nagy bánat ért. Nem is tudom, voltam-e valaha még olyan nagyon szomorú, mint akkor.

A nagyanyám meghalt. Nap-nap után ott ült a szobájában, a pamlag sarkában és mesélt és azután meghalt.

Nem is él bennem másképp a képe, csak úgy, hogy ott ül a pamlagon és mesél, reggeltől estig, s mi, gyermekek csendesen ülünk körülötte és hallgatjuk. Fölséges élet volt az! Aligha van gyermek, akinek jobb sora lett volna, mint amilyen a mienk volt.

Sokat már nem tudok nagyanyámról. Arra azonban még emlékszem, hogy szép, hófehér haja volt, hogy nagyon görnyedt volt a tartása és mindig kötött.

És arra is emlékszem még, hogy mikor mesélt, a keze gyöngéden a fejemen nyugodott, s hogy mikor vége volt a mesének, mindig azt mondta:

— Ez pedig olyan igaz, mint ahogy látlak.

Arra is emlékszem, hogy szép dalokat tudott, de az énekéből már nem kaptunk mindennapra. Az egyik nóta egy lovagról szólt, meg a tenger leányáról és ez volt a refrain-je:

„Hüvösen jár a szél
A messze víz fölött . . .”

Emlékszem, egy rövid imádságra is megtanított, meg zsoltárversekre is.

A meséire már csak halványan, elmosódottan emlékszem. Csak egyetlen egy maradt meg olyan világ-

gosan bennem, hogy azt akár el is tudnám mesélni. Jézus megszületéséről szól.

Ime, ugyyszólván ez az egész, amit a nagyanyámról tudok, kivéve persze azt, amire legjobban emlékszem: hogy milyen szomorú voltam, mikor elköltözött.

Eszembe jut az a reggel, mikor a pamlag üresen maradt és képteleu voltam megérteni, hogy hogyan fog nélküle elmúlni a nap. Erre tisztán emlékszem. Ezt sohasem fogom elfelejteni.

Es eszembe jut, hogy bennünket gyermekeket odavitték a ravatalához, hogy csókoljuk meg kihült kezét. És mi nem akartuk megtenni, mert féltünk, de akkor azt mondták nekünk, hogy ez az utolsó alkalom, hogy nagyanyánk jószágát megköszönhessük és ekkor megtettük.

Es eszembe jut, hogy a mesék és dalok kigördültek a házból, egy komor, fekete koporsóban vitték őket ki és soha többé nem tértek vissza.

Eszembe jut, az volt az érzésem: most valami eltávozott az életemből, visszahozhatatlanul. Olyan volt ez, mintha egy csodaszép, elvarázsolt világ ajtaja bezárult volna előttem, s az arany napoknak vége. Nincs senki, aki a tündérkert ajtaját ki tudná még egyszer nyitni.

Es eszembe jut, hogy ekkor tanítottak meg arra, hogy hogyan kell játékokkal és bábuokkal játszani, egyáltalán úgy élni, mint minden más gyermek. És nem csodálnám, ha azt hinnék, hogy a nagymama nem hiányzott többet nekünk, s hogy elfelejtettük.

De ez nem igaz. Máig is, negyven év múltán, ahogy itt ülök és rendezgetem azokat a legendákat, amelyeket Krisztusról messze Napkeleten gyűjtöttem, hirtelen föltámad bennem és újra kivirul nagyanyámnak Jézus megszületéséről szóló meséje. Szükségét érzem annak, hogy elmondhassam, ime, itt következik:

Karácsony napján volt, mindenki templomban volt, az egész házban csak ketten maradtunk: a nagymama, meg én. Őt azért hagyták otthon, mert öreg volt, engem meg azért, mert kicsi voltam és mindketten nagyon szomorkodtunk, hogy nem hallhatjuk a gyönyörű karácsonyi énekeket és nem láthatjuk a gyertyák sokaságát.

S ahogy így magunkban ültünk, nagymama mesélni kezdett:

— Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy ember, aki egy sötét éjszakán elment hazulról, hogy valakitől tüzet, parázst kérjen kölcsön. Házzól házra járt és mindenütt kopogtatott.

— Ti jó emberek, — mondta, — segítsetek rajtam! A feleségemnek kis fia született és azért kell a parázs, hogy az asszony is, meg a gyermek is kissé fölmelegedjenek.

De már nagyon későn volt, az emberek mélyen aludtak és senki sem válaszolt neki.

Továbbvándorolt. Végül a messzeségben meglátott valami fénysugarat. Pásztortűz volt. Arra vette az útját. A tűz körül juhok heverésztek és egy öreg juhász vigyázott a nyájra.

Három nagy kutya feküdt a juhász lábánál és amikor az emberünk odaért, fölneszeltek és ellene fordultak. Ugy tettek, mintha ugatni akarnának, de nem ugattak, a hátukon a szőr fölborzolódott, fehér foguk a tüztől szinte szikrázott s egyszerre nekirohantak. Az egyik beleharapott az inába, a másik a keze után kapott, a harmadik a torkába akaszkodott. De a foguk, az ajkuk, a szájuk nem akart engedelmeskedni, nem tudták megharapni az idegen embert, a legkissebb bántódása sem esett.

Az ember tovább akart menni, a tüzhöz. De a juhok oly sűrűn feküdtek egymás mellett, hogy tökéletesen
(Utánnomás tilos.)

sen belepték a földet. Ekkor az emberünk rájuk hágott és a hátukon ment előre, a tűz felé. És az állatok nem ébredtek föl, meg sem mocczantak.

... Eddig csak zavartalanul mesélgetett a nagymama, de ekkor már nem állhattam meg, hogy félbe ne szakítsam.

— Hát hogy lehet ez, nagymama? — kérdeztem tőle.

— Majd mindjárt megtudod, — felelte és azután folytatta:

— Mikor az ember már majdnem ott volt a tűznél, a juhász fölpillantott. Oreg, mogorva ember volt, mindenkihez szigorú és barátságtalan. Mikor meglátta az idegent, fölkapta hosszú, nehéz, szöges botját, amelyvel a nyáját szokta őrizni és terelni és utánavágta emberünknek. A bot süvöltve szállt, egyenesen az ember felé; de mielőtt hozzáért volna, hirtelen oldalt fordult és a füle mellett suhant el, messze ki a mezőre.

... Megint félbeszakítottam a nagymamát.

— Nagyanyácskám, — kérdeztem, — miért nem akarta a bot megütni az embert?

De a nagymama nem felelt, folytatta:

— Most odaért a mi emberünk a juhászhoz. Így szólt hozzá:

— Kedves barátom, segíts rajtam, adj kölesön nekem egy kis parazsat. A feleségemnek most született kis fia és fáznak.

A juhász legszívesebben elutasította volna, de arra gondolt, hogy ha a kutyák nem tudták lehúzni, ha a juhok nem riadtak meg tőle, s a botja elkerülte, akkor ez nem lehet rendes ember; így nem merte a kérését megtagadni.

— Végy magadnak! — mondta.

Am a tűz már erősen kialvóban volt, az egész egy óriás parázmáglya, s az emberünknel semmiféle lapát,

vagy edény nem volt, amiben az izzó-vörös parazsat elvihette volna.

Es mikor a juhász ezt észrevette, még szívesebben biztatta:

— Csak végy magadnak! — És örült, hogy az idegen tehetetlen, s nem tud magán segíteni. De az ember lehajolt, pusztá kézzel kikotorta a hamu alól a parazsat, s a vörösre izzott parazsat a köpönyegébe rejtette. Sem a kezét nem égette meg, sem a köpönyegét, mint hogyha dió, vagy alma lett volna a tűz.

... Harmadszor is félbeszakítottam a nagy-mamát.

— Nagyanyám, — kérdeztem, — miért nem akarta a parázs az embert megégetni?

— Majd mindjárt megtudod, — felelte és folytatta:

— Mikor a juhász, aki gonosz, mogorva ember volt, mindezt meglátta, nagyon elesudálkozott. Miféle éjszaka lehet ez, gondolta magában, amelyen a kutyák nem harapósak, a juhok nem ijedősek, amelyen a szöges bot irányt változtat, s a parázs nem éget. Utána kiáltott emberünknek és így szólt hozzá:

— Hé, miféle éjszaka ez a mai? És mi a magyarázata, hogy minden dolog békét mutat és irgalmasságot?

— Nem mondhatom meg neked, — felelte az idegen, — ha magadtól ki nem találod. — És folytatta az útját.

A juhász persze nagyon kíváncsi volt arra, hogy mindez mit jelent, és azt gondolta magában, hogy jó lesz ezt az embert követni. Fölkelt, megindult, és ment, ment, amíg oda nem ért, ahol az emberünk lakott.

Mit látott itt a juhász? Hogy az embernek még

gunyhója síncs, csak Larlangban lakik, a csupasz, hideg kővön fekszik a felesége s a gyermeke.

Ekkor a juhásznak az jutott eszébe, hogy hátha az a szegény, ártatlan kis gyermek megfagy a hidegben. Szigorú, kemény ember volt, de most az egyszer ellágyult, és segíteni akart az apróságon.

Levette a válláról a bundáját, odaadta az ismeretlen embernek, és azt mondta neki, hogy fektesse rá a gyermeket.

És abban a pillanatban, amint bizonyossá lett, hogy benne is lakozik irgalmasság, egyszerre neki is megvilágosodott, a szeme látóvá lett, s a füle hallóvá.

Látta, hogy körülötte sűrű seregben ezüst-szárnyu angyalocskák állanak. A kezökben lant volt, hangosan énekeltek, — azt énekelték, hogy ezen az éjszakán megszületett a Gyermek, aki a világot meg fogja bűneitől váltani.

Ekkor megértette, hogy miért mutatott ezen az éjjelen minden tárgy és állat békét és jóságot.

És nemcsak maga körül látott angyalokat, hanem mindenütt a földön. A barlangban, körülülték az aszszonyt, a hegyek közt, az uton, mindenfelé. Sűrű rajokban jöttek, s amint odaértek, megálltak, szeliden nézték a gyermeket.

Minden tele volt örömmel, dallal, újjongással s a juhász mindezt látta és hallotta, holott az imént még sötét és üres volt körülötte az éjszaka. És olyan boldogság fogta el azon, hogy a szeme megnyílt, hogy leborult a földre és hálát adott az Istennek.

.... És mikor a nagymama ideért, fölsóhajtott:

— Amit a juhász látott, azt mi is láthatnók, mert az angyalok minden Karácsony éjszakáján leszállanak a földre. Csak észre kellene őket vennünk.

És azután szeliden rátette a kezét a fejemre, és így szólt:

— Ezt jól jegyezd meg magadnak, mert ez olyan igaz, mint ahogy látlak. Nem a lámpákon mulik, s a világosságon, a napon sem, vagy a holdon, hanem a szemünkön, amelynek észre kell venni az Úr fönségét és nagyságát.

(Utánnyomás tilos.)

A császár látomása.

Abban az időben, mikor Rómának Augustus volt a császára, és Jeruzsálemnek Herodes a királya, történt, hogy egy nagyon magasztos, nagyon szent éjszaka szállt le a földre. Ez volt a világ legsötétebb éjjele; az embernek az jutott eszébe, hogy talán az egész földet egy nagy pinczeboltozat alá tölték. A vizet nem lehetett a szárazföldről megkülönböztetni, s a legismeretebb uton sem járt biztosan az ember. De ez nem is lehetett ám máskép. Az összes csillagok otthon maradtak a házikójukban, s a kedves hold is elfordította kedves ábrázatát.

Es amilyen mély volt a sötétség, olyan volt a csönd és a némaság is. A folyók szinte megálltak folyásukban, a levegő mozdulatlan volt, még a lomb sem remegett. A tenger hullámai nem csapkodták a partot, a sivatag homokja a legszilárdabb léptek alatt sem nyikorgott. Minden ugyszólván megkövesedett és megmerevedett, nehogy a szent éjszaka megzavartassék. A fű megállt növéseben, a harmat nem hullt le, a virágok visszafojtották illatukat.

És a vadállatok nem ragadoztak, a kigyók nem zúszogtak, a kutyák nem ugattak. Ennek az éjszakának a szentségét semmi hangos élet nem háborgatta meg. Bizonyára az élettelen tárgyak sem követtek volna el semmi olyasmit, ami nem tiszta és békességes cselekedet. A kések nem tudtak volna vért ontani, valakit agyonszurni . . .

. . . Ezen az éjszakán, Rómában, egy kis csoport ember lépett ki a császári palotából, s a Forumon

Keresztül a Kapitolium felé vette az útját. Tudniillik az történt, hogy előző való napon a császártól megkérdezték tanácsosai, lenne-e valami ellenvetése az ellen, ha Róma szent hegyén templomot emelnének az ő dicsőségének. Augustus nem adott rögtön választ. Nem volt egészen tisztában azzal, vajjon az isteneknek tet-szenék-e, ha neki temploma volna az övék mellett, s így inkább azt felelte, hogy védő-szellemének az éjjel áldozatot fog bemutatni és közbe kipuhatolja az istenek akaratát. Augustus volt tehát az, aki a császári palotából kilépett és utban volt, hogy az áldozatot bemutassa.

Augustust hordágyon vitték, mert már öreg, s a Kapitolium magas lépcsői nehezére estek volna már. Azt a ketreczet, amelybe az áldozati galambokat zárták, maga vitte. És nem papok, sem katonák, vagy tanácsosok kísérték, hanem csak a legszorosabb barátai. Elöl fáklyahordók világították meg az utat, utánuk pedig a rabszolgák hordták a háromlábú oltárt, a szemet, a kést, a szent tüzet, s a többi kellékeket, amely az áldozathoz szükséges.

A császár utközben jókedvűen beszélgetett bizalmasaival, s így senkisémet vette észre az éjszakának kimondhatatlan csöndjét és némaságát. Csak mikor már a Kapitolium legfelső részén levő térségre értek, csak akkor eszméltek rá, hogy valami rendkívüli esemény él körülöttük.

Ez nem lehetett olyan éjszaka, mint a többi. Fönt, a legszélső sziklán a legesodálatosabb jelenséget pillantották meg. Elsőbb azt hitték, hogy az, amit látnak, a Jupiter-templomnak egy ősrégi bálványképe, amely a templom faláról megindult, és ide kívándorolt a sziklára. De azután megismerték, hogy ez nem más, mint az öreg Sibylla.

Soha ilyen öreg, viharviselt, óriás valamit nem láttak, ez az öreg asszony ijesztő volt. Ha a császár

nem lett volna ott, hazaszaladtak volna, és az ágyaikba bujtak volna.

— Sibylla az, — gugták egymásnak, — aki már annyi évet számlál, ahány porszem van hazája tengerpartján. Miért jött ki odujából ezen az éjszakán? Mit akar a császárnak és birodalmának kihirdetni, ő, aki jóslásait a falevelékre irta, és jövődöléseit a szél szárnyán küldi tova?

Olyan ijedtek voltak, hogy valamennyien térdre borultak volna s homlokukkal a földet érintik, ha Sibylla csak egyetlen mozdulatot is tett volna. De oly csöndesen ült, mintha nem is élne. A szikla szélén összegubbaszkodva ült, s kezével beárnyékolva szemét, kényszerűen meredt ki az éjszakába. Ugy ült ott, mintha azért mászta volna meg a hegyet, hogy a csúcsról messzebbre láthasson. Valami történhetett a messzeségben. És Sibylla ezt innen megtudta, látta, ebben a nagy éjszakában!

Es ekkor már a császár is észrevette, meg a kísérete is, hogy milyen ériási a sötétség. Lépcsőre sem láttak. És milyen csönd volt, milyen némaság. A Tiberis felől sem jött hang, pedig arról mindig hallatszik valami tompa zugás. A levegő oly fülledt volt, hogy azt hitték, meg kell halnok; verejték ütött ki a homlokukon, s a kezők megdermedt, és erőtlenségre váltak. Nem bírték mást, hogy itt valami rettenetes dolog fog történni.

Megmutatni azonban senkisémet akarta, hogy fél. Valamennyien azt mondták a császárnak, hogy ez a sok különös jelenség csupa kedvező előjel: a természet lélegzetelfoijva köszönti őt, az új istent.

Azt mondták Augustusnak, hogy kezdje meg az áldozást, az öreg Sibylla csak azért jött ki odujából, hogy Augustus védő-szellemét üdvözlje.

De a valóság az volt, hogy az öreg Sibyllát valami látomás úgy lebilincselte, hogy észre sem vette Augustust, s a kíséretét. Lelke egy messze országba ka-

landozott el, nagy síkságokon vándorolt. Azt hitte, hogy homokon jár. De a föld tulságosan göröngyös volt, ez nem lehetett homok. Lehajolt, megtapogatta a földet. Hát nem homok volt, juhok voltak, egy nagy alvó juhnyájon vándorolt.

És most meglátta a pásztortüzet. A síkság közepén égett, odavánszorgott. A juhászok a tűz körül aludtak. Mellettük ott feküdt hosszú, szöges botjuk, amelyel a nyájukat a ragadozók ellen megvédték. És kis, rejtelines állatok osontak a tűzhöz. A szemök szikrázott, és bozontos farkuk volt. Talán sakálok voltak. S a juhászok nem ragadtak botot, a kutyák nem ugattak, a juhok nem rebbentek szét. A vadállatok pedig szépen lefeküdtek az emberek mellé, és szeliden pihentek az oldalukon.

Mindezt világosan látta Sibylla, de arról, ami a láta mögött történt, mitsem tudott. Nem tudta, hogy az oltárt fölállították, a szentet meggyújtották, a füstölőt a parázsra szórták, hogy a császár már a kezében tartotta az egyik áldozati galambot. De nem tudta föláldozni. A keze megmerevedett, és merev ujjai közül a galamb kiszabadította magát. És repülni kezdett, és az éjszakában eltűnt.

Az udvari urak gyanakvóan és megfélemledve pillantottak az öreg Sibylla felé. Őt gyanúsították, hogy a szerencsétlenséget rájuk küldte.

Hiszen nem utdhatták, hogy Sibylla most pásztortüzek közt jár, és egész lényét elfoglalja az a finom, alig hallható hang, amely halk remegéssel bejárja a halálosan csöndes éjszakát. Sokáig fülelt a hangra, és csak nagysokára vette észre, hogy nem a földről származik, hanem a felhők közül. Ekkor égnék emelte a szemét. Végtelen magasságban átlátszó, szinte világító alakokat látott tovasuhanni. Angyalocskák voltak, akik csodaszépen énekeltek; és úgy röpködtek a föld fölött,

(Utánnymás tilos.)

mintha keresnének valamit. Az angyalok dala volt az a hang, amelyet az öreg Sibylla az imént hallott.

És miközben figyelt a dalra, a császár az újabb áldozáshoz készült. Megmosta a kezét, megtisztította az oltárt és a kezébe vette a második galambot. És most minden erejét megfeszítette, hogy a keze közül ki ne repülhessen. Hiábavaló volt. A galamb meglebbentette szárnyait, és nekirepült a nesztelen éjszakának.

A császárt borzongás fogta el. Leborult az üres oltár elé; s ott hosszan imádkozott. Érezte, hogy az éjszaka valami csapást tartogat számára.

Sibylla a császár könyörgéséből sem hallott semmit sem. Egész lelkét elfoglalta és betöltötte az angyalok dala, amely mind jobban erősödött. És végezetül már úgy zengett és harsogott ez a kórus, hogy a juhászok is fölébredtek tőle. Felkönyöröltek, és meglátták az ezüstfehér angyalokat, amint hullámozó sorokban röpködtek a sötétségben. Mintha vándormadarak lennének. Némelyiknek lant, vagy hegedű volt a kezében, másoknak meg citera, vagy hárfa, és daluk oly vidáman esengett, mint amilyen a gyermek kacagása, vagy a csalogány csattogása. És erre a juhászok föltápáskodtak, és megindultak a falujukba, föl, a hegyek közé, hogy elmondják otthon a csodát.

Keskeny, kacskaringós ösvényen haladtak, és az öreg Sibylla követte őket. Egyszerre a hegyen világosság ömlött el. Egy nagy, tiszta csillag gyult ki fölötté s a kis hegyi falu úgy ragyogott, mint az ezüst a csillagfényben. Az angyalok ujjongva siettek arra, majdnem futottak. És mikor odaértek, az angyalok egy rozoga, alacsony istálló fölé sereglettek. Ez ott volt, mindjárt a város kapuja mellett. Nagyon szegény és vaskó volt bizony ez. Szalmafüdele volt és a nagy kopár sziklákra támaszkodott. Ez istálló fölött gyűlt ki a csillag, és mind több és több angyal sereglett köréje. Nehányan megtelepedtek a szalmafüdélen, mások a

sziklafalat lepték el, a többi pedig az istálló fölött lebegett. És föl, föl, egész az égig ezüst-sugarak huzózkodtak.

Abban a pillanatban, hogy a csillag a városka fölött kigyult, hirtelen minden fölébredt, az egész végtelen természet. És ezt azoknak az embereknek is meg kellett éreznök, akik ott álltak, fönt a Kapitoliumon. Éreztek: friss, játszi szellő járt körülöttük, édes illatok támadtak, a fák susogtak, a Tiberis felől zugás hallatszott, a csillagok kigyultak, és egyszeribe a hold is ott járt az égen és bevilágította a világot.

A császár e csodák láttára abbahagyta az imádkozást, fölállt. Büszke öröm fogta el. És ekkor a barátai s a rabszolgái hulltak térdre.

— Ave Caesar! — kiáltották, — az istenek meghallgatták imádságodat. Isten vagy, akinek a Kapitolium főnsikján templomot kell emelni.

És ez a fékevesztett hódolás oly ujjongó és hangos volt, hogy az öreg Sibylla is meghallotta. Hirtelen szélfoszlottak látomásai. Fölkelt a sziklacsucsról és oda lépett az emberek közé. Ez olyan volt, mintha egy sötét felhő zuhanna alá. Ijesztő volt öregégében. Kusza haja olyan volt, mint a sövény, tagjai aránytalanok és jdomtalanok voltak, megbarnult bőre a fák ránczos kérgére emlékeztetett.

Erőteltjes és tiszteletet parancsoló volt, amint egyenesen a császárhoz lépett. Egyik kezével megfogta Augustus kezét, a másikkal messze keletre mutatott.

— Nézz oda! — parancsolta, és a császár odanézett, és a szeme megnyilt és látóvá lett. Tér és távolság eltűnt előle, ellátott napkeletre is. Meglátta a rongyos kis istállót a sziklafal tövében. A nyitott ajtóban néhány juhász imádkozott. Bent az istállóban pedig egy ifju asszony térdelt a gyermeke előtt, s a gyermek a földön feküdt, szalma közt.

Sibylla nagy csontos ujjá a gyermekekre mutatott,

— Ave Caesar! — mondta Sibylla gunyosan, és nevetett hozzá, — ez az Isten, akinek a Kapitólium főrsikjában templomot fognak emelni.

Augustus úgy visszahökölt erre tőle, ahogy az örültektől szokott az ember.

De Sibyllát most olyan látnoki erő fogta el, amilyen még soha. Elborult tekintete kigyult, kezét az égnek emelte, a hangja megváltozott, oly csengő hangon, s oly erőteljesen beszélt, hogy az egész világon meghallhatták. És amit beszélt, az olyan volt, mintha a csillagokban olvasná.

— A Kapitólium magaslatán az Üdvizítőnek fognak templomot emelni, Krisztusnak, vagy Antikrisztusnak, halandó embernek nem!

Mikor ezt befejezte, a megdermedt emberek sorfala közt elléptetett, lassan leszállt a hegyről és eltűnt.

És Augustus császár másnap szigorúan eltiltotta népét attól, hogy tiszteletére templomot építsenek a Kapitóliumon. Ehelyett Isten ujszülött fiának emelt ott szentélyt és az ég oltárának nevezte el. — Ara Coeli-nek.

hogy az ég színte átlátszó volt, s oly mély, s oly hullámozó mint a tenger. Föl-alá hullámozott a fény, s a csillagok különböző mélységekben uszkáltak benne, némelyek a fényhullámok belsejében, némelyek a felületén.

És fönt a messzeségben, roppant messze, hirtelen valami alakatlan szürke gomolyag bukkant föl. Mint valami óriás labda, úgy gurult végig a levegőben, mind közelebb és közelebb ért, és ahogy közeledett, mind világosabb lett, de valahogy, mint mikor a rózsák — az Isten hervassza el őket — kipattannak rügyeikből. Mind nőtt és nőtt és mind közelebb ért és az szürke burok, amely körülvette, mind erősebben szakadozott. S a szakadás helyén tiszta, csodás sugarak törtek elő, már négy különböző helyről szórta fénysugarait. Mikor végül már oly közelre jött, hogy egy magasságban volt a csillagokkal, megállt. Sötét burkolata úgy hámlott, ahogy a rózsza hullatja el szirmait és gyönyörű rózsaszínű fénye most már tulszárnyalta a csillagokét.

Mikor ezt a három szegény ember meglátta, az ösztönük és a bölcsességük megszugta nekik, hogy ebben az órában a földön megszületett a leghatalmasabb király. És így szóltak egymáshoz:

— Menjünk el az újszülött gyermek szüleihez és mondjuk el nekik, amit láttunk. Talán adnak érte egy zacskó pénzt vagy egy arany karkötőt.

Hosszu vándorbotjukat kezökbe véve, nekivágtak az utnak. Keresztülmentek a városon, kiléptek a város kapuján, de ott egy perczig határozatlanul álltak, mert a nagy sivatag huzódott el arra, és a sivatagot nem szerették. De ekkor rájuk esett az új csillag fénye. Es megindultak és az új csillag volt a vezetőjük.

Egész éjszaka a sivatag homokját járták és egyre az újszülött királyról beszélgettek, hogy aranyos bölcsőben nyugszik és drágakövek a játéka. Az idő azzal telt el, hogy elmondták, hogy fognak a gyermek apja és

(Utánnymás tilos.)

anyja elé lépni és hogy fogják az öreg királyi párnák elmondani, hogy az ég a gyermeköknek nagy erőt és hatalmat, szépséget és szerencsét tartogat.

Azzal büszkélkedtek, hogy Isten választotta ki őket arra, hogy a csillagot meglássák. Bizonyos, gondolták magukban, hogy legkevesebb husz zacskó aranyat kapnak, talán annyit, hogy soha többé a szegénység gyötrelmeit érezni nem fogják.

Ugy lestem rájuk, — folytatta a szárazság — mint az oroszán a sivatagban. A szomjuság minden kinjával akartam rájuk törni. De kisiklottak a kezeim közül, a csillag egész éjjel vigyázott rájuk és mikor megvirradt s a többi csillag kihunyt, ez az egy tovább is ében maradt és bevilágította utjukat, mindaddig, amíg oázishoz értek, ahol forrás csörgedezett és bőven állt a datolya-fa. Itt töltötte a három ember a napot. Napszálltakor a csillag újra megjelent és ekkor újra fölkerékedtek.

Emberi szemmel nézve — folytatta a szárazság — ez volt a világ összes vándorlásai közül a legszebbek egyike. A csillag óvta őket, sem éhség, sem szomjuság nem bántotta őket. Az éles kavicsokat, a marasztaló, forró futóhomokot, a heves napsütést, a sivatag égő széljárását elkerülték. Boldogan ismételtette egymásnak a három bölcs:

— Az Isten velünk van, megáldotta vándorutunkat. Mi az Ég küldöttei vagyunk.

Lassan mégis urrá váltam rajtuk — mesélte tovább a szárazság — mert néhány nap multán a szívök úgy kiszikkadt, amilyen az a homok volt, amelyen jártak. Büszkeség és kapzsiság töltötte meg őket.

— Az Ég küldöttei vagyunk, — mondta a három bölcs, — és az újszülött király apja nem is jutalmaz bennünket tulságosan bőkezűen, ha egy arannyal megrakodott karavánnal ajándékoz meg.

A csillag azután átvezette őket a Jordán vizén, Judea halmaihoz. És valamelyik éjszaka a kis Beth-

lehem fölött megállt velük, s a városkára leszórt a gyógyó sugarait.

A három bölcset keresni kezdte a kastélyokat, a tornyokat, a várfalakat, de mindebből nem találtak be sem vezette őket a városba, hanem egy utszéi barlang előtt állt meg. És szelid fénye belopódzott a nyíláson és a három vándornak egy gyermeket mutatott meg, ki az anyja ölében épp elszenderedett.

S a fény úgy övezte körül a gyermek fejét, mint ha korona lenne. A három bölcset is látta ezt, mégis, a barlangba nem léptek be. Megfordultak és vissza akartak menni, haza.

— Hát koldusokhoz igyekeztünk, akik épp oly szegények és rongyosak, mint jómagunk? — kérdezték egymástól. — Hát azért vezetett bennünket ide az Isten, hogy elbolondítsunk egy szegény juhászt? Ez a gyermek sohasem viheti többre, mint hogy lent a völgyben őrizni fogja majd a nyáját.

A szárazság egy perczre megállt, bólintott. Mintha azt mondta volna: „Bizony, ez így volt. És nines-e hát igazam, ha azt állítom, hogy van valami, ami még a sivatag homokjánál is sivárabb? Az emberek szíve, mikor kiégett — —“

Azután folytatta:

— Még nem járhattak messze, mikor a három bölcsetek eszébe jutott, hogy bizonyosan eltévedtek, nem jól követték a csillagot. És ekkor újra fölpillantottak az égre, a csillaghoz, hogy megkeressék a helyes utat. De ekkor már a csillag nem volt az égen.

... A három idegen, aki eddig némán hallgatta a szárazságot, most heves mozdulatot tett. Az arcukon mély szomorúság és részvét látszott.

És a Szárazság folytatta:

— Ami ezután történt, emberi szempontból talán örömdetes. Bizonyos, hogy a három ember, amint észrevette, hogy a csillag elhagyta őket, azonnal meg-

értette, hogy Isten ellen cselekedtek. És most az történt velük, ami a szántófölddel történik az őszi esőzések idején. Olyan félelem és olyan remegés fogta őket el, amilyen a földet fogja el, mikor mennydörgés és villámlás van, ellágyultak, s a megalázkodás úgy sarjadt ki bennük, mint a zöld fű a mezőn.

Három nap, három éjjel kőboroltak az országban, hogy a gyermeket megtalálják. De a csillag csak nem mutatkozott, mind jobban eltévedtek és végtelen szomorúság és levertség urrá lett rajtuk. Harmadik éjszaka érkeztek ide, a kuthoz és inni akartak. És Isten ekkor megbocsátá bűnüket, mert mikor a víz fölé hajoltak, mélyen lent, a víz tükrében meglátták a csillagot.

Az égre néztek, ott állt a csillag a fejök fölött. És azután újra elvezette őket a betlehem-i barlanghoz, s a gyermek előtt térdre borultak.

— Arany edényekben füstölőt és fűszereket hozunk neked. Te lész a legnagyobb király, aki élt valaha e földön, mióta világ a világ.

És ekkor a gyermek rátette kezét meghajtott fejökre, — és mikor fölkeltek, imé, a gyermek többet adott nekik, mint amennyit királyok adhattak volna. Mert az öreg koldus ifju emberré lett, a beteg meggyógyult, s a négerből szép fehér ember lett. És mondják, ezek az ajándékok oly gazdagokká tették őket, hogy mikor hazamentek a hazájukba, mindegyikből király lett otthon.

A Szárazság elhallgatott, s a három idegen di-esérni kezdte:

— Jól beszéltél, — mondták. — Csak azt nem értjük, hogy a három böcs megfélemedezett erről a kutról és nem tesz érte semmit, pedig ez mutatta meg nekik a csillagot.

— Hát nem úgy kellene lennie, — mondta a második, — hogy ez a kut örökre megmaradjon és

örök időkön át figyelmeztesse az embereket, hogy a szerencsét, amelyet a büszkeség óráiban elvesztettek, a megbukottság perczeiben újra föllelhetik?

— Az elköltözöttek rosszabbak lennének az élők-nél? — mondta a harmadik. Akik a Paradicsomban élnek, ne ismernének hálát?

És ebben a pillanatban a Szárazság ijedten fölpattant. Megismerte az idegeneket. És vadul elrohant, nehogy kénytelen legyen látni, mint szólitja elő a három bölcs ember a szolgálait, mint vezetik elő a tevéiket, amelyek vizhordó-tömlőket hordtak az oldalukon, s mint töltik meg a haldokló kutat azzal a vízzel, amelyet a Paradicsomból hoztak.

A bethlehemi gyermek.

Bethlehem kapuja előtt egy római katona áll őrt. Sisakja és páncélja volt, az oldalán rövid kard, s a kezében hosszú lándzsa. Szinte mozdulatlanul állt egész nap, olyan volt, mintha vasból öntötték volna. A kapun ki- és bejártak a város lakói, koldusok telepedtek meg árnyékában, előtte gyümölcsárusok és borkereskedők ültették föl sátraikat és mindez a harczos előtt történt, de ő észre sem vette őket.

Mintha azt mondta volna, hogy mi van ezen látnivaló. Mit törődött ő azokkal, akik kereskedtek, s olajos korsók és bortömlők közt éltek! Csupán valami ellenség ellen sorakozó sereg érdekelte volna. A nyüzsgés, meg a vad viaskodás, egy lovas-ezred, amely ráront a gyálságra, egy csapat, amely az ostromlott vár falát megrohanja. Csak a háboru volt kedves neki. Vágyódott rá, hogy a római sast lássa, amint a levegőben meglebenti szárnyait. Érez-harsonák riadóját szerette volna hallani, s a fényes fegyverek villogását látni, piros vérnek kibugygyanását.

A kapu előtt gyönyörű mezőség húzódott el, tele liliomokkal. A harczos naphosszat nézte ezt a mezőt, de pillanatra sem jutott eszébe, hogy a virágok rendkívüli szépségét észrevegye. Láta, amint egy-egy járőkelő megáll a liliomok között és gyönyörködik bennök és ilyenkor mindig szörnyű csodálkozás fogta el, hogy hogy lehet ilyen semmisségen fönnakadni. Nem ez a szép, gondolta magában, az emberek nem tudják, hogy mi a szép.

S ahogy így elgondolkozott, a zöldelő mezők, Bethlehem viruló halmai eltűntek előle, s azt álmodta, hogy Libya fehéren izzó, napsütéses pusztáin él. Egy sereg katona vonul a sárga homokon. A napsugár ellen nincs védekezés, sehol egy csörgedező forrás, a pusztának sehol sincs határa, sem a vándorlásnak célja. A katonák, az éhségtől és szomjúságtól kimerülve, bágyadtan lépkednek. Az egyik katona fölbukik, nap-szurás érte. S a csapat csak vonul, gondolat, habozás nélkül és senkinek eszébe nem jut, hogy vezérét cserbenhagyja s visszaforduljon.

— Látjátok, ez a szép! — gondolta magában a katona.

Ahogy nap-nap után így állt, körülötte kedves, szép kis gyermekek játszadoztak a porban. Ez csak üdítő látvány? De a gyermekekkel csakugy volt, mint a virágokkal. Megfoghatatlan volt neki, hogy hogy lehet bennök gyönyörködni. Láttá az embereket, nézik a játékaikat és arcuk széles, boldog mosolyra huzódik. „Mit lehet ezen örülni?” — gondolta magában és hozzátette:

— Mégis csak különös, hogy az emberek milyen ostobák és milyen semmiségeknek tudnak örülni!

Egyszer egy fiúcska jött ki játszadozni a rétre. Talán három éves lehetett, nagyon szegényes ruhája volt és egész magában volt. A katona ránézett a jövevényre, de úgy, hogy szinte észre sem vette. Csak fokozatosan, lassu átmenettel kezdett érdeklődni iránta. Elsőben az tűnt föl neki, hogy a gyermek oly könnyedén futkároz a réten, mintha a fűszálak hegyén repülne tova. Mikor aztán a játékaikat kezdte figyelni, már erősen elcsodálkozott:

— Kardomra, — mondta, — ez a gyermek nem olyan, mint a többi. Vajjon mivel játszadozhatik?

A gyermek csak néhány lépésnyire játszadozott tőle és így nagyon szépen megfigyelhette. Kicsi kezét

kinyújtotta és elfogott egy méhet, amely már úgy tele volt himporral, hogy szárnyai már nem birták el. A méh ellenkezés nélkül fogatta el magát, még csak a fulánkját sem használta. S a gyermek elszaladt a város falának egy hasadékhöz, ahol a méhek laktak s ott letette foglyát. És ezt a műveletet sok más méhhez is megismételte. Egész nap elfogdosta a méheket és hazaszállította őket.

A katona, aki mindezt látta, azt gondolta magában, hogy ez bizony még a többenél is ostobább fiúcska. Mert, hogy juthat valakinek eszébe, hogy a méheket segítse és pártfogolja, mikor ezek mindenféle segítség és pártfogó nélkül is nagyon jól megvannak? Ezenfelül a méh még meg is szurhatja az embert. Ugyan, micsoda ember lesz majd ebből a gyermekből, ha életben marad és felnőtt?

A kicsike nap-nap után eljött, játszadozott s a katona csodálkozása nőttön nőtt. Egyre az járt a fejében, hogy immár három éve őrzí a város kapuját és soha semmi sem érdekelte, csak ez a gyermek. Mi ennek a magyarázata?

Ám nem kell hinni, hogy a katona megszerette a gyermeket. Ellenkezőleg, a gyermek egyre eszébe jutatta egy öreg zsidó látnok jóslását. Arról szólt ez a jóvendülés, hogy lesz idő, amikor a földre a békének országa száll le. Ezer esztendeig sem fog vér folyni, nem lesz háboru, az emberek úgy fogják egymást szeretni, mintha testvérek lennének és valahányszor a katonának eszébe jutott, hogy a jóvendülés valamikor talán beteljesedik, borzongás és iszonyodás fogta el és görcsösen szorította meg lándzsáját, mint amikor valaki egy utolsó reménysugarba belekapaszkodik.

És mennél többször látta a gyermeket és mennél többször nézte a játszadozását, annél sűrűbben jutott eszébe az ezer éves béke országa. Attól ugyan nem félt, hogy máris elkövetkezett. De még gondolatnak is ret-

tenetes volt, hogy lesz idő, amikor a jóslás beteljesedhetik.

Történt, hogy mikor egyszer a gyermek a mező szép virágai között játszadozott, hirtelen vihar kerekedett s az ég megnyitotta összes csatornáit. Csak ugy zuhogott. És akkor észrevette, hogy a liliom-szirmok szinte megtörnek a koppanó esőcseppek sulya és ereje alatt. A gyermek nem habozott sokáig, odament a legszebb liliomhoz és szárban meghajtotta a virágot, úgy, hogy az eső csupán kelyhének alsó részét verdesbette. Mikor ezzel végzett, egy másik virággal tette meg ugyanezt, zután egy harmaddal, meg egy negyedikkel és legvégül minden egyes virágszál meg volt oltalmazva a zápor ellen.

Gunyos nevetéssel nézte a katona a gyermek munkáját.

— Félek, — gondolta magában, — a liliomok nem lesznek tulságosan háladatosak gondoskodásáért; persze, valamennyinek kettétörött a szára.

Am, mikor a zápor végezetül elült, a gyermek újra sorrajárta a virágokat és mindegyiket a helyére igazgatta. Bámulva nézte ezt a műveletet a harcos. A virágoknak semmi bajuk sem történt. Sem el nem törtek, sem meg nem sérültek és kis vártatva pompázóbban illatoztak, mint valaha.

S a katonát végtelen düh és gyűlölet fogta el.

— Micsoda gyermek! — gondolta magában. — Hallatlan dolgokat művel! Micsoda ember lesz ebből, ha még azt sem tudja elviselni, hogy a liliom megázék? Mi lenne belőle, ha valamikor harczba, hábornba kellene indulnia? Mit tenne, ha azt parancsolnák neki, hogy gyújtson fel egy házat, amely tele van asszonyokkal és gyermekkel, vagy egy hajót kellene megfurnia, hogy a hullámok közt egész terhével elsüllyedjen?

Újra eszébe jutott a jóslás, és remegve gondolt (Utánnyomás tilos.)

arra, hogy immár elérkezett beteljesedésének ideje, legalább is, hogy ijesztően közel van. Hiszen máris béke honol mindenfelé, a háboru ideje talán sohasem is fog már elkövetkezni. Minden ember olyanná lesz, amilyen ez a gyermek. Nem fogják egymást bántani, még a méhnek s a liliomnak sem fognak ártani. A hőstettek kivésznek. Senki sem fog győzni, a diadalok tüze egészen kihuny. A bátraknak és elszántaknak bealkonyodik.

S a katona komolyan haragudott a gyermekre. Mindig az volt a gondolata, hogy háboru üt ki, kitünteti magát s hatalomhoz és gazdagsághoz jut. Annaira haragudott a fiúcskára, hogy mikor legközelebb elszaladt előtte, megfenyegette lándzsájával.

Legközelebb pedig a gyermek már nem is a méheket s a liliomokat vette pátrfogásába, hanem olyasvalamit tett, ami mindennél jobban felbőszítette a katonát.

Rettenetesen forró nap volt, s a katona sisakja és páncélja úgy átizzott, hogy úgy képzelte, hogy a ruhája tüzből van. Akik elmentek előtte, látták, mily szörnyen szenved a hőségtől. A szeme vérben forgott, a szája kipattogzott, de azért a helyéről nem mozdult, hogy megmutassa bátorságát. Még tetszett is neki a dolog, mert megmutathatta az embereknek, hogy milyen erős, és milyen kitartó.

Ahogy ott állt a helyén és kicsi hijján elevenen megsült, hirtelen a gyermek egyenesen feléje tartott. Tudta ugyan, hogy a legionárius nem szereti valami tulajdonságosan, s ezért máskor sohasem került lándzsája távollásába. Most azonban közvetlenül eléje állt, hosszan, sokáig nézte, s azután gyorsan elszaladt. Kis idő múltán visszatért, s a tenyerében néhány csöpp vizet hozott.

— Csak nem jutott eszébe ennek a gyermeknek, hogy vizet hozzon nekem? — szólt magában a katona. — Ennek igazán elment az esze. Csak elvisel még egy római legionarius egy kis hőséget! Miért akar ez a csöpp

ség mindig olyanoknak segíteni, akik nem szorultak a segítségére? Nekem nem kell az ő jószívűsége! Bár inkább mindenki elpusztulna, aki hozzá hasonló.

A kicsike nagyon óvatosan közeledett. Roppant vigyázott, nehogy elcsöpögtesse a vizet. A szemével merően a tenyerét nézte, s így nem láthatta a katona öszszევont szemöldökét, elutasító tekintetét. Most végre odaért a gyermek s odakinálta a vizet a harcosnak.

Miközben járt, sűrű szőke hajfürtei egyre a homlokába s a szemébe estek. Megrázta a fejét, s most meglátta a katona szigorú nézését. De nem ijedt meg tőle. Ott maradt, előtte, és elbívülő mosolylyal kínálta neki az italt. A harcos nem akarta elfogadni, ellenségének tekintette a gyermeket. Rá sem nézett, mozdulatlanul, mereven állt és úgy tett, mintha meg sem értené a dolgot, és észre sem venné.

A gyermek viszont azt nem tudta megérteni, hogy itt visszautasításról van szó. Még mindig mosolygott, behízelve, s azután lábujjhegyre állt, s a kezét úgy kinyújtotta, ahogy csak tudta, hogy elérhesse a katonát.

S most a legionáriust vad szégyen fogta el, hogy rajta, az erős, hatalmas katonán egy gyermek akar segíteni. A lándzsája után nyult, s a fiúcskát meg akarta leckéztetni.

Am ebben a pillanatban a hőség oly elviselhetetlenné lett, a napsugarak oly hevesen tüzték a harcosra, hogy a szeme előtt vörös lángok táncoltak, és azt hitte, hogy a koponyájában az agyveleje megfő, elolvad. Ha abban a pillanatban nem talál enyhülést, a forróság megöli.

S a lándzsát kiejtette a kezéből, magához emelte a gyermeket, és kiszűresőlte tenyeréből a vizet.

Persze, nem volt sok víz, de azért ennyi épp elég volt. Ahogy a nyelvét megnedvesítette, csodálatos fölfrissülés fogta el, és most már nem is érezte sisakja és

pánczélja terhét. A napsugarak elvesztették gyilkos erejüket. Kiszáradt ajka felüdült, s a vörös lángok eltűntek szeme elől.

Még meg sem állapíthatta mindezt, csak épp a gyermeket letette a földre. A következő perczben a fiucska elszaladt, s valahol nem messze megtelepedett, a porban játszadozni kezdett. Es most elcsudálkozva, elképedve kérdezte magától, hogy miféle víz lehetett ez, miféle fejedelmi ital. A gyermeknek mégis csak meg kellene köszönni.

De azután letett erről a gondolatáról, mert hiszen gyűlölte a kis fiut.

— Hiszen még gyermek, — gondolta magában, — és teljesen öntudatlanul cselekszik mindent. Játék, hogy a méheket megsegíti, játék, hogy a lilimokat pártfogásába veszi, és az is csak játék, hogy rajtam segített. Nem, nem köszönök meg semmit. Hisz azt sem tudja, hogy van mit megköszönnöm.

Es néhány perez mulva odaért a kapuhoz a Betlehemben állomásozó katonák vezetője, és most még dühösebb volta gyermekre. Mert milyen veszélyben forogott! Milyen szégyen lett volna, ha Voltigius néhány percczel előbb érkezik, s a karjai közt egy kis fiuval találja a kemény harczt.

A kapitány egyenesen felé tartott. Megszólította. Beszélhetnének-e itt négy szemközt, hogy senki meg ne hallja. Egy titkot akar rábizni. S a katona azt felelte, ha tíz lépéssel arrébb mennek, zavartlanul beszélgethetnek.

— Tudsz arról, — szólt a kapitány, — hogy Herodes már hosszú ideje keres egy gyermeket, aki itt született Betlehemben, és itt is nevelkedik. Papjai és csilágászái azt mondták neki, hogy ez a gyermek elfoglalja trónusát és hogy az új király megalapítja az ezer éves béke és szentség országát. Megértheted hát, hogy Herodes ezt a gyermeket szeretné ártalmatlanná tenni.

— Persze hogy értem, — felelte buzgón a katona. — De hisz' ez csak nem nehéz?!

— Nem lenne nehéz, és mégis az. Mert a király nem tudja, hogy a bethlehemi gyermekek közül melyik az illető.

A harcos elgondolkozott.

— Nagy kár, — mondta, — hogy papjai ezt nem mondták meg neki.

— Most azonban, — folytatta a kapitány, — Herodes kitalált valamit, amivel ártalmatlanná teheti a gyermeket. S aki tervében megsegíti, azt gazdagon megjutalmazza.

— Jutalom nélkül is teljesül Voltigius parancsa, — szólt a katona.

— Köszönöm. Halljad tehát a király tervét: Legifjabb fia születésnapján ünnepélyt akar rendezni palotájában. És erre az ünnepre meghívna az összes két és három éves bethlehemi gyermekeket. Persze, az anyjukat is. És ezen az ünnepen —

Elhallgatott, s azután elnevette magát, mikor a katona arcán meglátta az undor és utálat kifejezését.

— Jó ember, — folytatta a kapitány, — ne félj, Herodes nem csinál belőlünk dajkákat. Hajolj csak ide, sugok valamit.

És hosszan összesugtak. Végezetül a kapitány még ennyit mondott:

— Emlitenem se kell talán, hogy mélyen hallgatnod kell minderről. Külömben dugába dől az egész nagy-szerű terv.

— Voltigius megbízhatol bennem.

A kapitány elment. A katona, hogy egyedül maradt, körülnézett: hol a kis fiú? Ott játszadozott a virágok körül. És az jutott eszébe, hogy egy lebegő körül őket, mintha valami szép himes, kedves pillangó lenne.

(Utánnymás tilos.)

De most föl kaczagott.

— Ez se fog sokáig szemet szurni nekem, — mondta magában. — Hiszen ezt is meghívják amaz estén Herodes lakomájára.

Aztán estig állt az őrhelyén, amíg fölűntek a csillagok, s a kapukat be lehetett zární.

Ekkor elment Herodes palotája elé, amelyhez keskeny, sötét utcácskákon vezetett el az út.

A roppant palota belsejében nagy, kikövezett udvar terpeszkedett, amelyet épületszárnyak kerítettek be. Az épületeknek három nyílt karzatuk volt. S a király úgy rendelte, hogy a gyermekek ünnepe a legfelső karzaton legyen.

Ezt a karzatot, ugyancsak a király rendeletére úgy alakították át, hogy valamely csodaszép kerthez volt hasonlatos. Szőlőindák borították a menyezetét, közbül gyönyörű szőlőfürtökkel. A falak s az oszlopok mentén kis alma- és narancsfák sorakoztak, és valamennyi roskadozott a kíváncsú gyümölestől. A padlót rózsalevelek borították, mint valami mesés bársonyból készült szőnyeg, s a korlátokon, az asztalok szélén, az alacsony nyugágyakon hófehér liliom-füzérek húzódtak végig.

S a virágok ez illatozó halma között egy-egy márványmedenczébe ezüst- és aranyhátú halaeskák játszadoztak. A fakoronák közt idegen országokból való tarka madárkák csattogtak, s egy kalitkában egy öreg holló ült, amely mulatságosan káromgott.

Eljött az ünnep napja, s ekkor az anyák elhozták gyermekeiket. A palota kapujában bíborral ékes fehér ruhákat adtak a gyermekekre, és fürtös fejceskőjőkre rózsafüzért tettek. Az asszonyok méltóságteljesen lépkedtek piros és kék ruhájukban, fehér fátyolukkal, amely aranypénzekkel és lánczocskákkal ékitve golyóalaku fejdíszökről hullámozott alá. Az egyiknek a vállán ült a gyermeke, mások viszont kézenfogva vezették

fiacskájokat, többen pedig a karjuk közé vették magzatjukat.

Az asszonyok letelepedtek a karzat padlóján. Alighogy helyet foglaltak, rabszolgák siettek elő és alacsony asztalakat állítottak eléjük. Azután dus lakoma következett, válogatott ételekkel és italokkal, ahogy ez már a király házában illik. Az asszonyok jókedvűen lakmároztak, anélkül azonban, hogy legszebb ékességöket, mosolygó méltóságukat levetették volna.

A karzat fala mentén két sor harczos állott, teljes hadi felszerelésben. A virágok és fák félig eltakarták őket. Teljesen érzéketlenül álltak ott, mintha nem is látnák mindazt, ami körülöttük történik. Az asszonyok időnként egy-egy elcsodálkozott pillantást vetettek feléjük.

— Mi szükség van ezekre? — kérdezték sugva egymástól. — Csak nem képzeli Herodes rólunk, hogy nem fogunk tudni illendően viselkedni? Csak nem hiszi, hogy ilyen hadseregbe van szüksége, amelylyel kordában tartson?

És néhányan azt mondták erre, hogy a király házában ennek így keli lennie. Herodes sohasem ad ugy lakomát, hogy a háza ne legyen tele katonával.

— A legionariusok, — mondták, — épp a mi tiszteletünkre állnak itt.

Az ünnep kezdetén a gyermekek még nem voltak otthonosak, vadak voltak, és odabujtak az édesanyjuk mellé. De később bátorságra kaptak, szabadon nyüzsögtek, és kiélvezték azt a sok gyönyörűséget, amelyet Herodes számukra itt fölhalmozott.

Tündér-birodalom volt ez a hely, a gyermekeknek káprázott belé a szemök. Méhkasokat találtak, amelynek mézét büntetlenül ragadhatták el, egyetlen egy méh sem fenyegette őket. A fák roskadozva kínálták feléjük gyönyörű gyümölcseiket. Az egyik sarokban egy büvész állt, aki szempillantás alatt játékszerekkel vará-

zsolta tele a zsebeiket. Egy másik sarokban egy állatszeliidítő produkálta magát, és például néhány olyan szelid tigris mutatott a gyermekeknek, hogy fölülhettek a hátára és lovagolhattak.

Valóságos kis paradicsom volt ez, de gyönyörűségei közül a gyermekek képzelmet a korlát mellett álló harcosok hosszú sora izgatta legjobban. Megbűvölve nézték a ragyogó sisasokat, szigorú, büszke arcukat, rövid kardjukat, amelyek hüvelyén az ékítéseket káprázatosaknak találták.

Minden játék és ugrándozás közepette csak a harcosok érdekelték őket igazán. Még nem merték megközelíteni őket, de szinte égett bennök a vágy, hogy kikapasztalhassák, vajjon csakugyan elevenek-e.

A jókedv s az öröm fokról-fokra hágott, de a katonák mozdulatlanul álltak. S az apróságok megfoghatatlannak találták, hogy hogy lehet annyi szőlő és nyalánság közt érzéketlennek maradni, holott csak a kézőket kellett volna kinyujtaniok.

Végül az egyik gyermek már nem tudta türtőztetni kíváncsiságát. Óvatosan közelített az egyik páncélos vitéz felé, valahogy úgy, hogy minden pillanatban kész volt arra, hogy visszarohanjon. De mikor látta, hogy a katona egyáltalán nem mozdul, közelebb merészkedett hozzá. A legvégén már annyira ott volt nála, hogy megtapogathatta szandáljának szíjját és lábának csuklóját.

Ekkor, mintha ez valami hallatlan bűn lett volna, valamennyi vasas megmozdult. Leirhatatlan vadságban estek neki a gyermekeknek és megragadták őket. Néhányan megcsóválták az apróságokat a fejök fölött, s a lámpák és füzérek közt keresztülhajtották őket a korláton, le az udvar kövezetére, ahol agyonzúzták magukat. Mások kirántották a kardjukat, s a gyermekek szívébe mártották, viszont voltak olyanok, akik a falon zúzták szét a fücskák fejét.

Halálos csönd volt egy pillanatig. Az asszonyok megdermedve nézték, ami történt. Am hirtelen tudatára ébredtek a rettenetes szerencsétlenségnek, és vér-fagyasztó sikoltással rontottak rá a zsoldosokra.

Még volt néhány gyermek, akit a katonák nem fogtak el az első roham alkalmával. Most kergetni kezdték őket, s az anvék térdre vetették magokat előttük, és pusztá kezökkel ragadták meg a meztelen kardot, hogy csapásait fölfogják. Néhány asszony, akinek a gyermekét már megölték, rárontottak a harezosokra, torkonragadták őket, és meg akarták fojtani.

Ebben a vad örjöngésben, iszonyu sikoltozások és borzalmas rémtettek közepette nyugodtan, mozdulatlanul állt a karzathoz vezető lépcső legmagasabb fokán az a katona, aki a város kapuját szokta őrizni. A mészárlásban nem vett részt. Csak annyit tett, hogy azokat az asszonyokat, akik karjaik közt a gyermekökkel el akartak rohanni, a kardjával visszakergette. A kardját nem is kellett használnia. Tekintete oly zordon és könyörtelen volt, hogy a menekülőink inkább keresztülvetették magukat a koriáton, vagy belerohantak a mészárlók kardjába, semhogy megkíséreljék, hogy mellette elosonjanak.

S a katona arra gondolt, hogy Voltigiusnak csakugyan igaza volt, mikor őt állította a lépcső mellé, mert ha valami ifjabb, tapasztalatlanabb katonát állít oda, ez minden bizonynyal elhagyja a helyét és a küzdők közé rohan. Legkevesebb tíz-tizenkét gyermek megmentéskültné volna így.

Ahogy így elgondolkozott, tekintete egy fiatal asszonyra esett, aki fölkapta a gyermekét és feléje rohant. A katonák nem tudták utjában föltartóztatni, mert valamennyi már más asszonynyal volt elfoglalva.

— No nézd csak, — gondolta magában a katona, — ennek az asszonynak sikerülne elmenekülnie, ha nem állnék itt. De így — —

(Utánnyomás tilos.)

Az asszony oly gyorsan törtetett feléje, mintha szállna; még arra sem volt ideje a katonának, hogy megnézze az arcát. Csak épp a kardját nyújtotta ki feléje, s az asszonynak bele kellett rohannia. Ugy képzelte, hogy a következő perczben holtan, keresztül döfve fog feküdni az asszony is, meg a gyermeke is.

De ebben a pillanatban valami haragos zümmögést hallott a feje fölött, és rögtön utána heves fájdalmat érzett a szemében. Oly gyötörő és éles volt a fájdalma, hogy egészen megzavarodott és elbódult tőle, és a kardját kiejtette a kezéből.

A szeméhez kapott, egy méh szurta meg. Elszégyelte magát, hogy egy méhszúrás ennyire megzavarhatja. Villámgyorsan hajolt a kardja után, nem hitte, hogy az asszony már elmenekülhetett.

De a méhecske jól végezte a dolgát. Még az a kevés idő is, amelyben a katonát megszurta, elég volt az asszonynak, hogy lerohanjon a lépesőn, és bárha rögtön utánarontott, elérni már nem tudta. Az asszony úgy eltűnt, hogy lent a palota udvarán sem látta senki kiszaladni.

•

Másnap reggel a katona többed-magával a város kapuját őrizte. Még korán volt, épp most nyitották ki a kapukat. Mégis, máskor ilyenkor már szinte özönlött ki a nép a földekre, mert most volt az aratás ideje. De Bethlehem népét megdermesztette az éjszakai vérfürdő, senki sem mert kimozdulni hazulról.

— Kardomra, — gondolta magában a katona, — Voltigius ezt nem csinálta okosan. Jobb lett volna, ha a kapukat nem is nyitják ki, hanem sorra járják a város minden házát, amig megtalálják azt a fiúcskát, aki tegnap elmenekült. Voltigius arra számít, hogy szülei egytlenül megkísérlik, hogy kiszökjenek vele; mert hi-

szen a kapuk nyitva állnak. Azt hiszem, ez nem jó okoskodás. Hiszen, ha éppen akarják, el is bujtathatják azt a gyermeket!

Es elgondolta magában, hogy egy gyümölcskosárba is elrejtetik a flücskát, vagy egy nagy olajos-korsóban, vagy valami tömlőben, és föltette magában, hogy nagyon fog vigyázni arra, hogy mit visznek ki a kapun. Mosolygott, őt ugyan nem fogják kijátszani!

Végignézett azon az utcán, amely a kapuhoz vezetett. Egy férfi, meg egy asszony jött rajta. Siettek és olykor-olykor aggodalmasan néztek hátra, mintha szöknének, vagy menekülnének vagy valamiféle veszedelem fenyegetné őket. A férfi egy fejszét szorongatott a kezében, valahogy úgy, mintha el lenne tökélve rá, hogy ha kell, vele vágjon magának utat.

De a férfi nem is érdekelte annyira a katonát, mint az asszony. Épp oly magasnövéssü volt, mint az a tegnapi asszony, aki kisiklott a keze közül. A szoknyáját a fejére borította. Talán azért tette ezt, hogy elrejtse, hogy a karján egy gyermeket visz.

Mennél közelebb értek, annál világosabban kivette a katona, hogy csakugyan egy gyermek van a karjában.

— Bizonyos vagyok benne, — gondolta magában, — hogy ez az, aki tegnap kisiklott a kezem közül. Persze az arcát nem láttam tegnap, de az alakjáról megismerem. És itt jön az uton, egyenesen felém tart, el nem takarja, — igazán, nem hittem volna, hogy ilyen szerencsém legyen.

Gyanútlanul, sietve folytatták útjokat a kapu felé. Bizonyára nem gondoltak arra, hogy a kapuban föltartóztathatják, mert ijedten rebbentek meg, mikor a katona keresztbe fektetett lándzsájával elzárta előlük az utat.

— Miért állod utunkat? — kérdezte a férfi. — Ki akarunk menni a mezőre dolgozni.

— Rögtön mehestek, — felelte a katona, — csak előbb mutassátok meg, mi van az asszony szoknyája alá rejtve.

— Nincs semmi különös, — szólt a férfi. — Egy kis bor, meg egy kis kenyér a napi élelmünk.

— Lehet, hogy igazat is mondsz, — mondta a katona. — De ha így van, akkor bátran eleget tehettek fölszólításomnak!

— Azért sem, — mondta izgatottan a férfi. — Nincs kedvem. És azt mondom neked, hagyj békén az utunkra!

És ezzel már föl is emelte a fejszét. De az asszony szeliden megérintette a kezével a karját.

— Ne bánts! — könyörgött. — Majd én beszélek vele. Csak bízd az egészséget rám. Megmutatom neki, hogy mit viszek, és bizonyos vagyok benne, hogy nem fogja bántani.

És félig büszke, félig bizalmas mosolylyal fordult a katona felé, s a ruhája egy csücskét megemelte.

A katona hátratántorodott, le kellett szorítania a szemét, oly vakító fény áradt feléje. Oly fénylő, csillogó, ragyogó volt az, ami az asszony karjában volt, hogy eleinte nem is tudta, hogy mi az.

— Azt hittem, — dadogta, — hogy a gyermekeidet viszed a ruhád alatt.

— Most láthatod, — felelte az asszony.

Most megismerte a katona, hogy az, ami úgy elképzeltette, egy köteg fehér liliom volt, egész közönséges, mezei liliom. Csak épp hogy sugároztak. Majdnem megvakult tőlük.

Turkálni kezdett a virág közt. Nem tudott szabadulni attól a gondolattól, hogy gyermeknek látta az asszony terhét. De csak a liliom finom szirmait érezte.

Ez nagy csalódás volt neki. Legszívesebben mégis csak utjokat állta volna, de azután belátta, hogy eljárásért nem tudna helyt állni.

És ekkor az asszony, látván zavarát, rászólt:

— Engedj most utunkra!

S a katona odébbállt az utból és lándzsáját lebo-
csátotta.

Az asszony újra betakarta a virágokat és közbe boldogan és mosolyogva nézte terhét.

— Tudtam, — szolt a katonához, — hogy nem bántod, ha meglátod.

Ezzel elsiettek. A katona hosszan utánuk bámult, addig, amíg esal el nem vesztette őket a szeme elől. És mennél jobban távolodtak, annál jobban megbizonyosodott előtte, hogy az asszony terhe még sem virág volt, hanem egy eleven fiúcska.

Még utánuk meresztette a szemét, mikor a háta mögött hangok, kiáltások hallatszottak. Voltigius volt, s az emberei. Izgatottan integettek neki és kiáltoztak:

— Tartóztasd föl őket! Zárd el előlük a kaput! Ne bocsásd be őket!

És mikor odaértek hozzá, elmouduák neki, hogy nyomába akadtak a keresett gyermeknek. Már megtalálták azt a házat, ahol a szülei laktak, de onnan megszöktek vele. Az apja erős, magas, szürkeszakállas ember s fejsze van a kezében; az anyja is magas növésű asszony és felgyürt szoknyájának rücszeit alá rejtette a gyermekeket.

Mikor Voltigius mindezt elbeszélte, egy beduin lovagolt el a kapu előtt. A katona szó nélkül rárontott, letépte a lováról és a földre teperte. És gyorsan rápat-
tant a lóra és elvágatott az uton.

Elmult néhány nap. A katona ott lovagolt azon a rettenetes sivatagon, amely Judea déli részén terül
(Utánnnyomás tilos.)

al. A három szökevényt üldözte és odáig volt, hogy nem tudja őket megtalálni.

— Mintha elsülyedtek volna, — gondolta magában haragosan. Hányszor voltam már közel ahhoz, hogy lándzsámmal leszurjam a gyermekeket! És mindig elmenekült. Kezdem már hinni, hogy nem is fogom megfogni.

Ugy elképedtetlenedett, mint aki kezdi érezni, hogy valamely földöntuli hatalommal viaskodik. Meglehet, gondolta magában, hogy az istenek védik ezeket az embereket.

— Hiába való minden, — mondta. — Jobb is lenne, ha megfordulnék, különben még éhen veszek és szomjan ebben a kietlen pusztaságban.

De azután eszébe jutott, hogy mi vár reá otthon, ha üres kézzel térne vissza. Ő a hibás abban, hogy a gyermek már kétszer is megmenekülhetett. Nagyon valószínűtlen volt, hogy Voltigius, vagy Herodes ilyesmit megbocsátana.

— Amig Herodes tudja, hogy a bethlehemi gyermekek közül egy él, állandó rettegésben élne. És bizonyos, hogy gyötrelmeit azzal enyhítené, hogy engem megfeszített.

Déli idő volt, égőn tüzött rá a nap és a forróságtól iszonyúan szenvedett. A lovával együtt közel volt ahhoz, hogy fölbukik. Most már a nyomukat is elvesztette és belsőjében reménytelenebb volt, mint valaha.

— Abba kell hagynom, — gondolta. — Talán nem is érdemes már üldözni őket. Hiszen lehetetlen, hogy élve jutottak volna el a sivatag másik partjához.

Ahogy így elmélkedett, az uton hirtelen egy sziklához ért s azon egy barlang boltozatos bejáratát vette észre.

Arra fordította lovát. Kissé le akart pihenni a hűvös sziklaüregekben, talán, ha pihent erővel üldözi a szökevényeket, több szerencséje lesz.

Már a barlang nyílásában volt, mikor valami meglepőt vett észre. A bejárás mellett kétoldalt liliomok nyíltak. A virágjuk teljében voltak, pompázók és illatosak. Megbódították az embert. Körülöttük pedig tömérdék méh zümmögött.

Ebben a pusztaságban oly szokatlan látvány volt ez, hogy a katonát teljesen megzavarta. És zavarában olyan lett, ami nála szokatlan, meglepő és csodálatos. Letépett egy nagy fehér virágot és azzal lépett be az üregbe.

A barlang nem volt mély és elég világos is volt benne. S a katona rögtön megláthatta, hogy hárman már vannak benne. Egy férfi volt, meg egy asszony, meg egy gyermek, a földön feküdtek és mélyen aludtak.

Soha nem dobogott a katona szíve úgy, mint most. Épp az a három ember volt, akiket oly rég kergetett már. Rögtön megismerte őket. És ott feküdtek előtte és aludtak és képtelenek voltak arra, hogy védekezzenek, teljességgel a hatalmában voltak.

Kirántotta kardját és a szundító gyermek fölé hajolt. A kard hegyét óvatosan a szíve fölé tartotta, célzott, hogy a döfést jól irányozza.

Már szurásra emelte a kezét, de egy perczre mégis megállt, hogy megnézzé a gyermek arczát. Most már bizonyos velt, hogy nem menekülhet el előle és rettentő gyönyörűség volt neki, áldozatát szemlélgetni.

S ahogy nézte a gyermeket, öröme váratlanul megnőtt, mert ez ugyanaz volt, akit a mezőn látott naponta liliomokkal és méhekkal játszadozni.

— Erre már rég rá kellett volna jutnom — gondolta magában. — Természetes, ez a békének gyűlölt királyfia. Ezért is volt oly nagy bennem az iránta való gyűlölet!

Fölemelte a kardot. És arra gondolt, hogy ha a gyermek fejét elviszi Herodesnak és leteszi elébe, bizonyos, hogy kinevezi testőrsége kapitányává.

A kard hegye mind közelebb ért az alvó gyermek szívéhez.

— Ezuttal — gondolta magában — senkisémmel ragadhatja el tőlem zsákmányomat.

A kezében még ott volt a liliom, amelyet a barlang bejárásában leszakított. És hirtelen kinyílt a kelyhe s onnan egy méh szált ki és zümmögve röpdöstekörül a katona fejét.

Összerezzen. Eszébe jutottak azok a méhek, a melyeken a gyermek segített. És eszébe jutott, hogy egy méhnek köszönheti a gyermek, hogy Herodes lakomájáról elmenekült.

Ez az emlék hirtelen gondolkozóba ejtette. Csöndesen állt ott a kardjával és figyelte a méhet.

Már nem hallotta zümmögését, elszállt. De ahogy így fülelt, beszívta a liliomnak édes, erős illatát.

És ekkor azok a liliomok jutottak eszébe és az is, hogy egy köteg lilionszál mentette meg a gyermeket mikor a város kapujában volt közel a halálához.

A katona most már egészen elmélyedt gondolataiba; és kardját lebocsátotta.

— A méhek s a liliomok meghálálták jóságát — gondolta magában.

És most eszébe jutott, hogy egyszer a gyermek vele is tett jót és erre a gondolatra mélyen elpirult.

— Lehet-e egy római legionárius háládatlan? — kérdezte magától. — Elfelejtetem-e azt, amit velem tett? Elfelejtetem-e jóságát?

Még habozott. Herodesre gondolt. És neki magának is kedves volt, hogy a béke emberét eltegye láb alól.

— Nem tehetem meg, — ez volt végső elhatározása. — Aki megmentette az életemet, azt én nem ölhetem meg.

És lehajolt és kardját odatette a gyermek mellé, hadd tudják meg a szökevények, hogy milyen veszély fenyegette őket.

És ekkor meglátta, hogy a gyermek ébren van. Szép, szelid tekintetét ráemelte és ez olyan volt, mintha egy csillag nézne az emberre.

S a katona leborult a gyermek elé.

— Uram — mondta — tied a hatalom. Tied az erős győzelem. Tied az istenek szeretete. Te vagy az, aki kígyókon és skorpiókon tapodhatsz.

Megcsókolta a gyermek lábát s azután kisietett a sziklaüregből. A gyermek ott feküdt a helyén és nagy szép szemével csodálkozóan utána nézett.

...egyiptom felé.

Hol volt, hol nem volt, Napkelet sivatagainak egyikében volt egyszer egy pálma, amely rettenetesen idős és rettenetesen magas volt. Akik elmentek alatta, valamennyinek meg kellett állnia, mert minden más pálmánál magasabb volt és mert mindenki arra gondolt, hogy obeliszkoknál és piramisoknál vajjon nem magasabb-e?

S akkor ez a nagy pálma nagy magányosságában egy napon kinézett a sivatagba, hirtelen olyasmit látott, hogy koronáját a csodálkozástól jobbra-balra ingatta. A sivatag széle felől két magányos ember tartott arra. Még oly messze voltak, hogy tevéik nem látszóttak nagyobbaknak nyulacskáknál, de a két ember körvonala tisztán kivehető volt. Két idegen ember volt, nem a sivatag lakói közül való, ezeket ismerte a pálma. A férfiak, meg az asszonynak, akik jöttek, nem volt sem vezetőjük és teherhordó állatjaik sem, sem sátruk és víziömlőjük.

— Csakugyan, — szólt halkán magához a pálma, — ez a két ember meghalni jött ide.

És gyorsan szétnézett maga körül.

— Csodálom is, — folytatta tovább, — hogy az oroszlánok még nem bujtak elő, hogy a zsákmányt elejtsek. Egyelőre egyet sem látok. No, nem busulok, majd még megkerülnek.

— Kétszeres halál vár rájuk, — kezdte újra — Az oroszlán megeszti őket, a kígyó halálos csipést ejt rájuk, a szomszagságtól kigyulnak, a futóhomok el-

temeti őket, megtámadják a rablók, megöli a félelem őket...

És most megpróbálta, hogy tudna-e másra gondolni, mert mindez roppant elszomorította.

De köröskörül az egész határban, amerre a pálma csak elláthatott, nem volt semmi olyasmi, amit sok-sok ezer év óta ne látott volna és ne ismert volna. Semmi sem érdekelt már. Újra csak a két vándor felé fordult.

— Szárazság és vihar! — káromkodott, — mi van ennek az asszonynak a karján? Csak nem egy gyermeket visz ez a két balga ember?

A pálma, amely messzire ellátott, jól látta a dolgot. Az asszony karján egy gyermek volt, amely fejét az anyja vállaira támasztotta és alszik.

— Még rendesen föl sem öltöztették azt a gyermeket, — gondolta magában a pálma. Az asszony a széknyájával takarja le. Nagy sietségében talán az ágyból rántotta ki és elrohant vele. Most már értem: ezek szűnek, menekülnek valami elől.

— És mégis bolondok, — folytatta. — Mert ha angyal nem őrzi őket, szívesebben elviselhették volna ellenségeik legnagyobb kínzásait, semhogy a sivatagot válasszák.

— El tudom képzelni, hogy hogy történt mindez. A férfi a munkája mellett állt, a gyermek aludt a bölcsőjében, az asszony vizért volt. Alig ment két lépésre az ajtótól, futvást érkezett az ellenség. Visszarohant, magához tépte gyermekét és megindult. És nap-hosszat vándorolhatott, bizonyosan pillanatra sem pihent. Ugy van, mindez így történhetett és mégis, ismétlem, ha nincs egy őrző angyaluk...

— Az ijedtségtől és a félelemtől nem érzik a fáradtságot, de látom, hogy a szomjúság kiült a szemökbe. Csak megismerem a szomjas embereket!

S ahogy a pálma a szomjúságra gondolt, hosszú törzsén görcsös rázkódás futott végig és hosszú levelei-

nek vége úgy görbült fel mintha tűz fölé tartották volna.

— Ha ember volnék, — mondta, — sohasem merném lábamat a sivatagra tenni. Ugyancsak nagy látarság kell ahhoz, hogy az ember idejőjön, mikor nincs mélyrenyuló gyökere, amely a soha ki nem apadó vízforrásokig ér. Még a pálma sorja sem bizonyos itt, még olyan pálmáé sem, amilyen én vagyok! Hát még egy ember — —

— Ha tanácsot adhatnék nekik, azt mondanám: „Forduljatok vissza!“ Az ellenségei semmiestre sem lehetnek oly kegyetlenek velők, mint a sivatag. Talán abban a tévhitben élnek, hogy itt könnyű megélni. De én tudom, hogy sokszor még magam is életveszedelemben forogtam. Emlékszem, ifjúkoromban a szélvihar egyszer egy egész homokhegyet zuditott nekem. Kicsi híjja, hogy meg nem haltam, hogy nem ez volt az utolsó óráim.

A pálma folytatja:

— Egy csodásan dallamos zugás fut végig koronámon. Valamennyi levelem reszket és remeg. Én nem tudom, mi különös érzés fog el ez idegenek láttán. De ez a szomorú asszony oly szép. Életem legszebb emléket juttatja eszembe.

S ahogy a falevelek susogó dallamokat dudorásztak, a pálmának észébe jutott, hogy valamikor, nagyon régen, két ragyogó ember volt az oázis vendége. Sába királyának volt és vele a böcs Salamon A szép királyné haza akart térni országába, s a király idáig elkísérte, s itt épp el akartak bucsuzkodni.

— Ez óra emlékére, — szólt a királyné, — elvelem itt a földben ezt a datolya-magvat és azt akarom, hogy pálmává nőjön és oly sokáig éljen, amíg Judeában megszületik az a király, aki különb Salamonnál. — És ezzel elvetette a magvat és könyveivel megöntözte a földet ott.

— Miért van, — kérdezte magától a pálma, — hogy épp ma gondolok erre? Ez asszony van talán olyan szép, hogy a királynőknek ama legfölségesebbikére emlékeztet, akinek szavára felnöttem és éltem, mindmáig?

— A leveleim mind erősebb hangon susognak, — folytatta a pálma, — s a daluk oly szomorú, mint valami halotti ének. Mintha megjövendőlnék, hogy valakinek el kell mulnia. Jó, hogy tudom, hogy én nem lehetek ez, mert én nem vagyok hajlandó.

A pálma azt hitte, hogy leveleinek halálos susogása annak a két magános vándornak szól. Ők maguk is bizonyára érezték, hogy közel van haláluk órája. Az arcuk kifejezéséből, a tekintetükből látnivaló volt ez. Hiszen nem is lehetett másképp. El voltak veszve.

A két vándor most megpillantotta a pálmát és az oázist és gyorsan odatartottak, abban a hitben, hogy ott vizet fognak találni. De mikor végre odaértek, kétségbeesetten omlottak össze, mert a forrás ki volt száradva. Az elbágyadt asszony letette a gyermekét és sirva ült le a forrás szélére. A férfi mellé roskadt és sokáig fekiúdt ott, s a két öklével döngette a szikkadt földet. A pálma hallotta, amint azt mondták egymásnak, hogy ime, most meg kell halniok.

Azt is kivette a beszédökből, hogy Herodes király az összes két és hároméves gyermekeket megölette, attól való féltében, hogy Judeának régen várt nagy királya megszületett.

— Mind erőseödik leveleim közt a zugás, — gondolta a pálma. — Ezeknek a szegény szökevényeknek nemsokára ütni fog végső órájuk.

Azt is kivette a beszédökből, hogy rettentően félték a sivatagtól. A férfi azt mondta, hogy jobb lett volna bevárni a sorsukat, megvívni a katonával; — úgy legalább könnyebb haláluk lett volna.

(Utánnyomás tilos.)

— Isten velünk lesz, — mondta az asszony.

— Magunkban vagyunk, ragadozó vadak és kígyók között, — mondta a férfi. — Sem ételünk nincs, sem italunk. Hogy lehetne velünk az Isten?

Kétségbeesésében megszaggatta ruháit és arczáfodaszorította a fekete földhöz. Oly reménytelen volt, mintha a szíven halálos sebet ejtetek volna.

Az asszony fölült, a két kezével átfogva a térdét. S a tekintete határtalan vigasztalanságot mutatott.

A pálma hallotta, hogy levelei közt a fájdalmas zúgás egyre erősödik. Ugy látszik, az asszony is meghallotta, mert szemét a fa koronája felé fordította. És karját magasra kinyújtotta.

— O, datolyák, datolyák! — kiáltotta.

S a hangjában olyan forró vágyódás élt, hogy a pálma nem bánta volna, ha nem lett volna magasabb valami középmagas bokornál, s a gyümölcsét könnyűszerrel el lehetett volna érni. Tele volt datolyával, de emberkéz hogy érhetne volna el a szédítő magasságot?

A férfi már azonnal észrevette, hogy a datolyák elérhetetlen magasságban vannak. Még a fejét sem emelte föl. És csak arra kérte az asszonyt, hogy ne kívánozzék lehetetlenség után.

S a gyermek is, aki eddig a földön játszadozott, — ő is meghallotta anyja fölkiáltását.

Ugyan el sem tudta képzelni, hogy az ő anyja ne kapjon meg mindent rögtön, amit kíván. De amint a datolyáról szó esett, attól kezdve rámeresztette szemét a fára. Azon okoskodott és gondolkozott, hogy hogy lehetne a datolyákhoz férni. Szőke fürtei alatt a homloka összeránczolódott. Ez sokáig tartott így. Akkor mosoly suhant végig az arczán. Kitalálta a dolgot. Odament a pálmához, kis kezével, megsimogatta és édes gyermek hangján így szólt:

— Pálma, hajolj meg! Pálma, hajolj meg!

De mi volt ez? Mi volt ez? A pálma levelei úgy zugtak, mintha valami orkán száguldott volna köztük el, s a hosszú pálma-derékon borzongás futott végig. A pálma érezte, hogy a gyermeknek hatalma van rajta, nem tud neki ellentállni.

És magas törzsével meghajolt a gyermek előtt, a hogy az emberek szokták a hercegek előtt. Hatalmas ivben kezdett lebocsátkozni, és végül oly közel jött a földhöz, hogy nagy koronája reszkető leveleivel surolta a szivartag homokját.

A gyermek nem látszott sem ijedtnék, sem meglepettnék, örömeiben felkiáltott és gyorsan nekiesett az öreg pálma datolya-fürtjeinek.

Mikor a gyermek már elég gyümölcsöt szedett, s a fa még mindig fekvé maradt a földön, újra odalépett hozzá, hízeltedve és szeretettel, és legszelidebb hangján így szolt:

— Pálma, kelj föl! Pálma, kelj föl!

S a nagy fa csöndesen és alázatosan kiegyenesedett, s a levelei közt olyan zengés volt, mintha hárfák szoltak voln.

— Most már tudom, — szolt az öreg pálma, — hogy kinek szolt a halotti ének. Nem ezekenek az embereknek.

De a férfi és az asszony ott térdepeltek a földön és hosszan imádkoztak, megköszönvén Istennek az ő nagy jószágát. Az egész szivökkel imádkoztak.

— Te láttad a mi félelmünket és megszabadítottál tőle. Te vagy az erős, aki a pálma törzsét úgy hajlított meg, mintha üres nád lenne. Van-e ellenség akától félénk, ha a te jószágod és hatalmad velünk van?

És mikor legközelebb karaván vonult végig a sivatagon, a karaván tagjai ámulva vették észre, hogy a nagy pálma koronája, minden levele és ifjúsága elhervadt és elmúlt.

— Hogy lehet ez? — szólt az egvik vándor. Hiszen ennek a pálmának csak akkor szabad meghalnia, ha már látta azt az új királyt, ki hatalmasabb s nagyobb lesz, mint Salamon.

— Hátha látta, — felelte a csapatnak egy másik yándora.

Csönd volt. A menet lassan elhaladt. Ők már nem hallották a levelek zengő halál-énekét.

Mély csönd volt.

Nazarethben.

Öt éves volt Jézus és ott ült az apja műhelye előtt Nazareth-ben. A szomszéd fazekastól kapott egy kis agyagot, és most azzal volt elfoglalva, hogy valami madarat formáljon belőle, talán egy kis kakukot. Oly boldog volt, amilyen még sohasem. A pajtásai mind azt mondták neki, hogy a fazekas mogorva ember és azt ugyan sem barátságos tekintetekkel, sem mézédés szavakkal meglágyítani nem lehet. Jézus sohasem mert volna bármit is kérni tőle. És íme, maga sem tudta, hogy hogy történt, — ott állt a küszöbön és sóvárogva nézte a szomszédot, amint formálta az agyagot; egy szer csak otthagytá a boltját, odament hozzá és anyi agyagot adott neki, hogy akár egy boros-kancsot is csinálhatott volna belőle.

A szomszédos ház lépcsőjén ott ült Judás. Csunya volt, vörös volt a haja, az arca tele kék foltokkal, s a ruhája csupa szakadás, mert állandóan résztvett az utcagyerekek verekedésében. Most épp csendes volt, senkivel sem kötekedett és senkivel sem verekedett, ő maga is egy kis agyag-darabbal volt elfoglalva, mint Jézus. De az agyagot nem maga szerezte; hiszen nem mert volna a fazekas szeme elé kerülni, annyiszor bántotta: folyton kövekkel dobálta törékeny portékáját; a fazekastól, ha a szeme elé került volna, alapos kis verést kapott volna. De Jézus megosztotta vele készletét.

A két gyermek elkészült az agyag-kakukkal és akkor körben fölállították maguk elé a madaracskákat. A figurák olyanok voltak, mint ősidőktől fogva minden
(Utánnymás tilos.)

olyan aervagból készült minta, amit gyermekkéz alkotott. Nagy vörös ezölöp volt a kakukok lába, azon álltak, rövid farkuk volt és a szárnyuk vagy egyáltalán nem látszott, vagy csak alig.

Mégis, volt különbség a két gyermek munkájában. Judás kakukjai oly ferdék voltak, hogy mindig fölborultak; és akárhogy erőlködött is kis, esetlen ujjaival, nem tudott rendes törzset formálni nekik. Időnkint lopva átkacsintgatott Jézus felé, hogy hogy csinálja, hogy állatkái egyenletesek és simák, mint a Tábor-hegyi erdők tölgy-levelei.

Mennél több madara volt Jézusnak, annál boldogabb lett. Egyiket szebbnek találta, mint a másikat, egyikre büszkébb volt, mint a másakra, egyiket jobban szerette, mint a másikat. Ugy tervezte, hogy ezek lesznek a játszó társai, testvérei helyett a testvérkéi, az ágyában fognak aludni, velők fog beszélgetni, s ha az anyja magára hagyja, neki fognak kakukolni. Roppant gazdagnak tudta magát, és arra gondolt, hogy ezután sohasem fogja magát elhagyatottnak, magányosnak érezni.

A hosszú vízfordó elment arra; szinte roskadozott tömlőjének terhe alatt; és mindjárt utána a főzelék-árus haladt el Jézus előtt, szamaráról lelógó két füzfakosara közt lovagolván. A vízfordó gyöngéden rátette a kezét Jézus szőke-fürtös fejére és érdeklődve kérdezősködött a kakukokról; és Jézus elmondta neki, hogy már van nevők is, és énekelni is tudnak. A madaracskák idegen országokból szálltak hozzá és mindenféle olyasmiről meséltek neki, amiről csak ketten tudtak, a kakukmadár, meg ő. És mindezekről úgy tudott beszélni, hogy a vízfordó is, meg a gyümölcs-árus is egészen megelégedtek arról, hogy nekik dolguk is volna ám!

Már indulóban voltak, mikor még Jézus azt

mondta nekik, hogy nézzék meg Judást, az is szép madarakat csinált.

Es ekkor a gyümölcs-árus Judás előtt is megállította a szamarát és egész jóhiszeműen megkérdezte tőle, vajjon az ő madarainak is van-e nevök, s azok is tudnak-e dalolni. De Judás minderről nem tudott; csökönyösen hallgatott; a világért nem nézett volna föl. Es akkor a gyümölcs-árus dühös lett, fölrugta az egyik figurát, s azután tovább lovagolt.

Igy telt el a délután és azután leszállt a nap. Bucsuzó fénye beragyogott a város összes kapuin, amelyeket a római sas diszített. Az ég alja vörös volt és mint ha vért kevertek volna fényébe, minden, ami a napsugarak útjába került, véresen vörös színre gyulladt. Es ez a szín mindent átfogott, a fazekas fazekait esakurv, mint azt a palánkot, amely alatt az ács fűrészelt és azt a fehér kendőt is, amely Mária fejét borította.

De legszebben csillogott a lealkonyodó nap fénye azokon a kis kristálytisza pocsolyákon, amelyek a nagy, lapos utcakövek közt megrekedtek. Es Jézus hirtelen belemártotta az ujját abba a pocsolyába, amelyik a legközelebb volt hozzá. Az jutott eszébe, hogy szürke madárkáját megfesti a csillámló napsugárral, amely körülötte mindennek, a víznek, a házfalaknak, olyan vörönyörű színt kölcsönzött.

Es történt, hogy a napsugaraknak ez orvoszerkedvök kerekedett, hogy elfogassák magukat és festékiül fölhasználtságanak. Es mikor Jézus a meg nem fogható sugarakkal bemázolta az agyag-madárkákat, a festék megfogta testöket, s a sok kakuk ragyogni kezdett, mintha grémántból lennének.

Judás, mikor ezt meglátta, elragadtatva kiáltott föl. Es ekkor ő is bemártotta az ujját a fényes vízbe és ő is föl akarta fogni a napsugarakat.

De a napsugarak tőle már nem akarták magukat elfogatni hagyni. Kisiklottak az ujjai közt és akárhogy

erőlködött is, folyton kiosontak a markából. Nem tudott egy csipetnyi festéket sem szerezni szegény madárkái számára.

— Judás, várj csak, — szóló Jézus, — kifestem én a te madaraidat is.

— Nem, — mondta Judás, — nehogy hozzá merj nyulni a madaraimhoz. Ugy vannak jól, ahogy vannak.

Fölkelt. A homloka ránczba huzódott, s az ajkát összeszorította. És széles, nagy lábával rálépett a madárkákra és szétlapította agyagtestöket.

És mikor már valamennyi madarát tönkretette, odament Jézushoz, aki még mindig ott ült a helyén és simogatta kis kakukjait, amelyek úgy csillogtak, mint az ékszer. Judás egyideig némán nézte őket, de azután fölemelte a lábát, s az egyik madarat agyontiporta.

Judást vad öröm fogta el, mikor látta, hogy a madárkából újra idomtalan agyag-tömeg lett. Boldogan kaczagott. És újra fölemelte a lábát, hogy egy másik madarat is agyontiporjon.

— Judás, — kiáltotta Jézus, — mit művelsz? Hát nem tudod, hogy ezek elevenek, és énekelni tudnak?

De Judás csak nevetett, és agyontaposott még egy madarat.

Jézus segítség után nézett. Judás nagyobb volt nála, és Jézusnak nem volt elég ereje ahhoz, hogy lebirja. Az anyját kereste. Az anyja nem volt messze, de mire odaérhetett volna, addigra Judás már minden madárral végezhetett volna. Jézusnak köny szökött a szemébe. Judás már négy madarát megölte, most már csak három madara volt.

És harag fogta el, hogy a madarak oly csöndesen álltak ott, és hagyták, hogy agyontiporják őket, anélkül, hogy ügyet vetettek volna a veszedelemre. Jézus tap-

solt, hogy fölébressze őket, és odakiáltotta nekik:

— Szálljatok, repüljetek!

És ekkor a három madárkának lassan megmozdult a szárnya, és lomha repüléssel szálltak föl a tető párkányára, ahol meg voltak védve.

De mikor Judás meglátta, hogy Jézus szavára a madarak megmozdították szárnyukat és repülni tudtak, hirtelen sirva fakadt. Tépte a haját, ahogy ezt az öregknél látta, mikor félték valamitől, és bajuk volt. És azután leborult Jézus lába elé.

És Judás ott fetrengett Jézus előtt a földön, a porban, mint egy kutya, és csókolgatta a lábát, és könyörgött neki, hogy tapossa agyon, tiporja el, ahogy ő tette ezt az agyag-madárkákkal.

Mert Judás szerette Jézust és csodálta, és imádta és gyűlölte őt egyben.

De Mária, aki végig látta a gyermekek játékát, most fölállt, fölemelte Judást, az ölébe vette és csókolgatta.

— Te szegény gyermek! — mondta neki. — Te nem tudod, hogy olyasmit akartál megvalósítani, amit senki teremtés nem tud. Ne próbálkozz meg máskor soha efélével, mert akkor te leszel a világ legszerencsétlenebb embere. Mi más is lehetne a sorsa annak, aki azzal akarna versenyre kelni, aki napfényvel és nap-sugárral fest, s a halott agyagba az élet lehetőségét tudja belehelyezni?

Judás hallgatott.

(Utánnymás tilos.)

A templomban.

Hol volt, hol nem volt, élt egyszer egy emberpár, férj, feleség, meg a fiacskájuk, s ezek végigmentek a jeruzsálemi nagy templomon. A fiu csodaszép gyermek volt. A haja lágy fürtökben omlott alá, és szemének fénye a csillagok ragyogásához volt hasonlatos.

A fiu már nagyon régen nem volt templomban. Azóta, mióta már megértette, amit látott, egyáltalán nem. S most a szülei kézenfogták, és rendre megmuto-gatták neki a templom ékességeit. Hosszu oszlopsorok álltak ott, aranyozott oltárok, azután látta a szent embereket, amint ültek és tanítványaikat oktatták, ott volt a főpap, akinek ékkövekkel kirakott mellvédje volt, azután arany rózsákkal kihimzett babyloni függönyöket látott, nagy réz-kapukat, amelyeket harmincz ember tudott csak kitárni, vagy bezárni; — és így tovább.

De a gyermek, — pedig mindössze csak tizenkét éves volt, nem törődött mindezzel. Az anyja elmondta neki, hogy mindaz, amit ott lát, remekmű a maga nemében. Megmondta neki, hogy efélét csak nagyritkán láthat az ember. Mert Nazarethben, a hazájukban nem volt mit mást látni, csak a szürke utcáikat.

Mindez azonban nem sokat ért. A fiucska tekintete azt fejezte ki, hogy szívesen otthagytá volna a fölséges templomot, hogy Nazareth szűk utcáin játszadozhassék.

És különös, de úgy volt: mennél egykedvűbbé lett a gyermek, a szülei annál megelégedettebbek és boldogabbak lettek. A gyermek feje fölött sugárzóan néztek össze, és esupa elégedettség voltak.

A végén a gyermek már annyira fáradtnak és ki-
merültnek látszott, hogy az anyja megsajnálta.

— Tulsokat jártunk veled, — mondta neki. —
Gyere, most egy kicsit kipihenjük magunkat!

Egy oszlop aljában megtelepedett és azt mondta
fiacskájának, hogy feküdjék csak le a földre, s a fejét
hajtsa az ölébe. A gyermek megtette ezt, és azonnal
elszunnyadt.

Alighogy elaludt, az asszony így szólt az urához:

— Semmitől sem féltem úgy, mint attól a perc-
től, amelyben átlépjük Jeruzsálem templomának küszö-
bét. Az volt a hitem, hogy mikor megpillantja Istennek
ezt a házat, örökre itt akar majd maradni.

— Én is féltem ettől az uttól, — mondta a férfi.
— Megszületésekor sok jel azt mutatta, hogy valami
nagy, nagy uralkodó lesz belőle. De mi mást hozhatna
a királyi méltóság, mint gondokat és veszedelmeket? Én
mindig mondtam, hogy neki is, meg nekünk is az lenne
a legjobb, ha ács lenne belőle Nazarethben.

— Öt éves kora óta nem történt körülötte semmi-
féle csuda, — mondta lassan, elgondolkozva az asszony.
— És ő maga sem emlékszik már arra, ami kicsikorában
történt vele. Most épp olyan, mint a többi gyermek.
Isten akarata szent, de én már kezdem hinni, hogy az
Ur kegyelme mást választott a nagyszerű hivatásra, és
meghagyja nekünk a mi gyermekünket.

— Ami engem illet, — szólt a férfi, — hiszem,
hogy minden rendben lesz. Csak a csudákról és jelekről,
amelyek gyermekkorában körülötte történtek, nem sza-
bad megtudnia semmit.

— Sohasem beszélek vele ezekről, — mondta az
asszony. — De mindig attól félek, hogy tudtomon és
akaratomon kívül megtud valamit abból, hogy tulajdon-
képp kicsoda is. Ezért féltem attól is, hogy ide, ebbe a
templomba elhozzuk.

— Örülhetünk, hogy a veszélyen így túl vagyunk. Nemsokára újra otthon leszünk Nazarethben.

— A templomban levő írástudóktól is féltém. S a jósoktól is, akik itt ülnek, a pokróczaikon. Azt hittem, ha a szemök elé kerül, meghajolnak majd előtte, s a zsidók királyát fogják benne köszönteni. Különös, hogy nem veszik észre elhivatottságát. Ilyen gyermeket még sohasem láttak.

Kis ideig hallgatott és szótlantul nézte gyermekét.

— Meg sem tudom érteni, — mondta később. — Azt hittem, ha meglátja a bírákat, akik ebben a szent hazban székelnek, és a nép viszálykodását elsimitják, ha meglátja ezeket a tudósokat, akik az ifjúságot oktatják, ha meglátja ezeket a papokat, akik az Urat szorgálják, — hogy öntudatra fog ébredni és így kiált föl: „Itt, e bírák, e tanítók, e papok közt akarok élni. Mert erre az életre küldettem.”

— Az lenne az a hires nagy szerencse, hogy itt élne, ez oszlop-sorok közé bezárva? — szólalt meg a férfi — Hát nem jobb neki, Nazareth halmain és hegyein szabadon bolyongania?

Az asszony sóhajtott.

— Oly boldog nálunk otthon a mi gyermekünk, — mondta. — Mily elégedett, ha a juh-nyájakat vándorlásaikon szabad elkisérnie, vagy ha kimehet a mezőre és elnézegetheti a földmivesek munkáját! Nem hihetem el, hogy ellenére cselekednénk, ha megkísértjük, magunknak megtartani őt.

— Csak szenvedésektől kiméljük meg, — mondta a férfi.

És így elbeszélgettek, amíg a gyermek fölébredt szendergéséből.

— No fiam, — szól az asszony, — kipihentéd magad? Most föl kell kelned, mert már esteledik, és nekünk még ma haza kell mennünk.

Es mikor elindultak a kijárat felé, a templom legtávolibb részén voltak.

Néhány percznyi járás után egy régi boltozat alá értek, amely még abból az időből maradt fönt, mikor az első templomot építették ezen a helyen. A fal mellé támasztva, egy régi rézkürt állott e boltozatban. Oly irgalmatlan hosszú volt, s oly nehéz, mint valami oszlop; már elgörbült és elpuposodott, a por és a pókháló belepte és törzsét régi divatu betűk és jegyek övezték körül. Az írás már alig volt kivehető rajta. Lehetett már vagy ezer éve, hogy utoljára belefújtak ebbe a harsonába.

Es mikor a gyermek meglátta a rettenetes kürtöt, elcsodálkozva állt meg előtte.

— Mi ez? — kérdezte.

— Ez a világ királyának harsonája, — felelte az anyja. — Így hívják. Ezzel hívta össze Mózes Izrael gyermekeit, mikor a sivatagban szétszóródtak. Mózes után azután senki sem tudta többé megszólaltatni a kürtöt. De aki meg tudja tenni, az a föld minden népét maga köré gyűjti.

Az asszony mosolygott ezen a gyermekes, régi mesén, de a fiu megállt a nagy harsona előtt és csak nézte, nézte. Mindabból, amit a templomban látott, kizárólag a kürt érdekelte, csak ez az egy tetszett neki. Az anyja elhívta. A fiu még szívesen ott maradt volna, hogy hosszan, pontosan megnézzé a kürtöt.

Odébbmentek. Egy nagy, tágas templomudvarra értek. Egy mély, széles szakadék volt a közepén, s mégős-időktől fogva úgy hagyták. Salamon király nem töltötte ki a szakadékot, mikor megépíttette a templomot. Nem vert rajta hidat, s a szakadék szélére nem állíttatott rácsot. E helyett a mélység fölé éles, hosszú pengét fektetett, az élével fölfelé. És az idők végtelenségén

(Utánnymás tilos.)

át is ott maradt a szakadék fölött a penge. A rozsdá belepte, a helyén már bizonytalanul állt és inogni és reszketni kezdett, ha járt valaki a közelben.

Mikor az asszony, gyermekét kézenfogva megke-rülte a szakadékot, a fiú azt kérdezte:

— Miféle híd ez?

— Ez még Salamon király idejéből való, — felelte az anyja, — és úgy hívják: „A Paradicsom hidja“. Ha végigmegy ezen a pengén, bizonyos, hogy a Paradicsomba jutsz. De a szakadék rettenetes mély, s a penge éle még a napsugárnál is vékonyabb.

Megint mosolygott, s odébsietett, de a fiú újra csak állva maradt, amíg az anyja rá nem kiáltott.

Sóhajtván indult az anyja után és arra gondolt, hogy épp ezt a két legnagyobb dolgot nem mutatták meg neki előbb, hogy tovább nézhette volna őket.

Most aztán nem zavarta meg útjukat semmi, amíg a nagy kijárási csarnokhoz értek. A csarnoknak ötszörös oszlopsora volt. Az egyik sarokban két fekete márványból való oszlop állt, olyan szorosan egymás mellett, hogy egy szalmaszálat is alig lehetett volna köztük keresztüldugni. Magas és fensőséges oszlopok voltak, gazdagon díszített fejékkal, amelyekről különös formájú állatfejek meredtek az emberre. De e szép oszlopoknak nem volt egy tenyérynyi feltjük, amely ne let volna megsértve, megkopva és eltöredezve. Körüöttük simára taposta a földet a sok topogó láb.

S a gyermek újra megállt.

— Miféle oszlopok ezek? — kérdezte az anyjától.

— Ezek az oszlopokat Ábrahám apánk hozta a messzé Kaldeából Palesztinába. Az igazság oszlopa a nevük. Aki a két oszlop közt keresztül tud bujni, az Isten előtt igazolta, hogy soha semmiféle bünt nem követt el.

A gyermek megállt és rámeresztette a szemét az oszlopokra.

— Csak nem akard megpróbálni? — kérdezte az anyja, és nevetett. — Nézd csak, mennyire kitaposták köröskörül a földet. Ezek mind, mind, keresztül akartak bujni a keskeny hasadékon, de egyetlen egynek sem sikerült. Jó lesz sietni! Már hallok az érczkapu mennydörgését, amint harmincz templomszolga megfordítja a sarka körül.

De a kis fiu az egész éjszakát ébren töltötte a sátorban, és egyre az igazság kapuját, a Paradicsom hidját, meg a világ királyának harsonáját látta maga előtt. Soha addig nem hallott efféle csodálatos dolgokról, és most nem tudott másra gondolni.

És így maradt ez akkor is, mire megvirradt. Nem tudott másra gondolni. Ezen a reggelen kellett volna hazautazniok. A szülőknek sok bajuk volt, míg a sátort fölszedték, a tevé hátára fölrakták, és egyéb dolgaikat elintézték. Nem magukban kellett volna utazniok, hanem sok rokonuk és szomszédjuk társaságában, és ilyen sok embernél természetes, hogy a csomagolás nem megy gyorsan.

A gyermek nem segédkezett a munkában, a sürgés-forrás és sietség közepette csöndesen ült, maga elé nézett és a három csudadologra gondolt.

Hirtelen eszébe jutott, hogy van annyi ideje, hogy elmenjen a templomba és még egyszer megnézze. Hiszen még sok elvégezni való volt a hozzátartozói táborában. Elindulás előtt még bizonyosan visszatérhet.

Elsietett és nem mondta meg senkinek, hogy hova megy. Azt hitte, ez fölösleges. Hiszen ugyis mindjárt itt lesz.

Kisvártatva odaért a templomhoz és belépett az oszlopcsarnokba, ahol a két fekete márványoszlop állt. Ahogy meglátta őket, a szeme boldogan fölcillant. Odaült eléjük a földre és fölbámult rájuk. S ahogy el-

gondolta, hogy az, aki az oszlopok közt keresztül tud bujni, Isten előtt igazolta, hogy soha semmiféle bünt nem követett el, az volt az érzése, hogy ilyen csodálatosat még soha életében nem látott és nem is fog sohasem.

Arra gondolt, hogy fölséges lehetne az, keresztül bujni a két oszlop közt; de oly közel álltak egymáshoz, hogy lehetetlenség volt még csak meg is kísérteni ezt. Kőrölbőlül egy álló órahosszat mozdulatlanul ült ott, de nem vette észre, hogy az idő ily gyorsan telik. Mintha csak rövid másodperczeket töltött volna az oszlopok előtt, — ez volt az érzése.

És történt, hogy az oszlopcsarnokba összegyűltek a felső tanács bírái, hogy az emberek viszálykodását, panaszát, pörét, ügyes-bajos dolgát eligazítsák. Az egész csarnok tele volt emberekkel; az egyiknek az volt a baja, hogy a vásár határidejét eltolták; a másiknak a nyájából ellopták a juhát és hamis bélyeget nyomtak a hátára; a harmadik az adósára panaszzkodott, hogy nem akar fizetni; és így tovább.

És volt a pörösködők közt egy gazdag ember is, uszályos, biboros ruhában, és ez egy szegény özvegyet hurezolt a törvényszék elé, mert néhány véka ezüstjével tartozott neki. A szegény özvegy asszony sírt és jajgatott, és azt mondta, hogy a gazdag ember még akarja csalni. Egy izben már kifizette tartozását, és most ezt letagadja. De újra nem tudja megfizetni.

Aki a legfelső birói széken ült, odafordult a gazdaghoz, és így szólt hozzá:

— Mernél-e esküt tenni arra, hogy ez a szegény asszony nem adta meg a pénzedet?

S a gazdag ember felelte:

— Uram, én gazdag ember vagyok. Föltehető-e rólam, hogy olyasmit követelnék ettől a szegény özvegytől, ami jog szerint nem illet meg engem? Érdemes lenne nekem, hogy ilyesmit tegyék? Esküszöm neked, oly igaz, mint ahogy senkisésem fog keresztülbujni az

igazság kapuján, hogy az asszony tartozik a követel^ő részeggel.

Ez eskü hallatára a bírák hitelt adtak szavának és kimondták az ítéletet, hogy a szegény özvegy köteles leányait rabszolgául odaadni a gazdagnak.

S ahogy a fiúcska ott ült és mindezt hallgatta, arra gondolt, hogy mily jó lenne, ha valaki keresztül tudna bujni az igazság kapuján. Bizonyos, hogy a gazdag hazudott. A fiúcska rettenetesen sajnálta az özvegyet, hogy a leányait rabszolgáknak kell odaadnia.

Odaugrott arra a párkányra, amelyről az oszlopok a magasba meredtek, és kereftől nézett a hasadékon.

— Hogy ez olyan lehetetlen lenne, — gondolta magában.

Roppant szomorú volt. Csak az özvegyre gondolt, és eszébe sem jutott, hogy aki a szűk nyíláson keresztül buvik, az Isten előtt igazolta, hogy bűn nélkül van. Az özvegy kedvéért akart keresztül bujni.

A vállát beszorította a nyílásba, valahogy úgy, mintha a márvány közt utat akarna magának törni.

És ebben a pillanatban mindenki, aki csak ott volt az oszlopesarnokban, odafordult az igazság kapuja felé. Mert menydörgés hallatszott, a régi oszlopok közt zugás és susogás hangzott, s a két fekete márvány szétnyílt, az egyik balra, a másik jobbra, és akkora hasadást engedtek, hogy a gyermek nyulánk teste keresztül fért rajta.

Nagy föltűnés és elámulás kerekedett. Az első pillanatban nem tudta senki, hogy mit mondjon, vagy gondoljon. Csak álltak ott az emberek, némán, megdermedve és rábámultak a gyermekre, aki végrehajtotta a csudát. Legelsőbb az tért magához, aki a legfelső bírói széken ült.

(Utánnymás tilos)

— Ragadjátok meg a gazdag kereskedőt, — kiáltotta, — és vezessétek elénk.

És azután kimondta az ítéletet, hogy a kereskedő köteles minden jószágát és vagyonát odaadni a szegény özvegyasszonynak, mert hamisan esküdött az Ur templomában.

Mikor ez megvolt, a bíró a gyermeket tudakolta, de mire az emberek elő akarták szólítani, már eltűnt. Mert abban a pillanatban, hogy a két oszlop szétnyílt előtte, fölébredt álmából, és eszébe jutott az apja, meg az anyja, meg a hazautazás.

— Innen sietnem kell, — gondolta magában. — hogy ne kelljen rám várakozniok.

És mert fogalma sem volt arról, hogy egy órát töltött el az igazság kapuja előtt, hanem azt hitte, hogy néhány pillanat volt az egész, úgy vélte, hogy mielőtt a templomból elmegy, van még annyi ideje, hogy megnézzé a Paradicsom hidját.

Könnyű járással osont el a tömegből, és odaért a Paradicsom hidjához, amely teljesen a másik részében volt a templomnak.

S ahogy meglátta a szakadék fölött az éles aczélpengét, és arra gondolt, hogy az, aki ezen a hidon keresztül megy, bizonyosan a Paradicsomba jut, az volt az érzése, hogy ez még sokkal csodálatosabb valami, mint az igazság kapuja. S ott leült a szakadék szélére és hosszan nézte az aczélpengét.

És ahogy nézte, arra gondolt, mily jó lenne a Paradicsomba jutni, s hogy mily szívesen menne keresztül a hidon. De azt is tudta, mennyire lehetetlen az, még csak meg is próbálni ezt.

Két óra hosszat ült így elgondolkozva, és fogalma sem volt arról, hogy az idő hogy mulik. Egyre a Paradicsomra gondolt.

És az úgy volt, hogy azon az udvaron, amelynek közepét a szakadék foglalta el, egy nagy áldozati oltár is

állt és fehér ruhás papok sűrögtek-forogtak körülötte, őrizni az áldozati tüzet és átvinni az áldozásokat. Az udvaron sokan voltak, akik áldoztak és még többen, akik nézték az istentiszteletet.

Es a többiek között egy szegény, öreg ember is jött, egy kicsi, sovány báránycát vezetve. Az állat nagyon beteg volt. A kutyák véresre marták, tele volt sebekkel.

Az öreg odament a papokhoz és kérte, engednék meg, hogy a báránycát fölajánlhassa. De elutasították. Azt mondták neki, hogy az Urnak ily szegényes áldozatot nem lehet bemutatni. Az öreg könyörgött, hogy mégis, irgalmasságból fogadják el báránycáját, mert a fia halálos betegen fekszik otthon és neki nincs semmiye ezen a báráncon kívül, amit a fia meggyógyulásáért áldozatul bemutatathatna az Istennek.

— El kell fogadnotok, — mondta, — mert másképp nem jut el az imám az Ur színe elé és akkor a fiam meghal.

— Elhiheted, — szolt a pap, — hogy sajnállak és veled érzek, de a törvény megtiltja, hogy megsérült állatot elfogadjunk. Annyira lehetetlen, hogy kérésedet teljesítsük, amennyire lehetetlen, hogy valaki keresztülmenjen a Paradicsom hidján.

A fecske oly közel ült, hogy mindezt szószerint hallotta. Mily kár, gondolta magában, hogy ezen a hidon nem mehet át senki. A szegény öreg fia talán megélné, ha a báránycát fölálldozhatná.

Szomorúan ment el az öreg az oltár mellől, de a fia fölállt, odalépett az ingó, éles hidhoz és rátette a lábát.

Keresztül akart menni, de nem azért, hogy bizonyosan a Paradicsomba jusson. Csak az öregre gondolt, rajta akart segíteni.

De visszahuzta a lábát. Lehetetlen, gondolta magában. A penge öreg, rozsdás, el sem bírná őt.

Es most újra eszébe jutott az öreg. A fia a halálán van, meg fog halni. És újra rálépett a pengére.

És ekkor észrevette, hogy a hid abbahagyja az inogást és a lába alatt kiszélesedik és megerősödik.

S a következő lépésnél érezte, hogy körülötte a fevegő úgy támogatja, s úgy vigyáz rá, hogy nem eshetik le. Ugy érezte, hogy most egy szárnyaló madárrá változott és szárnyai vannak és ezek viszik.

S a pengéből egy szelid, csodaszép hang szólat meg, ahogy a fiu ment rajta, előre. És valaki, aki az udvaron állt és meghallotta a hangot, megfordult a hang irányában. És észrevette a gyermeket, amint keresztülhalad a hidon.

A többiek is figyelmesekké lettek. Megint ropant föltűnés és megdöbbenés kerekedett. A papok tértek elsőkül magukhoz. Nyomban az öreg után küldtek valakit és mikor visszahozták, így szóltak hozzá:

— Isten csodát tett, hogy megéreztesse velünk, hogy ajándékokat el akarja fogadni. Add ide a báránykát, föl fogjuk áldozni.

És mikor ez megtörtént, a gyermek után akartak nézni. De akkorra már eltűnt, nem találták meg sehol.

Mert épp akkor, hogy a gyermek keresztülért a hidon, eszébe jutottak a szülei, meg az elutazás. Nem tudta, hogy a reggel, sőt már a délelőtt is eltűnt.

— Most már igazán sietnem kell, — gondolta magában, — hogy hazaérjek és ne válassam tovább a többieket. Még csak egy pillanatra megnézem a világ királyának harsonáját.

A nép közt elosont és odaért a félhomályos oszloporszhoz, amelynél az egyik falhoz támasztva ott állt a nagy kürt.

És ahogy nézte és elgondolta, hogy aki megszólaltatja, az maga köré gyűjti a földnek minden népét. az volt az érzése, hogy ez még sokkal csodálatosabb, mint amit eddig látott. Odaült a kürt mellé és nézte.

Arra gondolt, mily egyszerű lehet az, a földnek minden népét meghódítani. Forró vágy fogta el, hogy belefújhason a régi kürtbe. De belátta, mily lehetetlen kívánság ez és meg sem próbálkozott vele.

Órák hosszat ült így, anélkül, hogy az idő múlásáról fogalma lett volna. Egyre csak az járt a fejében, hogy milyen felséges érzés lehetne az, meghódítani az egész emberiséget.

A hűvös oszlopsor alján egy szent ember ült és oktatta a tanítványait. És most odafordult az egvik ifjuhoz, aki a lábánál ült. Azt mondta neki, hogy csaló.

— A lélek, — mondta a szent, — elárulta nekem, hogy idegen vagy és nem vagy izraelita.

És most azt kérdezte a szent, hogy miért vett föl hamis nevet és miért lopódkodott ifjai közé.

Ekkor az idegen ifju fölállt és elmondta, hogy sívatagokon és roppant tengereken vándorolt keresztül, hogy az igazi bölcsesség s az egy igaz Isten tanait hallgathassa.

— A lelkem elsorvadt a vágytól, — mondta a szentnek. — És tudtam, hogy nem vállalnál tanítványodnak, ha bevallanám, hogy nem vagyok izraelita. Azért hazudtam neked, hogy lelkemet megnyugtassam. És kérelek, ne üzz el magadtól.

De a szent ember fölállt és karját az ég felé emelé.

— Oly kevésbé maradhatsz nálam, amely bizonyos az, hogy soha senkisésem fogja a világ királyának harsonáját megszólaltatni. Még azt sem szabad neked, hogy a templom küszöbét átlépd, mert pogány vagy. Siess innen, különben tanítványaim rádvetik magu-

[Utánnyomás tilos.]

kat és darabokra tépnek, mert jelenléted bemocskolja : templomot.

Am az ifju nem mozdult, és csöndesen mondta:

— Nem akarok sehová sem menni, ahol lelken nem lel táplálékra. Inkább itt halok meg, a lábaidnál.

De alighogy ezt kimondta, a szent ember tanítványai felpattantak, hogy elüznék onnan. És mikor az védekezni próbált a szegény, letéperték a földre. És meg akarták ölni.

S a fiúcska, aki a közelben ült, mindezt látta és hallotta. És azt gondolta magában, hogy bizony ez kegyetlen eljárás.

— Oh, csak meg tudnám szólaltatni a kürtöt, ezzel segitenék rajta.

Fölkállt, kezét rátette a kürtre. És ebben a pillanatban már nem gondolt arra, hogy a világ királya lehet, ha belefúj a kürtbe. Csak a szerencsétlen idegen ifjun akart segíteni, megmenteni őt a haláltól.

Es kicsi karjával átkarolta az ércz-kürtöt, és megpróbálta fölemelni.

Es ebben a pillanatban érezte, hogy az óriási kürt magától fölemelkedik az ajkához. És alig fuji épp bele, a harsona erősen, csengőn megszólalt, és hangja betöltötte az egész templomot.

Minden szem felé fordult. És látták, hogy a kürtöt egy fiúcska szólaltatta meg. A kürt még mindig szólt. Hangjától a boltozatok és oszlopok megremegtek.

Es ekkor minden kéz, amely ütlegre emelkedett, lehanyatlott és a szent mester így szólt az idegen ifjához:

— Jöjj, ülj vissza régi helyedre, a lábaimhoz! Isten csodát tett, hogy figyelmeztessen, hogy téged taniba bevathatlak.

Alkonyatkor egy férfi, meg egy asszony vándorolt sietve Jeruzsálem felé. Ijedtek és nyugtalanok voltak, és mindenkit, akivel találkoztak, megszólítottak:

— Elvesztettük a fiunkat. Azt hittük, rokonainkkal és szomszédainkkal előrement. De nem ment. Nem találkoztatok utközben egy magános gyermekkel? Nem láttátok?

S a Jeruzsálemből jövő emberek így feleltek:

— Nem, nem találkoztunk fiutokkal, de a templomban a világ legszebb gyermekét láttuk. Olyan volt, mint az égnek angvala, s az igazság kapuján is keresztülbujt.

Mindezt részletesen is elmondták volna, de a két ember nem hallgatta őket végig.

Másokkal is találkoztak. És mindazok, akik Jeruzsálem felől jöttek, nem tudtak másról beszélni, csak a gyermekről, aki olyan, mintha az égből szállt volna alá és keresztülment a Paradicsom hidján.

Késő estig is szívesen elbeszélgettek volna róla, de a férfinak, meg az asszonynak nem volt ideje, hogy végighallgassák őket, siettek a város felé.

Végigjárták az utcákat, de a gyermeket nem találták meg. Végül odaértek a templomhoz.

S ahogy elhaladtak kapuja előtt, az asszony így szólt a férjéhez:

— Ha már itt vagyunk, lépünk be, és nézzük meg milyen az a gyermek, akiről azt mondiák, hogy az égből szállt alá.

Beléptek a templomba, és megkérdezték, hol láthatnák a gyermeket.

— Menjetek előre, egyenesen, oda, ahol a szent ember ül a tanítványaival. Ott van a gyermek. Az öreg emberek maguk közé ültették, kikérdezik, s ő is mindenfélét kérdezett tőlük és valamennyien csodálják eszét és okosságát. S a nép lent áll a templom-udvaron,

hogy legalább a ruhája szegélyét láthassák annak, aki megszólaltatta a világ királyának harsonáját.

A férfi, meg az asszony utat törtek maguknak a tömegben, és mikor az ember-falnak a szélére értek, ott meglátták, hogy a gyermek az ő gyermekök.

Es mikor az asszony megismerte gyermekét, sirva fakadt, keservesen zokogott.

Es mikor a gyermek, aki a böles emberek közt ült, meghallotta, hogy valaki sir, és megismerte, hogy az a valaki az édesanyja, fölállt, odament hozzá. És ekkor a két ember kézenfogta, és csendesen kifelé indultak vele a templomból.

De az asszony utközben sem hagyta abba a sirást, és ekkor a kis fia megkérdezte:

— Miért sirsz? Hiszen rögtön odamentem hozzád, amiut meghallottam a hangodat.

— Hogyne sirnék, — szól az asszony. — Egész nap kerestelek. Már azt hittem, hogy elvesztél számonra.

Egész éjjel vándoroltak, s az asszony egyre sirt.

Es mikor már hajnalodni kezdett, a gyermek újra megkérdezte:

— Miért sirsz? Nem törekedtem cicsőségre, de Isten elvégeztette velem a csodát, hogy azon a három szegény emberen segítsek.

— Fiam, — felelte az asszony, — azért sírok, mert elvesztél számonra. Sohasem lehetsz többé az enyém. Ez órától kezdve életednek az igazság lesz a legfőbb célja, a Paradicsomról fogsz álmodozni, és szereteted azoké a szegény embereké lesz, akik a világot betöltik. Van okom sírni. A fiam már nem az enyém.

A kis fiu némán állt ott.

Szent Veronika keszkenője.

I.

Tiberius császár uralkodásának valamelyik utolsó esztendejében történt, hogy fönt a szabini hegyek közt, egy magános gunyhóban egy szegény vinczellér telepedett meg a feleségével. Idegenek voltak s a legnagyobb elvonultságban éltek, soha senki meg nem látogatta őket. De valamelyik reggelen, mikor a férfi kinyitotta ajtaját, a küszöbön egy öreg asszonyt talált, amint összegubbaszkodva ült ott. Egyszerű szürke köpönyeg volt rajta, és nagyon szegénynek látszott. És mégis, a munkás oly tiszteletreméltónak találta, mikor fölkelt, és elébement, hogy azokra a mondákra kelve gondolnia, amelyek olyan istennőkről regélnek, akik öregasszonyok képében keresik föl az embereket.

— Barátom, — szólt az asszony, — ne csudálkozz azon, hogy az éjszakát a küszöbödön töltöttem. A szüleim itt laktak ebben a gunyhóban, és itt születtem én is, már majdnem kilenczven esztendeje. Azt hittem, hogy üresen és elhagyottan fogom találni. Nem tudtam, hogy új gazdát talált.

— Magam is furcsának találom, — mondta a vinczellér, — hogy ezt a gunyhót még érdemesnek találtam arra, hogy elfoglaljam. Magosan áll, magános sziklák között. De jómagam, meg a feleségem messze országból szakadtunk ide, és mint aféle szegény idegenek, nem találtunk jobb lakóhelyet. És neked is, aki hosszú utra szántad el magad, hogy aggságodban szülő-

(Utánnymás tilos.)

házaat még egyszer megláthasd, neked is kellemesebb lehet, hogy embereket találsz e gunyhóban, és nem a szabini hegyek üvöltő farkasait.

Az anyóka mosolygott, de ez a mosolygás oly futó és fölületes volt, hogy nem tudta elosztatni azt a mély szomorúságot, amely az arcán visszatükröződött.

— Az egész ifjúságom itt telt el, — mondta, — ezek közt a magas hegyek közt. Még nem felejtettem el egészen, hogy hogyan kell a farkast kiüzni verméből.

És csakugyan oly frissnek és erőteljesnek látszott, hogy a munkás nem kételkedett abban, hogy elbirna az erdő vadjaival, ha még olyan öreg is.

Megismételte a meghívást, s az öreg asszony belépett a gunyhóba. Leült a vinczellérék szegényes asztalához és habozás nélkül ő is falatozni kezdett. Tejben megpuhitott barna kenyeret evett, és úgy látszott, mintha nagyon jól ízlenék neki ez. Mégis, a férfi is, meg az asszony is azt gondolták magukban: merről jöhet ez az öreg asszony? Mert bizonyosnak látszott, hogy többször evett fácánokat, ezüst fálakról, mint ahányszor kecsketejet ivott, durva csészékből.

Időnként fölpillantott és körülnézett, mint aki megkísérli, hogy a gunyhóban újra jól találja magát. A szükséges berendezés bizony csak kevésbé változott. Ugyanazok az agyag-falak, ugyanaz az agyagpadló, mint az ő idejében. Sőt vendéglátóinak a falon néhány rajznak elmosódó nyomát mutatta meg. Mindenféle kis kutyák és szarvasok voltak oda fölrajzolva. Ezeket még az apja rajzolta, apró gyermekeit elszórakoztatva ezzel. És egy állvány legtetején meglátta egy agyagedény cserepeit, és úgy emlékezett, hogy annak idején, mikor még itt lakott, s a teheneket megfejte, hogy ille- nekbe fejte a meleg tejet.

S a férfi meg az asszony ezt gondolták magukban:

— Persze, igaz, itt született ebben a gunyhóban, de az életében több is történt, mint csak az, hogy kecskék megfejt, s vaját köpi.

Azt is észrevették, hogy a gondolatai időnként messze elkalandoztak, s hogy valahányszor ismét visszatér a valóságba, hosszan, keservesen sóhajt.

Végezetül fölállt az asztaltól. Szépen megköszönte a vendégszeretetet, s azután az ajtó felé indult.

Deekkor a vinczellér oly szánandóan egyedülvalónak és szegénynek látta, hogy fölkiáltott:

— Ha nem tévedek, tegnap, mikor ide feljöttél, éppenséggel nem gondoltál arra, hogy ezt a gunyhót egyhamar elhagyjad. Ha csakugyan olyan szegény vagy, mint amilyennek látszol, akkor minden bizonynyal arra gondoltál, hogy hátralevő éveidet itt töltöd el. És most azért akarsz elmenni, mert a feleségemmel mi már elfoglaltuk a gunyhót.

Az öregasszony nem tagadta, hogy kitalálta a dolgot.

— Csakhogy ez a gunyhó, — mondta, — most már csakugy a tiéd, mint azényém, ha már oly hosszú ideje elhagytam. És nincs jogom, hogy elűzzelek innen.

— De hiszen ez a te szüleid gunyhója volt, és bizonyára több jussod van hozzá, mint nekem. Ezenfelül mi ketten fiatalok vagyunk, te pedig öreg vagy. Ezért te csak maradj egészen itt, mi pedig megyünk.

Az öregasszony e szavak hallatára nagyon elcsodálkozott. Megállt, megfordult s úgy bámult a férfira, mint aki nem érti meg a másikat.

S most az ifjú asszony is megszólalt:

— Ha szabad beleszólanom, — szólott a férjéhez, — megkérnélek, kérdezd meg ezt a jó asszonyt, nem szerethetné-e bennünket ugy, mintha a gyermekei volnánk, és nem engedné-e meg nekünk, hogy nála maradjunk, és ápoljuk. Mit érne vele, ha átengednék neki ezt a nyomorúságos viskót, s azután magára hagynók? Ret-

tenetes lenne neki, magányosan élni ebben a rengetegben. És miből élne meg? Ez majdnem anyyi volna, mint kiszolgáltatni őt az éhhalálnak.

S ekkor az öregasszony közelebb lépett hozzájuk, és vigasztalódva nézte őket.

— Miért beszéltek így? — kérdezte tőlük. — Miért vagytok hozzám ilyen jóssággal? Hiszen idegenek vagytok!

S az ifju asszony felelte:

— Mert volt idő, amikor mi is nagy jóssággal találkoztunk.

II.

Igy történt, hogy az öregasszony a vinczellér gunyhójában maradt, s hogy nagy barátság és szeretet támadt benne a házaspár iránt. Ám azért sohasem beszélt nekik arról, hogy merről jött, vagy hogy ki volt, s ők viszont megértették, hogy az asszony rossz néven venné, ha kérdezősködésekkel zaklatnák.

S egy estén, mikor már munka után voltak, s mind a hárman kint ültek a bejárás előtt lévő nagy, lapos sziklán, és a vacsorájukat költötték el, egy öreg embert pillantottak meg, amint az úton fölfelé jött.

Magas, erőteljes férfi volt, oly széles vállú mint amilyenek a birkózók. Komor, szigorú arcza volt. A szeme mélyenfekvő volt, magas a homloka, és szája keserűséget és megvetést fejezett ki. Egyenesen, gyorsan járt.

Egyszerű ruhája volt, és mikor a vinczellér meglátta, azt gondolta magában, hogy ez egy öreg legionárius, akit elbocsátottak a szolgálatból, és most hazafelé tart.

Mikor az idegen odaért hozzájuk, tétovázva megkült előttük. A vinczellér, aki tudta, hogy az ut az ő gunyhója fölött véget ér, letette a kanalat és rákiáltott:

— Idegen, eltévedtél, hogy idejöttél, erre, mi-

felénk hol a madár sem jár? Csak az szokott idejönni, aki hozzánk jön.

Az idegen közelebb lépett:

—Ugy van, ahogy mondod, — felelte. — Eltévedtem és most nem tudom, hogy hová menjek. Ha megengednéd, hogy kissé lepihenjek nálad és utbaigazítsz, nagyon hálás lennék érte neked.

Ezzel leült az egyik kőre, a ház elé. Az ifju aszszony meghívta, tartson velük, szívesen látják asztaluknál, de ezt mosolyogva utasította el az idegen. Ellenben erősen látszott rajta a hajlandóság, hogy velök beszélgetésbe elegyedhessék. Az életmódjukról kérdezősködött, hogy mit művelnek, mit dolgoznak s az emberek nyíltan, derűsen felelgettek neki.

Am később a vinczellér odafordult az idegenhez, s most ő kezdte kikérdezni.

— Látod, mily magánosan és egyedül élünk itt, — mondta. — Van már egy éve is, hogy beszélgettünk valakivel, pásztorral, vagy vinczellérrel. Nem mondanál el valamit arról, hogy mi ujság Rómában, s mi van a császárral? Hisz te bizonyára tudsz ezekről.

Alig, hogy a férfi ezt kimondta, az ifjabbik aszszony észrevette, hogy az öregasszony figyelmeztető tekintetet vet felé és a kezével titokban jelt ad neki, hogy vigyázzon arra, amit beszél.

De az idegen egész barátságosan felelte:

— Látom, valami legionáriusnak nézel és nem is jársz tulságosan messze az igazságtól, ha a szolgálót már rég el is hagytam. Tiberius uralkodása alatt nem volt sok dolgunk nekünk katonáknak. Pedig valamikor nagyon szerette a háborút. Akkor szerencséje is volt. Most nem jut másra ideje, csak arra, hogy mindenféle összeesküvések ellen védekezzék. Rómában mindenki beszéli, hogy mult héten Titius szenatort valami

(Utánnymás tilos.)

leghalványabb gyanura elfogatta és lefejeztette. Most ezekkel kell törődnie.

— A császár, szegény, — mondta az ifjabb asszony, — az már maga se tudja, hogy mit csináljon. — És sajnálkozva és résztvevően csóválta hozzá a fejét.

— Körülbelül igazad van, — szolt az idegen, s az arcza sötéten elborult. — Tiberius tudja, hogy mindenki gyűlöli, s ez még az örületbe fogja kergetni.

— Mit beszélsz? — kiáltotta az asszony. — Miért gyűlölnék? Hiszen csak azon panaszkodunk, hogy uralkodik a régi dicsőségben. De ez még nem gyűlölet.

— Tévedsz, — mondta az idegen. — Az emberek megvetik és gyűlölik Tiberiust. És miért is lenne ez másképp? Tiberius rettenetes zsarnok, irgalmat nem ismer. És Rómában azt hiszik, hogy ezután minden még rosszabb lesz, mint eddig volt.

— Történt talán valami, hogy ezt hiszik? — kérdezte a vinczellér.

És e kérdésnél az asszony újra észrevette, hogy az öreg asszony ismét inteni akar neki, de olyan titokban, hogy nem tudta magát észrevétetni.

Az idegen barátságosan felelt, de ugyancsak rejtelmes-s különös mosoly tünt föl az arczán.

— Hallottál talán már arról, hogy mindezekig volt Tiberiusnak egy barátja, akiben megbízhatott s aki mindig megmondta az igazat neki. A többiek, akik Tiberius udvarában élnek, képmutatók és szerencsevadászok, akik a császár gonosz és ártalmas cselekedeteit csakugy dicsérik, mint mikor helyesen, jól, bölösen cselekszik. Mégis, ez az egy ember mindig leplezetlenül megmondta a véleményét. Faustina volt ez, a császár öreg dajkája. Több bátorság lakott benne, mint a szenátorokban és hadvezérekben összevéve.

— Hallottam már róla, — felelte a vinczellér. — Azt beszélték nekem, hogy a császár nagy becsületben tartja.

— Ez igaz. Tiberius megbecsülte föltétlen hüségét és ragaszkodását. Ugy bánt ezzel a szegény paraszt-asszonynyal, mint a tulajdon édesanyjával. Nagy cor ez, ha az ember olyan nyomoruságos viskóban született, mint ez, a Szabin-hegyek között. Amig Rómában volt, az asszony állandóan ott lakott a palotája közelében. Róma leguribb asszonyainak nem volt olyan nagyszerű dolga, mint neki. Hordszékekben vitték és olyan öltözékei voltak, mint a császárnénak. Mikor a császár Kaprerába költözött, vele kellett mennie, s ott pompás háza volt, meg rabszolgái és fejedelmi háztartása.

— Ugyancsak jó dolga volt, — mondta a férfi. Most már csak ketten beszélgettek, az idegen, meg a véczellér. Az ifju asszony szótlanul ült, s ámulva figyelte azt a változást, amely az öregasszonynyal történt. Mióta az idegen megjött, mintha megnémult volna. Szelid és barátságos kifejezését elvesztette. A tálat eltolta magától, mereven ült a helyén, odatámaszkodva az ajtó félfájához és összevont szemöldökkel, szigorú arczczal, konokul és zárkózottan meredt maga elé.

— A császár akarta egy, — folytatta az idegen, — hogy boldogan éljen. De e sok jószág daczára, végezetül mégis, még ő is elhagyta őt.

Az öreg asszony e szavaknál összerezzen, de az ifjabbik asszony csöndesen rátette a kezét a karjára. S azután meleg, édes, szelid hangján beszélni kezdett:

— Még sem tudom elhinni, hogy az öreg Faustina csakugyan olyan boldog lett volna a császár udvarában, ahogy mondod. Bizonyos vagyok benne, hogy úgy szerette Tiberiust, mint a tulajdon fiát. Szinte látom, mily büszke volt rá és el tudom képzelni, mily szomoruság fogta el később, mikor látta, hogy Tiberius bizalmatlanná és gyanakvóvá lesz és rémtettekre ragadtatja magát. Bizonyára nem mult el nap, hogy ne óvta és ne intette volna. Rettenetes lehetett neki, mikor azt kellett tapasztalnia, hogy könyörgései hiába valók. És

legvégül azután nem tudta elviselni, hogy a szeme előtt mind mélyebbre és mélyebbre süllyed.

Az idegen úgy meg volt lepődve, hogy előre hajolt, s úgy hallgatta az asszonyt. De ez nem nézett reá. A szemét lesütötte, s a hangja tele volt fájdalommal.

— Lehet, hogy igazad van abban, — felelte, — amit Faustináról mondasz. Faustina csakugyan nem volt boldog. De azért még sem természetes, hogy a császárt éppn öreg korára hagyta el, mikor legnagyobb szükségére volt reá és mikor egy teljes emberéletet már eltöltött mellette.

— Hogy mondd? — kiáltott föl a vinczelier.
— Az öreg Faustina elhagyta a császárt?

— Ugy van. Szó nélkül elhagyta Kapreát. Oly szegényen ment el, ahogy a Szabin-hegyek közül eljött. A kincseit otthagya, semmit sem vitt el magával.

— És a császár igazán nem tudja, hogy hova ment? — kérdezte szelid hangján az ifjabbik asszony.

— Nem, senki sem tudja. Csak sejtik, hogy visszamenekült a hegyek közé, talán oda, ahol a szülőháza áll.

— És a császár azt sem tudja, hogy miért ment el tőle?

— Nem, ezt sem tudja senki. A császár nem tudja elképzelni, hogy azért hagyta el, mert egyszer azt mondta neki, hogy ő is csak olyan, mint a többi cseléd, a pénzeért, s az ajándékaiért szolgálja. Hiszen Faustina tudhatja, hogy a császár sohasem kételkedett önzetlenségében. És egyre abban reménykedett, hogy majd csak visszatér hozzá önként, mert hiszen Faustina mindenkinél jobban tudja, hogy a császárnak rajta kívül nincsen senkije.

— Nem ismerem Faustinát, — mondta az ifjú asszony. — És mégis, azt hiszem, én meg tudom neked mondani, hogy miért hagyta el a császárt. Ez az öreg asszony itt a hegyek közt egyszerűségben és vallásosság-

ban nevelkedett és minden időkben visszavágyódott ide. Azért még sem hagyta volna el a császárt, ha meg nem sérti. De meg tudom érteni, hogy a sértés után, érezvén, hogy élete alkonyodóra fordul, azt hitte, hogy immár joga van ahhoz, hogy magára is gondoljon. Valószínű, hogy én is uőv cselekszem, ahogy ő, ha e hegyek lözül való vagyok és már megöregedtem. Én is arra gondoltam volna, hogy eleget tettem kötelességemnek, mikor egy egész életen keresztül szolgáltam az uramat. A jóléttől, a császári kegytől magam is megszöktem volna, hogy lelkemmel megizeltessem a megbecsülést s az igazságosságot, mielőtt úgy fordul, hogy el kell indulnom a hosszú utra.

Borusan és szomoruan nézett az idegen az asszonyra.

— Elfelejtetd, hogy a császár most retteneteseőb lesz, mint amilyen eddig volt. Most már nincs senkije, aki megnyugtassa, ha bizalmatlanság, gyanu és düh fogja el őt az emberek iránt. Gondold meg ezt, — mondta és tekintete zordon volt és fájdalmas, — az egész világon nincs már senki, akit ne gyűlölne, senki, akit meg ne vetne. Senki.

Keserűség és kétségbeesés volt a szavaiban. S ekkor az öregasszony heves kézmozdulatot tett és feléje fordult. De az ifjabb asszony nem engedte szóhoz jutni.

— Tiberius tisztában lehet azzal, — mondta, — hogy Faustina abban a pillanatban, ahogy parancsolja, visszatér hozzá. Csak afelől kell bizonyosnak lennie, hogy az udvarnál nem lesz többé semmiféle gyaláznak és szégyennek a tanuja.

E szavaknál mindannyian föllálltak. S a vőczelér, meg a felesége úgy álltak ott az öregasszony előtt, mintha védelmezni akarnák.

Az idegen nem szólt többet, csak kérdő pillantásokat vetett az öregasszony felé. Mintha azt kérdezte

(Utánnymás tilos.)

volna: „Te is ezt mondd?” Az öregasszonynak remeggett az ajka, és nem tudott beszélni.

— Ha a császár szerette valaha öreg cselédjét, akkor nem sajnálná tőle utolsó napjainak nyugalmát sem, — mondta az ifjú asszony.

Az idegen még tétovázott, de azután kitisztult mogorva tekintete.

— Barátaim, — mondta, — akármit mondhatnak Tiberiusról, valamit azért mégis jobban tud, mint bárki ezen a széles világon. Lemondani. Még csak azt az egyet mondom nektek: Ha Faustina véletlenül idevetődne, a ti házatokba, fogadjátok szívesen! Aki Faustinahoz jó, azzal vele van a császár kegyelme.

S most beburkolódzott köpenyegébe, és azon az uton, amelyen jött, eltávozott.

III.

Ez eset után a vinczellérék meg az öregasszony sohasem beszéltek többet a császárról. Magukban erősen csodálkoztak azon, hogy valaki, aki már olyan nagy kort ért, hogy tud ily könnyű szívvvel lemondani arról a nagy gazdagságról és hatalomról, amelyben élt. Azt kérdezték maguktól, hogy vajjon hamarosan vissza fog-e térni Tiberiushoz. Azt gondolták magukban, hogy csak azért hagyta el őt, hogy rábirja gondolkozása és élete megváltoztatására.

— Az olyan öreg ember, amelyen a császár, nem tud már új életet kezdeni, — mondta a vinczellér. — Hogy lehetne őt leszoktatni arról, hogy az embereket megveti. Ki állhatna oda eléje, s megtaníthatná, hogy szeresse az embereket? Enélkül pedig megmarad a régi rend, borzalmakkal és kegyetlenségekkel tele.

— Hiszen tudod, hogy van valaki, aki ezt megtehetné, — felelte az asszony. — Sokszor gondolok arra, hogy hogy lenne, ha újra találkoznanak. De ezt már csak az Isten végzi el, és az ő utai kifürkészhetetlenek.

Ugy látszott, az öregasszony nagyon meg volt ott elégedve. A vinczellér feleségének nem sokkal utóbb gyermeke született, s az öregasszony viselte a gondját. És oly megelégedettnak látszott, mint aki minden gondját régen elfelejtette.

Félévenként magára vette hosszú, szürke köpenyegét, és elment Rómába. Ott nem keresett föl senki emberfiát, egyenesen odament a Forumhoz. A pompás térség egyik oldalán egy pompás templomocska állt, s az asszony ott megállt.

A templom voltaképp csak egyetlen óriási oltár-ból állt, egy márvány-padlóju udvaron, a szabad ég alatt. Az oltár tetején Fortuna trónolt, a szerencse istenasszonya, az oltár lábánál pedig Tiberius szobra díszlett. Az udvart paplakok vették körül, meg kamrák, amelyekben tüzelőfát tartottak, és istállók, amelyekben az áldozatra szánt állatokat őrizték.

Az öreg Faustina sohasem ment tovább e templomnál. Azok jártak ide, akik Tiberius szerencséjéért akartak imádkozni. Megnézte, vajjon van-e virág az istennő és a császár szobrán; vajjon ég-e az oltár-tűz; vajjon térdelnek-e sokan az oltár előtt; vajjon a papok imája és himnusza csendül-e. És ha mindez rendben volt, szépen megfordult, és újra visszament a hegyek közé.

Ilyformán tudta meg, anélkül, hogy emberrel beszélnie kellett volna, hogy Tiberius él még, és jól megy a sora.

Mikor harmadszor tette meg ezt az utat, meglepetés várt reá. A templomot üresen, kihaltan találta. Az oltár előtt kilobbant a láng és senkiséim imádkozott ott. Az oltár egyik szélén néhány elszáradt koszorú függött még, de a régi dicsőséget ezenkívül nem jelölte semmi más. A papok eltűntek, s a császár szobra, amelyet nem őrzött senki, megrongálva és bemocskolva állt a helyén.

Az első embert, aki elment arra, megszólította:

— Mit jelentsen ez? Tiberius meghalt? Más császárunk van?

— Nem, — felelte a római, — még Tiberius a császárunk, de nem imádkozunk érte többet. Az imádásaink már nem használnak neki.

— Barátom, — mondta az öregasszony, — messze innen, távoli hegyek közt lakom, és oda nem jut el hír arról, hogy mi történik a világban. Megmondanád nekem, mi történt a császárral? Szerencsétlenség?

— A legrettenetesebb szerencsétlenség, — felelte a férfi. — Valami olyan betegséget kapott, amely eddig Olaszországban teljességgel ismeretlen volt, csak napkeleten ismerték. Mióta rájött ez a nyavalya, az arca elváltozott, a hangja olyan, mint valami nyöszörgő állaté, s a körme, meg az ujjai tele vannak sebbel. Azt hiszik, pár hét alatt meghal, de hal, nem hal meg, meg kell fosztani a trónjától, mert lehetetlen, hogy olyan beteg, nyomorult ember uralkodhassék. Megérted hát, ha azt mondom, hogy sorsa meg van pecsételve. Hasztalan, hogy az istenekhez könyörögjünk érte. És nem is érdemes, — tette hozzá mosolyogva. — Senkisémm tarthat tőle, senkisémm várhat tőle semmit. Miért erőltessük hát meg magunkat érte?

Köszönt, elment, s az öregasszony szédülő fejjel állt ott.

Ez volt először az életében, hogy megtörött, s hogy olyan volt, mint akin az öregség urrá vált. Görnyedten, reszkető fejjel bámult maga elé, s a keze erőtlen kapkodott a femmi után.

Elvágyódott onnan, ahol állt, de alig tudta emelgetni a lábát és szinte vonszolnia kellett magát. Körülnézett, nincs-e valami a közelben, amiben megkapaszkodhatnék.

De kis idő múltán roppant erőfeszítéssel leküz-

dötte bágyadtságát. Kiegyenesedett, és kényszerítette magát, hogy szilárd léptekkel járjon a sokaság közt, az utcán.

IV.

Egy héttel később az öreg Faustina Kaprea szigetének meredek szakadécai közt járt. Forró nap volt, s az öregkornak és a bágyadtságnak szörnyű érzése újra elfogta őt. A kigyózó ösvényen, s a sziklákba vájt fokon Tiberius villája felé iparkodott.

És még öregebb lett, ahogy észrevette, mint változott meg minden amaz idő alatt, hogy távol volt. Azelőtt föl-alá hullámozott a tömeg ezen az uton. Szenátorok nyüzsgtek itt, és libiaiak, akik czipelték a nehéz hordszékeket. Követek jöttek, és nyomukban rabeszlőknek egész tömkelege. Állást keresők, koldusok jártak erre, és előkelő emberek, akik a császár lakomájára siettek.

Most türesek voltak a lépcsők s a folyosók. Szürke-zöldes tollu madarak voltak az egyetlen eleven lények, akikkel az öregasszony utjában találkozott.

Ámulva vette észre, hogy minden romlásnak indult. A császár alig pár hónapja lehetett beteg, és mégis, a márványlapok hasadásai közt gaz és dudva nőtt. A vázák nemes virágai elszáradtak, és megvadult emberek több helyütt kitörték a rostélyt s a rácsokat.

A legkülönösebb mégis az volt, hogy teremtetett lelket nem látott az egész vidéken. Ha idegeneknek tilos is volt a lábát a szigetre tenni, de hova tűnt a katonák és rabeszlők óriás serege, hova lettek a zenészek és táncosnők, a szakácsok és kukták, a palotaőrök és kertészek?

Csak mikor már a legfelső terraszt is elérte, csak akkor látott meg néhány öreg rabeszlőt. Ott ültek a villa előtti lépcső fokain. Mikor a közelükbe ért, fölálltak, és meghajoltak előtte.

(Utánnymás tilos.)

— Légy üdvöz, Faustina, — szól az egyik, — téged az istenek küldtek, hogy megenyhítsd a mi szerencsétlenségünket.

— Te vagy az, Milo? — kérdezte Faustina. — Miért olyan kihalt itt minden? Hisz azt mondták nekem, hogy Tiberius még itt van Kapreában.

— A császár elűzte összes rabszolgáját, mert az volt a gyanuja, hogy valamelyik mérget öntött a borába, s ez hozta rá a betegséget. Engem is, meg Titót is elkergetett volna, ha engedték volna magunkat. De te tudod, hogy egész életünket a császár meg az anyja szolgálatában töltöttük.

— Nemesak a rabszolgákat keresem, — mondta Faustina. — Hol vannak a szenátorok s a hadvezérek? Hol vannak a császár bizalmasai, és hol vannak a hizelkedő tányérnyalók?

— Tiberius nem akar többé idegenek előtt mutatkozni, — felelte a rabszolga. — Lucius és Macro szenátorok, a testőrség parancsnokai nap-nap után kijönnek ide, és átveszik a császár parancsait. Másnak nem szabad elébe kerülni.

Faustina megindult a lépcsőn. A rabszolga előtte ment, és utközből az asszony megkérdezte:

— Mit szólnak az orvosok Tiberius betegségéhez?

— Egyik sem ért ehhez a betegséghez. Még azt sem tudják, lassu, vagy gyors halált okoz-e. De egyet mondhatok neked, Faustina, hogy Tiberius minden bizonyynyal meg fog halni, ha továbbra is nem fog enni, attól való féltében, hogy az életét megmérgezték. És azt sem bírja ki semmiféle beteg, hogy éjjel-nappal virrasszon, ahogy a császár teszi, megint csak azért, mert attól fél, hogy alvásközben megölik. Ha nem változott meg irányodban, akkor te talán ráveheted, hogy egyék valamit, és aludjék egy keveset. Ezzel meg lehetne hosszabbítani az életét.

A rabszolga több folyosón keresztül elvezette

Faustinát arra a terrasra, amelyen Tiberiusz rendszerint szokott, s ahonnan gyönyörű kilátás nyílt a tengerpartra, s a büszke Vezuvra.

Ahogy Faustina a terrasra lépett, meghökken. Egy megdagadt arcú, állatias vonású szörnyeteg ült ott. A keze meg a lába fehér kendőkkel volt bekötözve, de egy-egy szakadásból félig lesorvadt ujjak kandikáltak elő. A ruhája poros volt, és mocskos. Járni nem tudott, ha mozogni akart, másznia kellett. Közvetlenül a korlát mellett feküdt, lehuny szemekkel, és meg sem mozdult, amint a rabszolga és Faustina odaléptek mellé. És Faustina odasugta a rabszolgának:

— De Milo, hogy engedheted meg, hogy a császár házában egy ilyen ember tartózkodjék. Siess, vitesd el.

És ekkor a rabszolga mélyen, alázatosan meghajolt a beteg, nyavalyás ember előtt.

— Tiberius császár, — mondta, — végre jó újságot hozok.

Ezzel Faustina felé fordult. De ebben a pillanatban szinte hátratántorodott a meglepetéstől, s a torka elszorult.

Mert aki előtte állt, az nem volt az az erőteljes, friss matrona, aki ebbe a házba belépett. Faustina összeomlott, erőtlen volt, a nézése homályos volt, a keze reszketett, Milo előtt egy szegény, meggörnyedt anyóka állt.

Mert hiszen megmondták Faustínának, hogy a császár rettenetesen megváltozott, de azért csak nem tudta másképp maga elé képzelni, mint annak a délezeget, erős férfinak, ahogy utoljára látta.

Azt is mondta neki valaki, hogy ez a betegség lassu lefolyású, és évekig is eltart, amíg megtöri az embert. De amit Faustina látott, az iszonyu volt. A császárt a betegség alig néhány hold leforgása alatt tökéletesen megörölte. A fölismerhetetlenségig megváltozott.

A császár fölé hajolt. Nem tudott szólni, némán állt ott, és sirt.

— Eljöttél végre, Faustina? — mondta, de nem nyitotta ki a szemét. — Itt szundítottam, és az volt az álmom, hogy itt vagy mellettem, fölém hajolsz és sírsz. Nem merem kinyitni a szemem, mert félek, hogy az egész csak álom.

Ekkor Faustina leült melléje. Fölemelte a beteg fejét, s az ölébe nyugtatta.

De Tiberius nem nézett rá, nem mozdult. Elfogta az édes békének az érzése, s a következő másodperczben csöndesen elaludt.

IV.

Néhány héttel utóbb a császár egyik rabszolgája a szabini-hegyek közt járt, s a magános gunyhó felé tartott. Már beesteledett, s a vinczellér ott állt a feleségével az ajtóban, és nézte a napnak a leáldozását. A rabszolga odalépett hozzájuk, és köszöntötte őket. Aztán az övéből kihuzott egy sulyos zacskót és odaadta a férfinak.

— Ezt Faustina küldi, — mondta, — az az öreg-asszony, aki itt lakott nálad, és akihez jó voltál. Azt üzenteti neked, hogy vásárolj magadnak ezen a pénzen szállót, és építtess egy házat, de ne olyan magasan, ahogy ez van, ahol a sasok laknak.

— Hát él még az öreg Faustina, — kérdezte a férfi örvendezve. — Minden szakadékot tüvé tettünk érte. Hogy nem tért vissza hozzánk, egész komolyan azt hittük, hogy lezuhant a hegyről, és összetörte magát.

— Nem emlékszel, — mondta most az asszony, — hogy nem akartam elhinni, hogy meghalt? Nem mondtam neked, hogy bizonyosan visszatért a császárhoz?

— De mondtad, és boldog vagyok, hogy igazad van. Elhiheted, igazán nem azért, hogy Faustina most

már gazdag, és min'ket kiránt a szegénységből. Hanem a császár okán.

A rabszolga azonnal indulni akart, hogy még az éj beállta előtt olyan helyre érjen, amely nem puszta és lakatlan. De ezt a házastársak nem engedték meg.

— Legalább reggelig nálunk kell maradnod, — mondták, — mert addig nem ereszhetünk el, amíg el nem mondtad azon rendjén, hogy mi történt Faustinával? Miért tért vissza a császárhoz? Hogy esett meg a találkozás? Örülnek egymásnak?

A rabszolga engedett kérésöknek. Belépett velők a gunyhóba, s a vacsoránál elbeszélte a császár betegségét és Faustina visszatérését.

Mikor a rabszolga befejezte előadását, a férfi meg az asszony, mozdulatlanul, csodálkozva ültek ott. A szemöket lesütötték a földre, ahogy azok szokták, akik nem akarják fölindulásukat elárulni.

Végül azután a férfi mégis csak megszólalt:

— Nem gondolod, — mondta a feleségének, — hogy ez Isten rendeltetése?

— De igen, — felelte az asszony, — bizonyos, hogy ezért küldött az Isten minket a tengerentulról ide, ebbe a gunyhóba. Bizonyos, hogy ezért vezette el épp hozzánk az öreg asszonyt.

Most a vinczellér újra a rabszolgához fordult.

— Barátom, — szólt, — egy üzenetet viszel majd tőlem Faustinának. Szó szerint ezt mondjad neki: „Üdvözölteti barátja, a szabin-hegyi vinczellér“. És mondd el neki, hogy megmutattam neked a feleségemet. Te láttad ezt az ifju asszonyt, virul az egészségtől. És ez az asszony valamikor ugyanabban a betegségben szenvedett, amely most Tiberiust bántja.

A rabszolga csodálkozó arcot vágott, de a vinczellér még nagyobb nyomatékmal folytatta:

— Ha Faustina nem akarna szavaimnak hitelt

(Utánnymás tilos.)

adni, úgy mondjad el neki, hogy én, meg a feleségem Palesztinából, Ázsiából származunk, és ott van ennek a betegségnek a hazája. Ott az a törvény, hogy aki ezt a betegséget megkapja, azt ki kell üzni a városokból és falvakból, és a fekélyeseknek kihalt helyeken kell lakniok, sirokban, vagy szikla-odukban. Mondjad meg Faustinának, hogy feleségem ilyen beteg szülőknek a gyermeke s egy szikla-oduban született. Gyermekkorában egészséges volt, s csak mikor hajadonná serdült, lett beteg.

Mikor a vinczellér így beferezte, a rabszolga mosolyogva meghajtotta a fejét és így szólt:

— Hogy kívánod Faustinától, hogy ezt elhiggyje? Hiszen virágzó egészségben láttam feleségedet. És bizonyosan tudja, hogy e betegség ellen nincsen gyógyszer.

— Csak higgye el, — felelte a férfi. — Ha én mondom. De tanuim is vannak. Küldjön át a Galileabeli Nazarethbe követeket. Ott majd megerősítik állításomat.

— Talán valamelyik isten csodát tett a feleségeddel, és így gyógyult meg? — kérdezte a rabszolga.

— Ugy van, — felelte a vinczellér. — Egyszer a betegek közt az a hír járta, hogy a Galileabeli Nazarethben egy nagy próféta támadt. Tele van Isten lelkének erejével, s ha a kezét a beteg ember homlokára teszi, nyomban meggyógyul. De a szegény betegek az ő nagy nyomorúságukban nem tudták elhinni, hogy a hír igazat beszél. Azt mondták: „Rajtunk már nem segíthet senki.“ És ott maradtak, a vadonban, és nem keresték föl a prófétát.

— De akadt egy hajadon, — mondta tovább a vinczellér, — aki elhitte a mende-mondát. Elhagyta a többieket, s elindult Nazareth városába, hogy megkeresse a prófétát. És egy napon, ahogy a sikszágon vándorolt, találkozott egy magasnövésű, sápadt arcú férfival, akinek fekete, fénylő fürtjei beárnyékolták arcát. Ső-

tét szeme úgy ragyogott, mint a csillagok. Még messze voltak egymástól, de a leány rákiáltott: „Ne közelíts hozzám, tisztátalan vagyok, de mondd meg nekem, hol találom meg a Nazarethbeli prófétát?” — De a férfi nem állt meg, csak folytatta feléje az útját és mikor már egészen mellette volt, így szólt hozzá: „Miért keresed a Nazarethbeli prófétát?” — „Azért keresem; hogy kezét a homlokomra tegye, és meggyógyítson.” — Ekkor a férfi rátette a kezét a homlokára. De a leány így szólt hozzá: „Mit ér az nekem, hogy kezéd a homlokomra teszed? Hisz te nem vagy próféta!” — S a férfi szeliden rámosolygott: „Most eredj a városba s ott mutasd meg magad a papoknak.”

— A beteg azt gondolta magában, — folytatta a vinczellér, hogy a férfi kigunyolja, mert abban a hitben él, hogy kigyógyulhat betegségéből. Tőle tehát nem tudhatja meg, amit kíván. Odébb ment. Kisvártatva egy másik férfival találkozott, aki vadászni ment lóháton. A leány ő rá is rákiáltott: „Ne közelíts hozzám, tisztátalan vagyok, de mondd meg nekem, hol találom meg a Nazarethbeli prófétát?” — „Mit akarsz a prófétától?” — kérdezte a férfi, s a lóva csöndesen a leány felé koczogott. — „Csak azt akarom, hogy a kezét a homlokomra tegye, és meggyógyítson.” S erre a lovas még közelebb jött. „Micsoda betegségről beszélsz?” — kérdezte. — „Hiszen té egészséges vagy!” — „Hát nem látod, hogy tisztátalan vagyok? Beteg szülőknek vagyok a gyermeke, s egy szikla-oduban születtem.” — De a férfi csak nem riadt vissza tőle, mert a leány szép volt, és kedves, mint egy most kinyílt virág. — „Te vagy a legszebb hajadon Judeában!” — kiáltotta. — „Ne gunyolódj velem. Tudom, az arczom sebes, s a hangom olyan, mint a vadállatok üvöltése.” — De a férfi mélyen a szemébe nézett, s így szólt: „A hangod csengő, mint egy patak csörgedező szava tavasszal, s az arczod oly sima, mint a leglágyabb selyem.”

Most már a lovas oly közel állt hozzá, hogy a leány a zabla veretében megnézhetette az arcát. „Nézd meg az arcod“, — mondta a férfi. — S a leány megtette, s ekkor egy új arc bámult reá vissza, finom, gyöngéd, nemes, olyan hamvas, mint egy pillangónak a szárnyai. „Az arcom ez, amit látok?“ — kérdezte a hajadon. — „Ez nem az én arcom.“ — „A tied!“ — felelte a férfi. — „S a hangom? Nem dörgő? Nem olyan a szava, mint a kocsizörgése?“ — „Nem, olyan mint a legédesebb hárfa-hang!“

A leány megfordult, és kimutatott az utra. „Tudod-e, hogy ki az az ember, aki épp most tűnik el a tölgyek között?“ — „Igen, ő az, akit az előbb tudakoltál. A Nazarethi próféta.“ — Ekkor a leány összecsapta a két kezét, s a szeme tele lett könnyel. „Ó, te szent!“ — mondta. — „Ó, te Isten helytartója! Ó, meggyógyítottál!“

És most a lovas magához emelte a nyeregbe, elvitte a városba, elvezette a bölcsékhez és a papokhoz és elmondta nekik, hogy hogy találta ezt a leányt. Pontosan kikérdezték, de mikor meghallották, hogy a leány a vadonban született, beteg szüléktől, nem akarták elhinni neki, hogy meggyógyult. „Eredj vissza oda, ahonnan jöttél!“ — mondták neki. — „Ha valaha megkapta azt a betegséget, soha életedben nem gyógyulsz ki belőle. Ne jöjj ide többet a városba, mert a többiek is megkapják tőled.“

S a leány felelte:

— Tudom, hogy meggyógyultam. Mert a Nazarethbeli próféta rátette a kezét a homlokomra.

És mikor ezt meghallották, így kiáltottak föl:

— Ki az, aki a tisztátalanokat tisztákká tudja tenni? Ez csak a gonosz szellemeknek csuf játéka lehet. Eredj vissza a szüleidhez, és ne akarj minket is a romlásba vinni.

Nem hitték el neki, hogy egészséges és megtiltották, hogy a városban maradjon. És elrendelték, hogy akárki adna neki szállást, vagy menedéket, az maga is tisztátalannak nyilváníttassék.

Mikor a papok ezt az ítéletet kimondták, a hajadon odafordult ahhoz az emberhez, akivel a mezőn találkozott. „Most hova menjek?” — kérdezte. — „Visz-sza kell mennem a vadonba, a betegekhez?”

De a férfi újra magához emelte a nyeregbe és így szólt hozzá:

— Nem, nem fogsz visszamenni a szikla-odvakba, hanem velem jössz, elmegyünk tengerentúlra, egy más országba, ahol nincs külön törvényük a tisztáknak s a tisztátalánoknak.

— És lásd, — fordult a vinczellér a rabszolgá-hoz, — ime —

De nem kellett befejeznie a mondatot. A rab-szolga fölállt, félbeszakította.

— Nem kell tovább mondanod. Inkább kísérij el egy darab úton, mert te ismered a hegyeket és még az éjjel el akarok haza indulni, nem várom meg a reg-gelt. Nem várathatom a császárt és Faustinát egy pil-lanatra sem, el kell nekik mondanom tizenettedet.

A vinczellér azután elkísérte a rabszolgát és mi-kor újra visszatért gunyhójába, feleségét még ébren találta.

— Nem tudok elaludni, — mondta az urának, — egyre arra gondolok, hogy ezek ketten találkozni fog-nak. Az, aki minden embert szeret és az, aki gyűlöli az embereket. Ugy érzem, olyan ez a találkozás, hogy a földnek meg kellene állni forgásában.

VI.

Az öreg Faustina elment Palesztinába, utban volt Jeruzsálem felé. Nem akarta, hogy másra bizzák, hogy
(Utánnymás tilos.)

a prófétát megkeresse és elvezesse a császárhoz. Bizonyára így gondolkozott magában: Amit ettől az idegen férfitől kívánunk, az nem olyasmi, amit erőszakkal, vagy ajándékokkal lehet elérni. Talán meghallgatja kérésünket, ha a lába elé borulunk és elmondjuk neki, milyen nyomorúságban van a császár. És ki lehetne Tiberius gyötrelmeinek igazabb szószólója, mint az, aki szerencsétlenségében majdnem éppen úgy szenved, mint ő.

Az öreg asszony valósággal megifjodott attól a reménységtől, hogy Tiberius talán még megmenthető. Keményen állta a nehéz tengeri utat, s mikor partra szállt, nem hordszéken vitette magát Jeruzsálem felé, hanem lóra szállt. Oly könnyedén viselte a fáradalmakat, mint azok a nemes rómaiak, harcosok és rabszolgák, akik a kíséretében voltak.

Öröm és reménység töltötte meg az öreg asszony szívét, miközben utban volt Jeruzsálem felé. Tavasz volt éppen, s a sároni síkság olyan volt, mint egy illatozó virágokból szőtt szőnyeg. Az ut második napján, mikor Judea hegyei közt jártak, a virágok még egyre velük voltak. A dombokon, amelyek közt az utjuk elvezetett, gyümölcenfák álltak legpompásabb virágzásukban, s ha az utasok elfáradtak a baraczkfák fehér virágainak nézésében, akkor a fiatal szőlőhajtásokban gyönyörködhettek s a fekete, nagyszerű termőföldben.

De nem a virágok, s a tavaszi pompa tette kedvessé az utat. Legszebb ékessége az az óriás embertömeg volt, amely Jeruzsálem felé özönlött. Minlen ut és köz, a hegyek, a síkságok: szinte ontották az embereket. Es mikor elérték a Jeruzsálem felé vivő országutakat, egyetlen nagy csapattá tömörültek és ujjongások közben folytatták utjukat. Egy öreg ember körül, aki himbálódzó tevéjén lovagolt, ott voltak a fiai s a leányai, a menyei s a vejei, minden unokája. Oly nagy család volt ez, hogy egész kis hadsereg is kitelt volna belőlük. Más

kép. Egy öreg anyókat a fiai a vállukra vettek s úgy vitték Jeruzsálembe. S az asszony büszkén vonult tova az emberek közt, akik tisztelettel tértek ki előle.

Bizony, ez csudaszép reggel volt, még a legszomorubb ember is fölvidult volna benne. Az ég nem volt egészen tiszta, finom szürkés-fehér felhősereg vonult rajta végig, de ez jó volt az utasoknak, mert megvédte őket a nap forrósága ellen. S a fátyolos ég alatt a virágzó fák, s a fiatal lomb illata nem foszlott oly gyorsan szét, mint máskor, ott lengett és terjengett a levegőben, az ut fölött. S ez a békés és boldog reggel ájtatosakká és boldogokká tette a vándorokat is, ők himnuszokat énekeltek félig elfojtott hangon és különös, régi hangszereken játszottak. Olyan volt e hangszerek hangja, hogy a darázs zümmögéséhez, meg a tücsök cziripeléséhez hasonlított.

S a többiek boldog nyugalma Faustinára is ráragadt. Gyorsabb ügetésre terelte lovát, s ahhoz az ifjú rómaihoz, aki az oldalán lovagolt, így szólt:

— Az éjjel azt álmodtam, hogy látom Tiberiust, s könyörögve kér, hogy ne halasztgassam az utazást, hanem iparkodjam, hogy még ma Jeruzsálembe érjek. Azt hiszem, ezzel az álommal az istenek azt akarták tudatni velem, hogy siessek, még ma elérjem utam czélját.

Mikor ezeket mondta, egy hosszú hegyhátnak épp a legmagasabb pontján voltak, s itt Faustina pillanatra megállt. Egy nagy, mély völgykatlan volt a lábánál, gyönyörű halmok övezték, s a völgy sötét, árnyas öléből merészen emelkedett ki az a szikla, amelynek csúcsán Jeruzsálem állt.

S a szűk hegyi városka, amely falaival és tornyaival olyan volt, mint valami megkoronázott oszlop, ezen a napon ezerszeresen megnövekedett. Magaslatain és utain tarka sátrak emelkedtek és az emberek nyüzsgtek és lármásak voltak körülöttük.

Faustina megértette, hogy az ország népe ma Je-

ruzsálembe gyűl, valami nagy ünnep lehet ott. Azok, akik távoli vidékekről érkeztek, már összegyűltek és sátorot ütöttek. A környékbeliak azonban most voltak érkezöben. Még egyre jöttek, fehér ruhájukkal, énekükkel és ünnepi kedvükkel elragadó látvány voltak.

Faustina sokáig elnézte őket. Aztán így szólt kísé-rőjéhez, az ifju rómaihoz:

— Sulpicius, mintha ma mindenki Jeruzsálembe menne.

— Csakugyan, — felelte az ifju, — akit azért adtak Faustina mellé, mert már járt Judeában. — Ma van a nagy tavaszi ünnep s ezen a napon öregek, ifjak, mindenki: Jeruzsálembe gyűl.

Faustina egy pillanatra elgondolkozott.

— Örülök, — mondta azután, — hogy épp ezen a napon érek Jeruzsálembe. Ez jó jel, az istenek velem vannak. Nem gondolod, hogy maga a Nazareth-beli próféta, akit kerestünk, szintén eljött ma Jeruzsálembe, hogy résztvegyen az ünnepen?

— Igazad lehet, Faustina, — felelte a római, — Valószínű, hogy itt van Jeruzsálemben. Ez csakugyan az istenek ujja. Ha nem is vagy fáradt és bírod is az utat, azért boldog lehetsz, hogy a Galileába vezető hosszú, fáradságos utat nem kell megtenned.

Azonnal meg is szólított néhány embert és megkérdezte tőlük: mit gondolnak, a Nazareth-beli próféta nincs-e ma Jeruzsálemben?

— Még eddig minden évben itt láttuk, — felelték. — Bizonyosan idén is eljött, amilyen vallásos és hívő ember.

Az egyik asszony kinyújtotta a kezét s a várostól nyugatra eső egyik magaslatra mutatott.

— Látod azt a hegyszakadékot ott? — kérdezte.

— A galiieaiak arrafelé szoktak sátorot ütni, ott bizonyosan megtudhatod, hogy vajjon eljött-e a próféta.

Ujra megindultak, a kigyózó úton leértek a

völgybe, s azután nekivágtak Zion hegyére, amelynek csucsán a város állt.

A meredek utat alacsony falak szegélyezték és a falakon koldusok és bénák üldögéltek és az utasoktól kéregettek.

Utközben az egyik zsidó-asszony megszólította Faustinát.

— Nézd csak, — mondta és rámutatott az egyik koldusra, — ez Galileából való. Emlékszem, valamikor ott láttam a próféta tanítványai közt. Ez majd megmondja, hogy hol van a mester.

Faustina odakormányozta lovát a koldushoz. Szegény öreg ember volt, hosszú, szürkés szakállal. Az arczát a nap megbarnította, s a keze puffadt volt a nehéz munkától, amit régen végzett. Nem koldult, nagyon elmélyedt gondolataiban, szinte nem is látta a vonuló embereket.

Azt sem hallotta, amint Sulpicius megszólította. Csak harmadszori, vagy negyedszeri megszólításra riadt föl.

— Barátom, — szóló Sulpicius, — azt mondták nekem, hogy galileai vagy. Kérlek, mondd meg nekem, hol találhatnám meg a Nazareth-beli prófétát.

A galileai összerezzent és zavartan nézett a rómaira. De mikor azután kissé észretért, dühös lett és szinte üvöltve, de egyben borzongva is, kérdezte:

— Mit akarsz tőlem? Miért keresed nálam azt az embert? Én nem tudom, hogy hol van. Nem is ismerem. Nem is vagyok galileai.

Most a zsidó asszony is beleszólt a beszélgetésbe.

— Hiszen én láttalak vele, — mondta. — Ne félj, ennek az előkelő római asszonynak, aki a császár barátnője, meg a kísérlőjének bátran megmondhatod, hogy a prófétát hol lehet hamarosan megtalálni.

De a koldus még dühösebb lett.

(Utánnymás tilos.)

— Hát valamennyien megörültetek ma? — kiáltotta. — A gonosz szellem bujt belétek, hogy valamennyien őt keressitek és mindnyájan épp nálam? Miért nem akarjátok elhinni, ha mondom, hogy nem ismerem a prófétát? Én nem vagyok galileai. És a prófétát sohasem láttam.

A lármájára a többiek is figyelmesekké lettek és most néhány koldus is a zsidó asszony pártjára állt.

— Persze, hogy a tanítványa voltál, — mondták neki. — Mi mindnyájan tudjuk, hogy vele jöttél Galileából.

És most a koldus égnei emelte a karját:

— Jeruzsálemben nem bírtam ma megmaradni miatta és most itt a koldusok közt sem hagynak vele békében. Miért nem akarjátok elhinni, ha mondom, hogy sohasem láttam?

Faustina vállat vont és elfordult.

— Menjünk innen, — mondta. — Ez az ember örült. Ettől ugyan nem tudhatunk meg semmit.

Tovább vonultak, neki, a hegynek. Faustina már csak két lépésnyire volt a kaputól, mikor a zsidó asszony, aki segített neki a prófétát keresni, rákiáltott, hogy vigyázzon. Visszarántotta a kantárt s amint megállt, észrevette, hogy a ló lába előtt, az uton egy ember fekszik. Az ut legforgalmasabb helyén volt ez és valószínűleg csodaszámba ment, hogy még nem tiporták agyon.

A férfi hanyatt feküdt és fénytelen, kialudt tekintettel nézett föl az égre. Meg sem mozdult, pedig Sulpicius tevéje szorosan mellette állt meg. A ruhája szegényes volt, poros, sáros, piszkos. A sok por szinte egyenlővé tette a földdel, mintha csak igazán azt czélozta volna, hogy eltapossák.

— Ki ez? — kérdezte Faustina. — Miért fekszik itt az utban?

Ebben a pillanatban az ember megszólalt:

— Testvéreim, könyörgöm nektek, tiporjatok engem el, ne kerüljete ki! Ugrassatok nekem lovaitokkal és tevéitekkel, tapossatok el itt a porban! Ártatlan vért ontottam. Tiporjatok el!

Sulpicius megfogta Faustina lovának kantárat és elvezette onnan.

— Ez egy bűnös, aki vezekleni akar, — mondta. — Ne tartóztassuk magunkat miatta. Ezek furcsa emberek, békében kell őket hagyni.

De a porban fetrengő férfi egyre csak folytatta:

— Tapossatok a szívemre! Tevéitek lába zuzza be a mellemet! Öszvéreitek patája mélyedjen be a szemembe.

Faustina nem volt rá képes, hogy úgy menjen el a szerencsétlen mellett, hogy meg ne kísértse fölkelteni.

A zsidó asszony, aki már előzőleg is szolgálatkész volt iránta, újra odament hozzá.

— Ez az ember is a próféta tanítványa volt, — mondta. — Akarod, hogy megkérdezzem a prófétáról?

Faustina intett s az asszony fölébe hajolt az embernek.

— Mit tettetek ti galileaiak ma a mesteretekkel? Veletek mindenfelé találkozom, de őt magát sehol sem látom.

Most az ember föltérdepelt.

— Mit akartok tőlem? A gonosz szellem sugta, hogy előttem a nevét említsétek? — És ezt olyan hangon mondta, amely tele volt kétségbeeséssel. — Hisz láthatjátok, — folytatta, — hogy itt fekszem az út porában és el akarom magam tiportatni? Hát ezzel nem vagytok megelégedve? Ez kevés nektek? Még az is kell, hogy megkérdezzétek, mit tettem vele?

— Nem értek, — felelte neki az asszony. — Hiszen csak annyit kérdeztem, hogy hol van a mestered?

Ekkor a férfi fölpattant s a kezét a fülére szorította.

— Légy átkozott, hogy nem hagysz békében meghalni! — kiáltotta. És ezzel utat tört magának a tömegben és az irtózáttól bögve, vadul, eszeveszetten elrohant. Ruhájának rongyai úgy lebegtek rajta, mint sötét szárnyak csattogása.

— Nekem úgy tetszik, örültek közé jutottunk, — mondta Faustina, mikor az embert elrohanni látta. A látvány egészen leverte. Mert arra gondolt, hogy ugyan mit segíthet az olyan ember az ő császárszárjáján, akinek a kíséretébe egy ilyen tébolyodott is beletartozik.

A zsidó asszony is elkomorodott és nagyon komolyan mondta Faustinának:

— Asszonyom, azt tanácsolom neked, azonnal keresd föl a prófétát. Attól félek, valami baja esett, mert a tanítványai egész bolondok és nem türik, hogy róla beszéljenek.

Faustina végül kíséretével belépett a kapun s most szűk, sötét utcákba értek, amelyek tele voltak nyüzsgő ember-árral. Majdnem lehetetlennek látszott, hogy a tömegben keresztüjussanak. A lovasoknak minduntalan meg kellett állniuk. A rabszolgák s a harezosok hasztalan kísérelték meg, hogy utat törjenek. Az emberek föl-alá hullámzottak, elevenek voltak, lármáztak. Faustina odafordult Sulpiciushoz:

— Róma utcái kihalt helyek ezekhez az utakhoz képest.

Sulpicius hamarosan belátta, hogy így nem jutnak előre.

— Ezekben a tulsufolt utcákban, — mondta — könnyebb lenne gyalogolni, mint lovagolni. Ha nem vagy tulságosan fáradt, azt tanácsolnám neked, menjünk el gyalogosan a helytartó házáig. Persze, kicsit messze van, de lovon éjjélre sem érünk oda.

Faustina azonnal elfogadta az ajánlatot. Leszállt

a lóról, s az állatot egy rabszolga őrizetére bízta. És ekkor gyalog vágtak neki a városnak.

Most már sokkal gyorsabban jutottak előre. Már a város közepében jártak.

— Nézd, — mondta Sulpicius Faustinának, — ott az az utca, s ha azt elértük, akkor már nem kell sokat járnunk. Ez az utca egyenesen célunkhoz vezet.

De épp akkor, ahogy be akartak fordulni az utcába, az eddiginél is nagyobb akadályra bukkantak.

Az történt, hogy abban a pillanatban, ahogy Faustina elérte azt az utcát, amely a helytartó palotájához és onnan az igazság házához s a Golgotához vezetett, egy rabot vittek arra, akit meg akartak feszíteni.

Előtte néhány ifju, vad ember járt, aki a kivégzést látni akarta. Zabolátlan ugrándozást vittek véghez, a karjukat elragadtatva nyujtogatták az ég felé, és trombán üvöltöttek azon való örömükben, hogy valami olyasmit fognak látni, ami nem mindennapos.

Utána nagy tömegben a város előkelő, vezető férfiai következtek, hosszú, uszályos ruháikban. Mögöttük az asszonyok következtek, és sokuknak könyes volt a szeme. Azután koldusoknak és nyomorékoknak serege következett, s ezek is vadul üvöltöttek.

— Ó, Isten, — kiáltották, — mentsd meg, mentsd meg! Küldjed el a te angyalodat, és mentsd meg! Segítsd meg őt, az ő nagy nyomoruságában.

A koldusok után római harcosok következtek, nagy lovaikon. Arra vigyáztak, hogy a nép ne rohanjon oda a foglyhoz, és megpróbálja, kiszabadítani.

Rögtön utánuk a pribékek következtek, akik a rabot meg fogják feszíteni. Nagy, nehéz fakeresztet tettek a vállára, de az ember nem bírta el a terhet. Egészen lenyomta, majdnem a földig görnyedt alatta.

(Utánnyomás tilos.)

WEKERLETELEPI
TÁRSASKÖR
KÖNYVTÁRA

S a feje is úgy le volt hajtva, hogy az arcát nem láthatták.

Faustina a kis mellékuteza torkolatában állt, s úgy nézte a halálraitelt nehéz vándorlását. Csodálkozva vette észre, hogy bibor-köpenyege volt, s a fején tövis-korona.

— Ki ez az ember? — kérdezte Faustina.

Valaki így felelt:

— Ez császár akart lenni.

— Akkor olyasmiről fog meghalni, amire nem nagyon érdemes vágyódni, — mondta fájdalmasan az öregasszony.

A rab roskadozott a kereszt alatt. A járása mind lassabb lett. A pribékek kötelet kötöttek a derekára és úgy húzták, hogy siessen egy kicsit. De mikor huzni kezdtek, fölbukott és úgy maradt ott, a kereszt alatt.

Nagy izgalom támadt. A római lovasoknak nagy fáradságukba került, hogy a népet visszatartsák. Nehány asszony odasietett, és föl akarta segíteni a férfit, de a katonák rájuk emelték a kardjukat. A pribékek ütötték, verték, rugdalták és így akarták lábra állítani. De az ember nem tudott, a kereszt nem engedte. Végül néhányan leemelték róla a szörnyű terhet.

A férfi most kissé fölemelte a fejét, s ekkor Faustina megláthatta az arcát. Az arcza föl vált szíjazva a sok ütlegtől, és homlokáról, amelyet a töviskorona megsebzett, vércsöppek gyöngyöztek alá. Kuszán lógott le a haja, s a verejtéktől és a vértől összezsapzott. A száját összeszorította, de az ajkai remegtek, ahogy erőlködött, hogy fölkiáltásait elfojtsa. A kintől és a bágyadságtól ugyiszólván egészen kihunytt szemének tüze.

De a félhalott ember szenvedő arcza mögött Faustina most hirtelen meglátta szép és halvány ábrázatát, szemének fölséges, sugárzó tekintetét, szelid, nemes vonásait, és ekkor nagy megindultság és gyász vett rajta.

erőt, és mélyen, szörnyen sajnálta az idegen ember szerencsétlenségét és lealjasíttatását.

— Ó, te szegény ember, — kiáltotta, — mit tettek veled? — És néhány lépést tett előre, s a szeme könnyel telt meg. Teljesen megfedkezett a saját gondjáról és bajáról, és most csak ennek a megkínzott embernek a baja járt az eszében. A szive úgy fájt, hogy majdnem meghasadt. Oda akart rohanni hozzá, kiszakitani őt a zsoldosok kezéből.

A szegény ember észrevette, amint az asszony közelített felé, és közelebb kuszott hozzá. Mint hogyha oltalmat keresett volna nála azok ellen, akik üldözték és gyötörték. Átkarolta a térdét. Ugy hozzábujt, mint a gyermek, aki az anyjához menekül.

Az öregasszony fölébe hajolt, és miközben omlottak a könnyei, boldog öröm fogta el, hogy a férfi hozzáhuzódott, és oltalmat keresett nála. A karjával átfogta a nyakát, s ahogy az anyák elsőbben gyermekökön könnyeit szárítják föl, Faustinának is az volt az első dolga, hogy finom, lágy vászonból való keszkenőjét a férfi arcára borítsa, s a könnyeit, s a vért letörölje.

De ebben a pillanatban a pribékek elkészültek a kereszt eltávolításával. És elrántották foglyukat Faustinsától, és magukkal ragadták. A késlekedés fölbosszantotta őket, és vadul rohanva cipelték magukkal áldozatukat. A halálraitélt fölsóhajtott, de nem is kísérelte meg az ellentállást.

És mikor Faustina látta, hogy hiába karolta át fejét, hiába szorította magához, gyöngö, öreg két kezével nem tudja megvédeni, hangosan fölsírt, mint akinek a tulajdon gyermekét rabolják el, és zokogva kiáltotta:

— Ne, ne, ne vegyétek el tőlem! Nem szabad meghalnia! Nem szabad!

Rettenetesen fájt a szive. Utána akart rohanni. A katonákkal megverekedni, és tőlük a férfit elragadni.

De még meg sem tette az első lépést, mikor hirtelen szédülni kezdett, s azután elájult. Sulpicius fogta föl a karjaiban, külföldben fölbukott volna.

Az uteza tulsó felén egy kis, sötét bolt volt, oda bevitte. Szék vagy pad ugyan nem volt a boltban, de a kalmár derék, becsületes ember volt. Sietve ágyat vetett az öregasszonynak a padlón.

Faustina nem volt eszméletlen állapotban, de ugy szédült, hogy nem tudott a lábán megállni.

— A hosszú uttól van ez, — mondta Sulpicius, — meg a lármától, s a tolongástól. Már nagyon öreg, és nincs az a teremtetten emberfia, akit az öregkor le ne verne a lábáról.

— Még ifjabb embernek is ugyancsak nehéz nap ez a mai. A levegő nyomasztó. Azt hiszem, nemsokára nagy viharunk lesz.

Sulpicius az asszony fölé hajolt. Elszenderedett, és most nyugodtan, mélyen aludt a nagy kimerültség s az izgalmak után.

Sulpicius kiállt a boltajtóba, és amíg Faustina fölébredt, nézte a népet.

VII.

A jeruzsálemi római helytartónak volt egy ifju felesége, és ennek egy nappal azelőtt, hogy Faustina megérkezett a városba, különös álma volt.

Azt álmodta, hogy a házuk tetején áll, és onnan lenéz, nagy, szép udvarukra, amely napkeleti szokás szerint márvánnyal volt kiverve, és amelyet nemes virágok díszítettek.

És az udvaron összegyűltek a világ összes betegei, békái és vakjai. Odagyűltek a pestisesek, a fekélyesek, a nyomorékok, és minden nyögött, jajgatott, ordított kiájában, s a szenvedéstől.

És valamennyien az ajtó felé tolongtak, hogy belépjenek a házba, és azok, akik elől álltak, erősen dörömböltek a kapun.

Most az egyik rabszolga kinyitotta az ajtót, a küszöbön megállt, és azt kérdezte, hogy mit akarnak.

S a betegek így feleltek:

— A nagy prófétát keressük, akit az Isten elküldött a földre. Hol van a Nazareth-beli próféta, aki minden szenvedést meggyógyít? Hol van, aki megváltja szenvedéseinket?

S a rabszolga büszke, elutasító hangon felelt nekik, ahogy a paloták cselédei szoktak az idegen kérelgetőkkel.

— Ne keressétek a nagy prófétát, — mondta. — Pilátus megölte.

Gyász, jajgatás, fogcsikorgatás fogadta ezt a feleletet. De az asszony ezt már nem tudta elviselni. A szívét részvét töltötte meg, s a szeme tele lett könnyel. De ahogy így sirni kezdett, hirtelen fölébredt.

Azután újra elszunnyadt, és ekkor újra álmot látott. Azt álmodta, hogy a házuk tetején áll, és lenéz a nagy udvarra. Akkora volt, mint valami vásártér.

És ime, az udvart örültek és elmebajosok töltötték meg, akikbe belebújt a gonosz szellem. Volt köztük olyan, aki meztelen volt, s csak hosszú hajába takaródzott; volt olyan is, akinek a fején szalmából font korona volt, fűből szőtt palástot hordott, s királynak képzelte magát; volt azután olyan, aki a földön kuszott, s állatnak képzelte magát, olyan, aki keservesen sirt valami megnevezhetetlen baján, olyan, aki nehéz köveket hordott, s aranynak hitte őket, olyan, akinek az volt a rögeszméje, hogy a gonosz démonok beléje bujtak, s az ő száján keresztül beszéltek.

S ezek mind a bejárás felé tolongtak; akik a leg-

Utánnomás tilos.)

közelebb álltak az ajtóhoz, erősen dörömböltek rajta, és követelték, hogy bocsássák őket be.

Végre kinyílt az ajtó. A küszöbön az egyik rabszolga állt és kérdezte:

— Mit kívántok?

— És valamennyien kiáltozni kezdtek:

— Hol van a Nazarethbeli nagy próféta, akit az Isten azért küldött le a földre, hogy visszaadja nekünk a lelkünket s a józanságunkat?

A rabszolga egykedvűen válaszolta:

— Ne keressétek a nagy prófétát. Pilátus megölte.

Mikor ezt a tébolyodottak meghallották, valamennyien üvölteni kezdtek, mint a vadállatok, és kétségbeesésükben vagdalni kezdték magukat. A véreik bemocskolta a márvány-kövezetet. És ekkor az asszonyt álmában olyan kétségbeesés fogta el, hogy a kezét kezdte tördelni, és jajgatni kezdett. És ettől azután fölébriedt.

És később újra elaludt, és újra azt álmodta, hogy ott áll a házuk tetején. És körülötte a szolgálói ültek, a legszebb leányok, és pengették a hárfát, és ezimbálmoztak, s a mandulafa fehér virága rájuk hullott, és a levegő tele volt illattal.

És álmában egy hang így szólt az asszonyhoz:

— Eredj oda a korláthoz, amely a tetőt körülveszi. És pillants le az udvarra.

De az asszony nem akart engedelmeskedni, és így szólt:

— Már elég volt, nem akarok több nyomorúságot látni. Nem bírom el.

Ebben a pillanatban az udvarról lánczok csörrenése hangzott föl, sulyos kalapácsok ütése, fadarabok furesa összeverődése. S a szolgálóleányok abbahagyták

a dalolást és zenélést, odasiettek a korláthoz, és lebámultak az udvarra. És az asszony sem tudott a helyén megmaradni, és ő is odasietett a korláthoz.

A világ összes rabjai odagyültek az udvarra. Ott voltak, akik a sötét tömlőzökben, súlyos lánczok között élnek. Ott voltak, akik sötét bányákban dolgoznak, és nagy kalapácsaikat is elhozták magukkal. Ott voltak a gályarabok is, vaspántos evezőikkel. És akik megfeszítetetésre ítéltettek, elhozták a hátukon a keresztjüket, és akiket majd lenyakaznak, elhozták a bárdot. Eljöttek azok is, akiket majd mint rabszolgákat idegen országokban el fognak adni, s a szemök lángolt a honvágytól. Azok a nyomorultak is eljöttek, akiknek úgy kellett dolgozniuk, mint a barmoknak, és hátukon a korbácsütés szíját hasított.

És valamennyien egy torokból ordították:

— Nyissátok ki! Nyissátok ki az ajtót! Bocsászatok be!

Az őrtálló rabszolga megjelent az ajtóban. Végignézett rajtuk.

— Mit kívántok? — kérdezte.

— A Nazareth-beli nagy prófétát keressük, — felelték neki, — aki azért küldetett a földre, hogy a raboknak és szolgáknak visszaadja szabadságukat.

S a rabszolga fáradt hangon felelte:

— Már nem találhatjátok meg. Pilátus megölte.

Es erre a szerencsétlen emberek olyan jajgatásban törtek ki, hogy hangjuktól megremegett a föld. S az asszony maga is úgy megijedt álmában, hogy egész testében remegni kezdett. És ettől fölébredt.

Mikor már egészen ébren volt, fölült az ágyában, és így szólt magához:

— Nem akarok több álmot látni. Inkább egész éjszaka ébren maradok, még utóbb megőrülök a borzalomtól.

De ekkor újra rászállt az álmosság, fejét lehajtotta párnáira, és ismét elszenderedett.

Es megint álmodott. Fönt ült a háztetőn, s a fiacskája is fönt volt, ugrándozott, és labdázott.

S egy hang így szólt hozzá:

— Eredj a korbáthoz, és nézz le az udvarra. Azonnal eredj oda.

Megint megtagadta az engedelmességet:

— Már elég nyomorúságot láttam ezen az éjszákán. Nem tudok többet elviselni. Itt maradok, nem megyek.

Ebben a pillanatban a kis fiu lapdája keresztülesett a korbáton, s a gyermek utána akart ugrani, már föl is mászott a rácsozatra. Ekkor megijedt, fölpattant, és még meg tudta ragadni a gyermeket.

Es ekkor lenézett az udvarra, s az udvar újra tele volt emberekkel.

Azok álltak ott, akik sebet kaptak a háboruban. 'A testök el volt nyomorítva, egy-egy tagjuk hiányzott, nagy, nyílt, vérző sebeik voltak, s a márvány újra tele lett embervérrel.

Es mellettök azok tolongtak, akiknek valami hozzátartozójuk ott veszett a csatatéren. Ott voltak, akiknek nem volt apjuk, elvesztették gyámolítójukat, asszonyok álltak ott, akik a férjököt s a kedvesöket siratták, az öregek, akik a fiaikat siratták.

S akik legelöl álltak, megzörgették az ajtót, s az ajtónálló újra megjelent az ajtóban.

Es azt kérdezte a sebesültektől:

— Mit kívántok? Mit kerestek itt?

Es felelték neki:

— A nagy Nazareth-beli prófétát keressük, aki eltüntja a viszályt és a háborut és békét áraszt el itt a földön.

S a rabszolga kissé már türelmetlenül felelte:

— Ne kinozzatok, ne jöszet megmondtam. A nagy P megölte.

Ezzel betette az ajtót. Arra a jajveszékelésre gondolt, hogy fog történni.

— Nem akarom hallgatni és elrohant a korláttól. És eblíjdetében kiugrott az ágyból a kővé.

Megint arra gondolt, hogy az éjszakán több álmot nem lát, és újra álmodni kezdett.

Ismét fönt ült a házuk tetején az ura is. S az asszony elmondta a férfi kigunyolta őt értők. S meg hozzá:

— Eredj, nézz le az udvarra, ott van.

— Nem akarom őket látni.

— Mára már elég szerencsétlen.

Ebben a pillanatban hátrahátráltak a kapun s a férfi odament a nőhöz, ki kér beocsáztatást.

Azonban alig, hogy odaért, rögtön a feleségét is.

— Nem ismered azt az embert ott?

Az asszony lenézett az udvarra. Lovasok voltak tele. Szamaruk és tevéjük is volt és a rácsok épp leszerelték őket. Mintha előkelő utazók érkeztek volna.

Az ajtóban — ott állt az idegen. Öreg ember magasnövésű, széles vállú s a tekintete szomorú és nyol volt.

Az asszony rögtön megismerte álmában az ideget.
(Utánnymás tilos.)

szár, — sugta oda az urának.

— válaszolta a férfi, s egy-
ek, hogy mardjon csöndben,
örténik odalent az udvaron.
ent a küszöbön és kérdezte:

nagy prófétát keresem, aki-
tevé ereje. Tiberius császár
taná attól a rettenetes beteg-
k nem tudnak meggyógyítani.
hajolt és szomoruan, félénken

agudj, kívánságod lehetetlen.
dafordult a rabszolgáihoz és in-

csára a rabszolgák mindenféle
teli kancsókkal, aranynyal töl-

dult az ajtónállóhoz:

és lesz, ha megsegít. Gazdagga
szegényeit is megsegítheti.

g mélyebben hajolt meg és még

mondta:

é haragudj, a kérésed teljesülhetetlen.

császár újra hátraszólt s a rabszolgák

uhákat hoztak elő, meg nagyszerű, ék-

akott vérteteket.

s a császár szólt:

— Ide nézz! Judeát kínálom oda neki. Kormá-
az országot, uralkodjon népe fölött. Csak gyó-
or meg.

— Uram, — mondta újra a rabszolga, — ne ha-
adj, lehetetlenséget kívánsz.

A császár újra intett, s ekkor a rabszolgái arany abroncsot és bíbor-köponyeget hoztak elő.

— Ide nézz, — mondta. — Kinevezem az utódommá és a kezébe teszem le a világ kormányzását. Ugy uralkodhatik a világ minden népe fölött, ahogy Istene akarja. Minden az övé lehet. Csak engem gyógygitson meg!

De a rabszolga odavetette magát a lába elé és zokogva mondta:

— Uram, nem teljesíthetem parancsodat. Akit keresel, már nem él. Nincs a világon. Pilátus megölte,

VIII.

Már egészen nappal volt, mikor az asszony álmából fölébredt. Körülötte ott álltak a rabnői és várták, hogy majd segítenek neki az öltözködésben.

Az asszony nagyon hallgatag volt és csak mikor már elkészült az öltözködéssel, kérdezte meg azt a rabnőt, aki fésülni szokta, hogy vajjon az ura fölkelte már? Azt felelték neki, hogy férjét már régen fölköltötték, elhívták, hogy elítéljen egy bűnöst.

— Beszélni szeretnék vele, — mondta az asszony.

— Urnöm, — szólt a rabnő, — ez nagyon nehezen megy most, mikor folyik a kihallgatás. Ha vége lesz, azonnal értesítünk téged.

Az asszony megint hallgatott egy ideig. Aztán kérdezte:

— Hallotta-e már valaki közületek a Nazareth-beli prófétát beszélni?

— A Nazareth-beli próféta egy zsidó csodatevő, — felelte az egyik rabnő.

— Különös, — mondta egy másik, — hogy éppen ma érdeklődöl iránta. Hiszen éppen ő az, akit a zsidók idehoztak a palotába, hogy a helytartó hallgassa ki.

Erre az asszony meghagyta neki, hogy azonnal tudja meg, hogy mivel vádolják. A rabnő elment és mikor visszatért, elmondta, hogy azzal vádolják, hogy király akart lenni Judeában; és azt a büntetést kérték reá a helytartótól, hogy feszíttesse meg.

És mikor a helytartó felesége ezt meghallotta, szörnyen megijedt.

— Beszélnem kell az urammal, — mondta, — különben itt ma nagy szerencsétlenség történik még.

És hogy a rabnők felvilágosították arról, hogy kihallgatás közben ez teljességgel lehetetlen, reszketni kezdett és sirni. Az egyik megszánta és így szólt:

— Ha levelet írnál a helytartónak, megkísérlezném, hogy eljuttassam hozzá.

Erre nyomban elővett egy vesszőt, s egy viasz-táblácskára írt néhány szót. Ezt a levelet elküldte Pilátusnak.

De vele magával egész nap nem maradhatott pilánatra sem egyedül, mert mire a zsidókkal végzett, s az elítéltet a vesztőhelyre kikisérték, dél lett és Pilátus több római, aki ezidőszerint Jeruzsálemben időzött, meghívott ebédre. A csapatok vezetői voltak ezek, egy ifju böles és mások.

Az ebéd nem volt valami vidám, a helytartó felesége végig szótlan, levert maradt és teljességgel távolterította magát a társalgástól.

Mikor a vendégek megkérdezték, hogy miért olyan rosszkedvű, hogy talán beteg? — Pilátus nevetve beszélt arról a levélről, amit neki a felesége reggel küldött. És incselkedett vele és gunyolta, amiért arra mert gondolni, hogy egy római helytartó egy asszony oktan álmaitól teszi majd függővé ítéletét.

Csendesen és szomorúan felelte az asszony:

— Bizony ez nem volt álom, sanem az istenektől jövő intelem. Ha legalább még ma életben hagyta volna ezt az embert,

Észrevehették, hogy szomorúsága komoly volt. Semmiképp sem tudták megvigasztalni, pedig a vendégek erősen igyekeztek azon, hogy mindenféle mulató dolgokkal elfeledtessék vele látomását.

És kis vártatva az egyik vendég fölállt és így szólt:

— Mit jelentsen ez? Már oly régen ülnénk itt az asztal mellett? Már este lenne?

Valamennyien fölnéztek. Csakugyan, mintha alkonyodni kezdene. A napsugarak tarka színjátéka, amely frissé és elevenné tett mindent, hirtelen kihunyott és mindennek egyhangú szürke volt a színe.

Az emberek arczzsine is fakóra vált.

— Olyanok vagyunk, mint a halottak, — mondta borzongva az ifju szónok. — Az arczuk szürke és az ajkunk fekete.

S a sötétség mind mélyebb lett és most már a helytartó feleségét is borzongás fogta el.

— O, barátom, — kiáltotta iszonyodva, — még most sem érted meg, hogy az istenek figyelmeztetni akarnak? Haragosak, mert halálra ítéltél egy szent és ártatlan férfit. Még ha meg is feszítették már, talán még nem halt meg. Vétesd le a keresztről! Saját két kezemmel fogom a sebeit ápolni. Csak engedd meg, hogy levegyék a keresztről.

De Pilátus csak nevetett.

— Igazad lehet abban, — mondta, — hogy ez az istenek figyelmeztetése. De nem tudom elhinni, hogy a nap azért vesztheti el fényét, mert egy zsidó ál-prófétát megfeszítettünk. Inkább talán olyan fontos események várhatók, amelyek az egész országot érdeklik. Mit lehet azt tudni, az öreg Tiberins vajjon még meddig — — —

A mondatot azonban nem fejezte be; mert a sötétség akkora lett, hogy még a boros-kelyhét sem látta

— (Utánnymás tilos.)

már. Abbahagyta tehát, amit mondani akart, s rászólt a rabszolgákra, hogy sietve hozzák be a lámpásokat.

Ez megtörtént. S most a lámpafénynél észrevehette, hogy vendégei mennyire elkomorodtak.

— No nézd, — mondta elkedvetlenedve a feleségének, — most már csakugyan sikerült, hogy bolond álmaiddal megijeszd a mi kedves vendégeinket. De ha már tényleg nem tudsz ma másra gondolni, csak erre, hát mondd el legalább részletesen, hogy mit álmodtál. Meséld el és majd megpróbáljuk kitalálni az értelmét.

Az asszony azonnal belefogott. S ahogy erra elmondta látomásait, a vendégek arca mind komolyabb lett. Az ivást is abbahagyták, s a homlokuk összeránczolódott. Már csak a helytartó volt az egyetlen, aki még tudott nevetni és örülségnek mondta az egészet.

És mikor az asszony befejezte az előadást, az ifju szónok így szólt:

— Magam is azt hiszem, hogy ennek az álomnak igenis jelentősége van. Mert ha Tiberiust ma nem is láttam a városban, de Faustinát igen, az ő öreg barátnőjét. És csak azt csodálom, hogy még nem mutatkozott itt, a helytartó palotájában.

— És csakugyan az a hír járja, — mondta egy másik vendég, — hogy a császárnak valami rettenetes betegsége van. Most már én is hinni kezdem, hogy a feleséged álma az istenek figyelmeztetése akar lenni.

— Nincs abban semmi valószínűtlen, hogy Tiberius követet küldött a prófétához, aki ágyához elhívna, — mondta újra az ifju szónok.

S az a vendég, aki az előbb is beszélt, nagy komolyan így szólt Pilátushoz:

— És ha a császár csakugyan kiküldött valakit, hogy ezt a csodatévő embert elhívassa magához, akkor igazán neked is, meg mindnyájunknak jobb lenne, ha életben találalnánk.

Pilátus félig haragosan felelte:

— Ez a sötétség ijesztett meg úgy, hogy olyanok vagytok, mint a gyermekek. Egyszerre valamennyien prófétákká és látnokokká lettetek.

De a vendég nem hagyta abba Pilátus rábeszélését:

— Még talán megmenthetnéd, ha a vesztőhelyre gyorsan egy követet küldenél.

— Guny tárgyává akartok engem tenni, — felelte a helytartó. — Mondjátok meg magatok, mi lenne az ország rendjéből és törvényéből, ha az emberék megtudnák, hogy a helytartó megkegyelmezett egy bűnösnek, mert a felesége valami rosszat álmodott?

— De az mégsem álom, hanem valóság, hogy Faustinát itt láttam Jeruzsálemben, mondta az ifjú szónok.

— Magamra vállalom, hogy a császár előtt felelek e cselekedetemért, — mondta Pilátus. — Meg fogja érteni, hogy ez az ember, aki még pribékjeim ellen sem tudott védekezni, rajta sem tudott volna segíteni.

Ebben a pillanatban óriási robaj reszkettette meg a házat. Olyan volt ez, mint a menydörgés, mintha az ég leszakadt, s a föld megindult volna. A helytartó palotája épségben maradt. De mindenfelől hallatszott az összeomló házak recsegése és ropogása.

És a helytartó ekkor behívatta az egyik rabszolgát.

— Siess a vesztőhelyre, — mondta neki, — és nevemben parancsold meg, hogy a Nazareth-beli prófétát vegyék le a keresztről.

A rabszolga elsietett. A társaság kiment a teraszra, hogy szabad ég alatt legyen, ha a földrengés esetleg megismétlődnék. Senki sem mert egy árva szót sem szólani, várták vissza a rabszolgát.

Hamarosan visszatért. A helytartó előtt megállt.

— Életben találtad-e még? — kérdezte tőle izgatottan.

— Uram, — hangzott a felelet, — abban a pillanatban hunyt ki, mikor a föld megindult.

És alighogy ezt kimondta, a kapun erős dörömbölés hallatzott. Valamennyien fölpattantak, össze rezzentek, mintha a föld újra megindult volna.

Nyomban utána megjelent egy rabszolga.

— A nemes Faustina és Sulpicius, a császár rokona van kint. Azért jöttek el, hogy megkérjenek, mondanád meg, hogy találhatnák meg a Nazareth-beli prófétát.

Suttogás támadt, s azután halk léptek zaja hangzott. És mikor a helytartó maga körül szétnézett, már nem találta ott a barátait s a vendégeit. Ugy elhagyták, mint azt szokás, akire nagy szerencsétlenség szakadt.

IX.

Az öreg Faustina Kapreába ért, s ott fölkereste a császárt. Elmondta neki, hogy mi történt, és miközben beszélt, alig mert ránézni. Amig távol volt, a betegség rettenetesen előrehaladt. És Faustina így gondolt magában:

— Ha az égiekben lett volna egy kis irgalmaság, akkor magukhoz vettek volna, mielőtt ennek a szegény, agyonkínzott embernek megmondtam, hogy nincs remény számára.

Azonban csodálkozva vette észre, hogy Tiberius a legnagyobb egykedvűséggel hallgatja végig. És mikor elbeszélésében odaért, hogy a nagy csodatévőt épp aznap feszítették meg, hogy Jeruzsálemhez ért, s hogy mily közel volt ahhoz, hogy Tiberius életét megmentelheti, félelmében és szomorúságában keservesen sírva fakadt. De Tiberius így szólt hozzá:

— Hát csakugyan bánt ez téged? Ó, Faustina, egy egész emberéletet éltél végig Rómában, és még ez

az élet sem tehetne tönkre benned azt a hitet, amelyet gyermekkorodban a varázslók és csodatévők iránt beléd-neveltek!

Es ekkor Faustina megtudta, hogy Tiberius soha sem remélte, hogy a Nazareth-beli próféta megsegítheti.

— Miért engedted hát akkor, — kérdezte, — hogy elutazzam a messze, idegen országba, ha ugy sem hitél az ut céljában?

— Te vagy az én egyetlen barátom, — szolt a császár. — Miért kedvetlenítettelek volna el, ha nincs valami fontos és különös ok reá?

De az öregasszony csak nem akart belenyugodni abba, hogy a császár megtévesztette és félrevezette.

— Látod, — mondta haragosan, — ez a te régi ravaszkodásod. Ez az, amit ugy gyűlölök benned.

— Nem kellett volna visszatérned hozzám, — mondta Tiberius. — Ott kellett volna maradnod, fönt, a hegyek között.

Egy pillanatra az volt a látszata, hogy ezek ketten most összevesznek. De az öregasszony indulata nyomában eloszlott. Elmlutak már azok az idők, mikor a császárral komolyan veszekedhetett.

A hangja már ismét csöndes volt. Ám attól, hogy neki volt igaza, egészen azért még sem tudott elállni.

— De az az ember komolyan próféta volt, — mondta. Én láttam őt. Mikor ránéztem, az volt az érzésem, hogy ő az Isten. Meg tudnék örülni, hogy engedtem, hogy megfeszítsék.

— Örülök, hogy láttad őt meghalni, — mondta Tiberius. — Mert az az ember felségsértő és forradalmár volt.

Kiesi hujja, hogy Faustina nem dühödött föl újra.

— Beszéltem Jeruzsálemben néhány barátjával.
(Utánnyomás tilos.)

És ezek mind azt mondták, hogy nem követte el azt a bűnt, amivel vádolták.

— És ha ártatlan is volt, azért egészen bizonyos, hogy ő sem különb akárki másnál, — mondta fáradtan a császár. — Mutass nekem egy embert, akinek az életében nincs legkevesebb ezer olyan eset, amelyért a halált megérdemelné.

De a császárnak e szavaira Faustina valami olyasmire tökéltte magát, amelylyel eddig habozott.

— Még egyszer megpróbálom, hogy bebizonyítsam előtted hatalmát, — mondta. — Az imént említettem, hogy a keszkenőmmel megtörültem az arczát. Ez az a keszkenő, amit itt tartok a kezemben. Akarod látni?

És Faustina a császár előtt kiteregegette a kendőt és Tiberius ott láthatta rajta egy emberarcznak árnyékszerű körvonalait.

S az öregasszony hangja remegett a fölindulástól, ahogy folytatta:

— Az az ember látta, hogy szeretem. Miféle hatalomnál fogva hagyhatta meg itt a keszkenőn arcának vonásait? Nem tudom. De a szemem könnyel telik meg, ha ránézek és rágondolok.

A császár a kendő fölé hajolt és nézte a képet, amely olyan volt, mintha vérből és könnyből, s a fájdalomnak fekete árnyékából festették volna. A kendőn tisztán és világosan látszott az arc. Láttá homlokán a vércsöppeket, a tövisszörnyű, vértől megcsapzott haját és száját, amely a fájdalomtól reszketni látszott.

Mind közelebb hajolt a képhez. S az arc mind tisztábban látszott. A körvonalak árnyékából hirtelen a szemek is életre gyultak. És rettenetes szenvedésekről beszéltek, de ugyanakkor végtelen tisztaságról és fensőségről. Soha addig a császár hasonló fölségeset nem látott.

A nyugágyán feküdt és szemét nem tudta levenni a képről.

— Ember lenne ez? — kérdezte halkán magától. — Csak ember lenne?

Azután elcsöndesedett, s ahogy nézte a képet, a könye kicsordult.

— Te ismeretlen, — sugta, — siratlak téged és mélyen gyászollak.

— Faustina, — kiáltotta később, — miért hagyta ezt az embert meghalni. Ez meggyógyított volna.

És most újra elmerült a kép nézésébe.

— Ember, — szólalt meg nagysokára újra, — ha nem segíthetsz már rajtam, rettenetes bosszút fogok állni azokon, akik elraboltak téged tőlem.

Ismét sokáig hallgatott. De akkor leszállt a földre, és térdre borult a kép előtt.

— Te vagy az ember, — mondta. — Te vagy az igazi ember. Én magam, és mi mindnyájan itt, vad állatok és szörnyetegek vagyunk csupán. Az igazi ember te vagy.

És a földig meghajtotta fejét a kép előtt.

— Te ismeretlen, — mondta, — irgalmazz nekem. — És a könyvei végigfolytak a padló követén.

— Ha életben maradtál volna, a pusztá tekintetétől is meggyógyultam volna, — mondta.

S a szegény Faustina erősen meg volt ijedve attól, amit tett. Azt gondolta magában, hogy jobb lett volna meg sem mutatni a kendőt. Hiszen sejtette volna, hogy milyen szomorú lesz a császár, ha meglátja azt az arczot.

És a császár szomorúságán végkép fölizgatódva, fájdalmasan, keservesen: maga sem tudta, hogy mit csinál már. Kitépte a császár keze közül a kendőt.

S ekkor a császár fölpillantott. És ime, arczvonásai teljesen megváltoztak, most újra egészen olyan volt, mint a betegség előtt. Mintha a betegsége abban a gyűlöletben és megvetésben gyökerezett volna, amely

szívében az emberek iránt lakozott. És mikor szíve szeretettel és részvétellel telt meg, a betegségnak el kellett mólnia.

*

És másnap Tiberius házából három követ indult utnak.

Az első kengyelfutó Rómába sietett, s ott a császár nevében megparancsolta a szenátusnak, hogy indítson vizsgálatot a palesztinai helytartó ellen; és ha bebizonyul, hogy a népet elnyomja és sanyargatja, s hogy ártatlanokat ítél halálra, szigorú büntetést kapjon.

A másik követ a vinczellért, s a feleségét kereste föl, hogy megköszönje nekik tanácsukat, megjutalmazza őket, s elmondja nekik, hogy mi történt. És mikor a vinczellérék végighallgatták a követet, cöndesen sirni kezdtek, s a férfi így szólt:

— Tudom, egész életemben azon fogok töprengeni, hogy mi lett volna, ha ezek ketten szemtől szembe találkoztak volna. Az, aki csupa gyűlölet, és az, aki csupa szeretet.

S az asszony felelte:

— Ennek így kellett lennie. Gondolatnak is tulajdonosok sok, hogy Tiberius találkozott volna a prófétaival. Az Uristen tudta, hogy ezt a világ el sem bírta volna viselni.

És a harmadik követ Palesztinába ment, és onnan elhozta Kapreába Jézus néhány legkiválóbb tanítványát.

És mikor ezek az ifjak Kapreába megérkeztek, az öreg Faustina már halálos ágyán feküdt. De annyi idejük még volt, hogy Faustinát a próféta hívévé avasák és megkereszteljék. S a keresztségben a Veronika nevet kapta, mert Veronika körülbelül annyit jelent, ami egyenlő az igazsággal. És Faustina volt az, aki a Megváltó igazi képét megmutatta az embereknek.

(Vége.)

